1 mayıs 1970

ant

SOSYALİST TEORİ VE EYLEM DERGİSİ

devrimcinin görevi devrim yapmaktır

KARL MARX

türkiye'de işçi sınıfı

ORTADOĞU DEVRİMCİ ÇEMBERİ

kitle çizgisi ve görevlerimiz

80. yılında ho şi minh

LENİN ve 1 MAYIS

Bilimsel Sosyalist Teorinin Rehberliğinde İdeoloji ve Örgüt Birliği İçin.

ant

SOSYALİST TEORİ VE EYLEM DERGİSİ

Devrimcinin Görevi Devrim Yapmaktır 2
1 Mayıs (V. I. Lenin) 4
Kitle Çizgisinin Özü ve Bugünkü Görevlerimiz (Mehmet Reşat) 5
Türkiye'de İşçi Sınıfı (Oya Sencer) 14
Karl Marx ve Öğretisi (Faruk Pekin) 29
Ho Şi Minh ve Devrimci Eylemi (Mehmet Zaralı) 51
King - Crane Raporu ... 60
Ortadoğu Devrimci Çemberi 63

Aylık Sosyalist Teori ve Eylem Dergisi ★ S: 174-1 ★ Sahibi ve Genel Yönetmeni: **DOĞAN ÖZGÜDEN** Sorumlu Yönetmeni: **OSMAN S. AROLAT** ★ Teknik Sekreter: **İNCİ ÖZGÜDEN** ★ Yönetim Yeri: Cağaloğlu, Başmusahip Sokak, Tan Apt. 10/11 - İstanbul ★ Telefon: 27 81 09 ★ Dizgi ve Tertip: ES-İN MATBAASI ★ Baskı: İLERİ SANAT MATBAASI ★ Abone Şartları: Yıllık 40, altı aylık 20, üç aylık 10 Lira ★ İlân Tarifesi: Tam sayfa 1000, yarım sayfa 500, çeyrek sayfa 250 Lira

devrimcinin görevi

1 MAYIS 1970'te başladığımız bu yeni yayın, aslında bir başlangıç değil, yıllardır sürdürdüğümüz bir mücadelenin yeni biçimde devamıdır. Haftalık olarak 173 sayıdan beri, yani üç yıl dört aydan beri, hiç ara vermeden yürüttüğümüz ve 158. sayımızdan itibaren yakın somut hedeflerini verdiğimiz savaşımızın amacı, hiç şüphesiz, devrimdir. Bu yayın mücadelesi, gerçek devrimci sınıfın, yani işçi sınıfının, mevcut üretim biçimini değiştirmeyi amaçlayan iktidar mücadelesinin bir parçasıdır.

Klik çatışmalarının Türkiye sosyalist hareketini tam bir kavram kargaşasına ve eylem çıkmazına sürüklediği bu ortamda, emperyalizmin pençesindeki sömürge ve yarı bağımlı ülkeler için bilimsel sosyalizmin önerdiği marksist - leninist «Kesintisiz Devrim» teorisinin bütün sosyalistlere yüklediği ikili görevi yerine getirmek için savaşmak zorundayız:

1. Proletaryanın siyasi bilinç düzeyini artırmak, işçi sınıfı içinde proleter ideolojisinin kesin hakimiyetini sağlamak, işçi sınıfının örgütlendirilmesini gerçekleştirmek ve Devrimci Halk Cephesi içinde işçi sınıfının politik, ideolojik, örgütsel ve donanmış gücünün (fiili) öncülüğünü gerçekleştirmek. Bunların bağımsızlığını sağlamak.

2. İşçi sınıfını ve işçi sınıfının dostları olan yarı işçiler, yoksul köylüler ve toplumda çıkarları emperyalizm ve onun yerli işbirlikçileriyle çelişen bütün sınıf ve tabakaları Devrimci Halk Cephesi'nde toplamak.

Ve bu iki görevi diyalektik bir bütünlük içerisinde ele alarak öncelikle örgütlenme meselesine ağırlık vermek. Kendini devrimci görevlere adayan ve bu görevleri gerçekleştirmeyen bütün oportunist kümelerle aramıza kesin çizgiler çekmek, her türlü oportunizme, sağ ve sol sapmaya karşı amansız bir mücadele sürdürmek.

Bu bakımdan, daha önce yaptığımız çağrıyı tekrarlıyoruz. BÜTÜN TÜRKİYE SOSYALİSTLERİNİ BİLİM-

devrim yapmaktır

SEL SOSYALİST TEORİNİN IŞIĞINDA İDEOLOJİ VE ÖRGÜT BİRLİĞİNE ÇAĞIRIYORUZ.

Devrimci kavgada başarılı olabilmek için üç bilgiyle donanmak zorunda olduğumuzu da asla unutmamalıyız:

1. Devrimci teorik bilgi.

2. Tarihi bilgi.

3. İçinde bulunduğumuz ortam hakkında derinlemesine bilgi.

ANT, aylık yayınını, bu üç bilgilenme alanında, özellikle âcil görevimiz «sosyalist örgütlenme, ajitasyon ve propaganda» konusunda yoğunlaştıracaktır.

Ayrıca Ortadoğu'daki anti - emperyalist hareketlerin gerçek zafere ulaşması açısından yakın hedef olarak gösterdiğimiz ORTADOĞU DEVRİMCİ ÇEMBERİ konusunda da sürekli yayın yapılarak Ortadoğu halklarının emperyalizme karşı ortak kavgası için, Ortadoğu devrimcilerinin teorik ve pratik alanlarda birliği için gerekli bilgilenmeler sağlanacaktır.

Bilimsel sosyalist teorinin rehberliğinde, ülkemizdeki mevcut düzene yönelik her mücadeleyi, dünya devrimci hareketlerini tarihi, teorik ve aktüel bilgimiz ışığında doğru bir şekilde değerlendirmek, Ortadoğu Devrimci Çemberi'ni güçlendirmek, işçi sınıfının, yedeğine, başta yarı işçiler ve yoksul köylüler olmak üzere, çıkarları emperyalizm ve onun yerli işbirlikçileriyle çelişen bütün sınıf ve tabakaları alarak halk düşmanlarına karşı savaşıp Devrimci DEMOKRATİK HALK İKTİDARI'nı kurması, kesintisiz devrim süreci içinde, durmaksızın, bunu işçi sınıfının mutlak iktidarına dönüştürmesi ve sosyalizmi gerçekleştirmesi için savaşmak.

İşte proleter sosyalistlerin görevi. Bu görev çok açık ve kesindir. Devrimcinin görevi, devrim yapmaktır.

Devrimci görevimizi aylık yayında sürdürmeğe başlarken Türkiye proletaryasının I Mayıs Bayramı'nı kutlarız.

ANT

1 mayıs

v. i. lenin

İŞÇİ arkadaşlar! İşte Mayıs'ın biri, bütün ülke işçilerinin, bilinçli bir yaşam için uyanışlarını, her çeşit şiddete ve insanın insan tarafından her çeşit sömürüsüne karşı, milyonlarca emekçiyi açlıktan, sefaletten ve aşağılık durumdan kurtaracak bir kavga içinde birleşmelerini kutladıkları gün. İki dünyanın birbirlerine karşı verdikleri bir büyük kavga bu: sermaye dünyası ile emek dünyası; sömürü ve kölelik dünyası ile kardeşlik ve özgürlük dünyası.

Bir yanda, bir avuç asalak zengin. Fabrikaları, aygıtları ve makineleri ellerine geçirmişler. Bunlar, binlerce dönüm toprağı, o yüce dağları özel mülkiyetlerine kattılar. Topladıkları zenginliklere bekçilik, kendilerine uşaklık yapmaları için hükümetler kurdular.

Diğer yanda milyonlarca mülksüz. Bir sadaka gibi zenginlerden, yine zenginler için iş isteyen milyonlar. Emekleriyle tüm zenginliklerin yaratıcısıdırlar. Ama, yine bütün ömürleri boyunca, bir lokma ekmeğin peşinde koşanlar onlardır. Bir sadaka gibi iş dilenirler. İnsanlık dışı ağır bir çalışma yüzünden güç ve sağlıklarını yitiren onlardır. Köylerin penceresiz, kerpiç evlerinde, kentlerde tavanarası ve gecekondularda yarı aç bir yaşam sürdürürler.

Ama, işte bu mülksüzler kitlesi, bu emekçiler, sömürücü zenginlere karşı mücadeleye başladılar. Tüm ülke işçileri ücretli emeğin köleliği ile sefaletini ortadan kaldırmak için kavga veriyorlar. Zenginliklerin ortaklaşa bir çalışma ile yaratıldığı ve bir avuç zengin tarafından değil, tüm çalışanlar tarafından kullanıldığı bir toplum için kavga veriyorlar. Toprakları, fabrikaları, makineleri tüm çalışanların ortak mülkiyetine geçirmek istiyorlar. Ne sömürücü zengin, ne fakir olmasını istemiyorlar. Emeğin ürününün ter akıtanın hakkı olması gerektiğini söylüyorlar. İnsan aklının buluşları ile iş'e sunulan tüm araçların, zulüm aracı olması yerine, çalışan insanın varlığını geliştirmesini istiyorlar.

Emeğin, sömürü aracı sermayeye karşı kavgası tüm ülke işçilerinin canları pahasına veriliyor. İyi bir yaşam düzeyi, gerçek özgürlük için oluk oluk kan akıtıldı. Satılmış hükümetlerin, işçi sınıfının davası uğruna çarpışanlara karşı insanlık dışı tutumları, verilen kurbanların yanında önemsiz kalır. Ama, bütün dünya işçilerinin birliği, her çeşit baskı ve zulüme karşın, büyümekte ve güçlenmektedir. İşçiler sosyalist partilerde saflarını sıklaştırmaktadırlar. Sosyalist Parti militanları milyonlarla çoğalmakta ve sömürücü kapitalist sınıflara karşı bir zafere adım adım, ama sağlam bir şekilde ilerlemektedirler.

2 (15) Nisan 1904
Çeviren: Hüsnü Dilli

kitle çizgisinin özü ve bugünkü görevlerimiz

mehmet - reşat

sosyalizmin ve işçi sınıfı hareketinin kökleri

MARKSİST-Leninist ideoloii ve onun pratik alanı konusunda, küçük burjuva sosyalizmi ile proleter sosyalizmi arasındaki tarihi mücadelenin belirli bir evresi, işçi sınıfı ideolojisi ile işçi sınıfının kendiliğinden-gelme hareketinin kaynakları ve gelişimi üzerine yapılan tartışmaların damgasını taşır. Yazımızın başlangıcında, bu meseleye marksist - leninist yöntemle getirilen çözümleri özetleyeceğiz ve bunun ışığında politik çizgi ile kitle çizgisini yerli yerine koymağa çalışacağız.

Kapitalizm kendiliğinden bir biçimde işçi sınıfını yarattıkça, bu sınıf zorunlu ve kaçınılmaz olarak kendiliğinden bir mücadeleye girişmiştir. Bu mücadele, başlangıcında sadece, işçi sınıfının *iktisadi* mücadelesi çerçevesi içinde kalmıştır. İktisadi mücadeleden ne anlıyoruz? «İktisadi mücadele, işçileri işgüçlerini daha elverişli şartlar altında satmak için, çalışma şartlarını, hayat şartlarını iyileştirmek için patrona karşı kollektif mücadelesidir.» (Lenin) Oysa işçi sınıfının, «...kendiliğinden - gelme hareketi ancak sendikaları doğurabilir... oysa işçi sınıfının trade - union'cu politikası işçi sınıfının burjuva politikasının ta kendisidir.» (Lenin) Mao Tse-tung, bilincin bu evresi için şunları yazıyor: «Pratiğin ilk evresinde (yani) makinaları kırma ve spontane mücadele evresinde iken proletarya, kapitalist cemiyet hakkındaki bilgisinde *ancak hissedilir bilgi derecesinde* (altını biz çizdik) bulunuyordu. «Kendiliğinden - gelme unsur *özünde* (altını biz çizdik) filizlenme halinde olan bilincin temsilcisidir.» (Lenin).

Açık - seçik anlaşılıyor ki, sosyalist teorinin doğum yeri, işçi sınıfının sosyalist ideolojiye *bağlı olmıyan,* kendiliğinden mücadelesi ortamı değildir. Öyleyse bu ideoloji, proletaryanın kendiliğinden mücadelesinin dışında bir yerde oluşmak zorundadır.

Proletarya ideolojisi, sadece en devrimsel sınıfın ideolojisi olarak değil, dünyayı olduğu gibi kavrayan ve onu değiştirmeye yönelen, başlıbaşına bir bilim olarak ele alınmalıdır. «Sosyalizm bir bilim haline geldiğine göre, bir

bilim gibi ele almak gerektiğini akılda tutmak, özellikle önderlerin görevi olacaktır.» (Engels). Söz konusu önderlerin kimler olduğu meselesi, halletmemiz gereken bir sorundur ve bunun çözümü «işçi sınıfı ideoloisinin kaynağı» meselesinin de çözümü olacaktır. Sorunun cevabı hazırdır: «...Sosyalizm ve sınıf mücadelesi, birbirine paralel olarak fışkırıp gelişirler ve birbirlerini doğurmazlar, ayrı ayrı ön şartlardan oluşurlar. Bugünün sosyalist bilinci, ancak derin bir bilimsel bilgi temeli üzerine yükselebilir. Proletarya ne modern iktisat bilimi, ne de modern teknoloji yaratmıştır. Bilimin taşıtı proletarya değil, burjuva aydınlar zümresidir. Modern sosyalizmin ilk şekillenmesi, bu zümre üyelerinin birey olarak kafalarında oluşmuştur.» (K. Kautsky, zikreden Lenin.) «Demek ki, işçi sınıfı ideolojisi onun kendiliğinden hareketinin dışında ve ondan bağımsız olarak, ayrı bir ön şarttan oluşmuştur». (Lenin)

İşçi sınıfı içinden sosyalist aydın ve teorisyenin yetişip yetişemeyeceği meselesi öne atılabilir ve bunu iddia ettiğimiz zannedilir. Bu meselenin yanlış konuş tarzıdır. Gerçekte mesele şöyle konmalıdır: «İşçiler ideolojinin yaratılmasına... ancak çağlarının bilgisini edindikleri ve o bilgiyi geliştirebildikleri zaman *sosyalist teoriciler* olarak katılabilirler.» (Lenin). Ve şunun bilinmesi gerekir ki «...mevcut aydınların yardımı olmaksızın proletarya kendi aydınlarını üretemez.» (Mao Tse-tung).

Meselenin bu şekilde doğru konuş tarzı, işçi sınıfı ile onun ideolojisinin metafizik bir ayrımı ile değil, her ikisinin diyalektik bir bütün içinde kavranmasıyla *devrimci bir çözümle sonuçlanmalıdır.* Mesele, *sosyalizmin bir doktrin olarak,* işçi sınıfıyla olan bağlılığının kıstaslarının tesbitidir. Şöyle ki: «Sosyalist bilinç, proleter sınıf mücadelesine dıştan ithal edilmiş bir şeydir, bu, mücadele içinde gelişmemiştir. Siyasi sınıf bilinci işçilere ancak dıştan iletilebilir, yani ancak, iktisadi mücadelenin dışından, işçilerle işverenler arasındaki ilişki alanının dışından iletilebilir.» (Lenin)

sosyalizmin, işçi sınıfına ulaşması

İşçi sınıfı ideolojisinin işçi sınıfına mal edilmesi, devrimcinin *esas* görevidir. Zira emperyalizmin tam bir çöküşe gittiği dönemde hiçbir devrim işçi sınıfının öncülüğü olmaksızın başarılamaz. Ve ancak, «ilerici sınıfa özgü doğru fikirler bir kez daha kitlelerce kavrandı mı, dünyayı ve toplumu değiştirecek maddi bir güç» halini alabileceklerine göre, işçi sınıfı ideolojisinin kitlelere maledilmesi ve bu ideoloinin kitle mücadelesini *yönlendirici* seviyeye ulaştırılması, *görevi devrim yapmak olan devrimcinin* esas görevini teşkil eder.

«Harekete *katılmak* yerine kollarını bağlayıp, *seyretmekle* marksizmin değerini doğru olarak derinlemesine öğrenmek, hazmetmek mümkün değildir; ...teori ancak hareketle kurulur, doğrulanır ve zenginleşir. Yalnız devrimci pratik kapitalist toplumun gerçeğini keşfetme imkanını sağlar, çünkü yalnız devrimci pratik bu toplumu *dönüştürmeye* niyetlenir ve yalnız devrimci pratiğin

gerçeğe ihtiyacı vardır, çünkü doğru bir teori olmayınca başarıya ulaşamaz.» (Politzer) «Devrimin, teorisini, yöntemlerini bilmek isteyen, devrime katılmak zorundadır. Bütün gerçek bilgi dolaysız denemelerden doğar.» (Mao Tse-tung).

Proleter ideolojisinin bilenmesi ve giderek daha üst düzeylere ulaşması, ancak devrimci pratiğin süzgecinden geçmesiyle mümkündür. Bu, onun, proleter sınıf mücadelesine ve yalnız ona değil, toplumun tüm sınıf ve katlarının devrimci mücadelesine katılmasıyla mümkündür. Ancak bu yolladır ki, ilerici sınıfın ideolojisi, diğer devrimci sınıf ve tabakaların mücadelesine yönlendirici bir etki yapabilir, onu, «...siyasi devrimi gerçekleştirecek olan temel faktör olarak bir devrimciler örgütünün» (Lenin) ideolojik hegemonyası altına alabilir.

«Bir devrimin olabilmesi için, ilk önce işçilerin çoğunluğunun (hiç değilse bilinçlenmiş olan ve aklı eren, siyasi bakımdan aktif olan işçilerin çoğunluğunun) devrimin gereğini tam olarak anlamış olmaları, devrim uğruna hayatlarını feda etmeye hazır olmaları gerekir» (Lenin). Bu durumda işçi sınıfı öncüsüne düşen görev, yığınları bu yeni tutum ve davranışa getirmek, «Bilinçlenmekte olan kitleleri de yönetmeyi bilmektir.» (Lenin)

Bize kalırsa, proleter sosyalist kitle çizgisi anlayışının özü buradadır. Proleter devrimcisinin görevi, temel dayanağı olan işçi sınıfına ve onun müttefiklerine mümkün olan her *zaman ve mekan*'da proleter ideolojisini aktarmak, işçi - köylü temel ittifakı üzerine bu ideolojinin öncülüğünü gerçekleştirmek, «...kendiliğinden gelme hareketi *kendi programı düzeyine yükseltmek*tir. (altını biz çizdik)» (Lenin)

Prolétarya öncüsünün ve onun ideolojisinin görevi, kitlelerin politik mücadelesini örgütlemek, işçi sınıfını siyasal bakımdan eğitmek ve müttefiklerini kendi programı çizgisi boyunca birleştirmektir.

Özetlersek, *en devrimci* ideolojinin işçi sınıfına aktarılması, bu ideolojinin *genel* devrimci hareketin yönlendiricisi düzeyine yükseltilmesi, ve kitlelerin kendi gönüllü eylem, istek ve kararlılıklarıyla devrimci teorisinin maddi bir güç haline getirilmesi, bilimsel sosyalist «kitle çizgisi» anlayışının özüdür.

ideolojinin kitlelere ulaşmasında ilkeler

Kitlelerin kendiliğinden mücadelesi alanı, onlara siyasal bilinç verilmesi için son derece dardır. (Sınıf siyasi bilincini) «...elde etmenin mümkün olduğu biricik alan *bütün* sınıf ve tabakaların devlet ve hükümetle ilişkisi alanı, *bütün* sınıflar arası karşılıklı ilişkiler alanıdır.» (Lenin). Mademki, «...işçi sınıfının, çağdaş toplumun tüm sınıfları arasındaki karşılıklı ilişkiler hakkında... siyasi hayatın tecrübesine dayanan bilgisi olması gerekir.» (Lenin), öyleyse ona bu bilgiyi aktaracak olan devrimciler, toplumun tüm sınıf ve katları arasına gitmeli, teorik çalışmalarını sınıfların özgül koşullarına yöneltmelidirler.

Mao Tse-tung diyor ki, «...kitlelerden düşünceleri toplayın (dağınık ve sistematik olmayan düşünceleri), onları yoğunlaştırın (çalışmalar yoluyla onları yoğun ve sistematik düşüncelere dönüştürün) sonra kitlelere gidin, onları yayın. Kitleler bu düşünceleri kendi düşünceleriymiş gibi kucaklayıncaya, onlara sımsıkı bağlanıncaya, düşünceleri eyleme aktarıncaya ve bu eylemlerle düşüncelerin doğruluğu sınanıncaya kadar onları kitlelere aktarın... Ve giderek tekrar tekrar sonsuz bir helezon biçimde her defasında düşünceleri biraz daha doğru, biraz daha zengin ve canlı kılarak. İşte marksist bilgi teorisi budur.» (Mao Tse-tung).

Aynı teorik özü Lenin, şu sözlerle ifade etmektedir: «Parti eyleminin başlıca muhtevası,... mümkün olduğunca, mutlaka çalışma olmalıdır, yani Rusya içinde bir uçtan bir uca bağıntısı olan hayatın bütün yönlerini aydınlatan ve yığınların mümkün olduğu kadar geniş katları arasında yürütülen siyasi ajitasyon olmalıdır.» (Lenin). Bu yüzden Mao Tse-tung'a göre «...son tahlilde devrimci aydınlarla karşı devrimci yada devrimci olmayan entellektüeller arasındaki ayırım çizgisi, onların, işçi ve köylülerle kaynaşma azminde olup olmadıkları, daha doğrusu, böyle yapıp - yapmadıklarıdır.» Burada dikkat edilmesi gerekli iki ilke vardır: Siyasi ajitasyonda kendi hayal gücümüzden doğmuş ihtiyaçlara değil, kitlelerin kendi ihtiyaçlarına ve kendimizi onların yerine koyarak bulduğumuz isteklere değil, kendi kafalarının ürünü, kitle isteklerine önem vermek.

Kitlelerin, işçi sınıfı öncüsünün programı düzeyine yükseltilmesi, yani geniş siyasi ajitasyon, soyut dogmalardan hareket edilerek başarıya ulaşamaz. Başarıya ulaşmak için gerçek hayattan alınmış canlı örnekler kullanılmalıdır. Belirli bir yerde, belirli bir durumda, *özel* olarak ortaya çıkan meseleleri, toplumsal devrimin *genel* meselesiyle bütünleştirmek, mevcut siyasal ve toplumsal düzene karşı yürütülen birbirinden ayrı karşı çıkışların gücünü işçi sınıfının devrime giden yoluna kanalize etmek, bu tek tek kıvılcımları giderek bütün ülkeyi kaplayan devrimci bir *yangın* haline sokmak görevi ancak böyle başarılabilir. «*Iziskriy Vozgoritsa Plamya!*» («Kıvılcımlardan alevler doğar» Lenin'in Iskra'sının alt başlığı).

İşçi sınıfına dışarıdan bilinç verilmesi demek, onun dolaysız veya dolaylı deneylerinden doğmayan bir takım dogmaların ona empoze edilmesi demek değildir. İşçilerle yaptığımız «konuşmalar kalıplardan uzak, kitleleri harekete geçiren, kafalarda yer eden ve kişileri düşünceye iten bir biçimde yapılmalıdır.» (G. Dimitrov) Gerçek bilgi dolayısız deneylerden doğduğuna göre, sosyalizmin biliminin bir proleter için *gerçek* bir bilgi olmasını istiyorsak, proleterlerin bu bilgiyi *dolaysız deneyimlerinden* geçirmesini sağlamalı, bu bilgiyi ona aktarırken onun dolaysız deneyimlerini yoğunlaştırmaya önem vermeliyiz. İşçi sınıfı ideolojisinin bir dogma değil, dünyayı değiştirecek bir eylem kılavuzu haline gelmesi, onun dünyayı değiştirme işinde bilinçle kullanılması ve kitlelerce bilinçle kullanılmasına fırsat verilmesiyle mümkündür.

İşçi sınıfı ideolojisi ile başta işçi sınıfı olmak üzere, halk kitleleri arasında devrimci pratiğe dayanan, yüksek bir bilinçle planlanmış köprülerin kurulması, bunu *tek meslek* edinmiş devrimcileri gerektirir.

Profesyonel devrimcinin ereği, halk içinde şurada yada burada beliren bir hoşnutsuzluğu, bir siyasal patlamayı, genel olarak devrimci kavganın tutarlık düzeyine ulaştırmak, bu kitle hareketinin önüne geçmek, onu bilinçli müdahaleleri ile yönetebilmektir. Bunun için, o, siyasi iktidarın değişmesinin zorunluluğunu belirtmek ve bunun sosyalist açıklamasını yapmak, işçiler arasında sosyalizmin doktrinini kavrayacak ve onu harekete sokabilecek adamlar yetiştirmek ve genel olarak kitleler arasında, proletaryanın temel sosyalist inançlarını ve demokratik isteklerini belirtmek için, her fırsattan yararlanmasını bilmelidir. *Bu fırsatlar, ancak kitlelerle yakın ilişkiler kurmasıyla sağlanabilir.*

Kitle içine giren profesyonel devrimcinin karşısına her an *değişen* durumlar çıkacaktır. Her *özel* durum, *genel* olarak politik çizginin yerinde müdahalesini ve somut şartların somut marksist tahlilini isteyecektir. İŞTE BURADA DEVRİMCİYE DÜŞEN, DEĞİŞEN DURUM VE KOŞULLARI DOĞRU TAHLİL EDEBİLMEK, ARDINDAN BİR DOGMA OLARAK DEĞİL, BİR EYLEM KILAVUZU OLARAK BENİMSEDİĞİ İŞÇİ SINIFI İDEOLOJİSİNİN YARATICILIĞINI KULLANARAK ANINDA VE YERİNDE DOĞRU HAREKET ÇİZGİSİNİ SAPTAMAKTIR. Hatta yanlış varolanı değil, varolabilecek olanı da önceden sezerek, gerekli koşulları en elverişli bir düzeye ulaştırmak, somut yollarını saptayabilmektir. Genel devrimci, kavganın belirli ve özel bir yer ve aşamasında mücadelenin gerektirdiği güçleri gerektiği yere yerleştirebilmenin pratik duyusuna sahip olmalıdır. «Bütün çalışmalarımızda uygulamamız gereken iki yöntem vardır: Birisi geneli özelle birleştirmek, diğeri ise liderliği kitlelerle kaynaştırabilmek.» (Mao Tse - tung)

En baştan beri belirttiğimiz gibi, eylem adamının toplumun tüm sınıf ve katları ve onların devletle olan ilişkileri hakkında sağlam bir bilgiye sahip olması, her sınıfın özgül niteliklerini kavraması, toplumsal ilişkileri, marksist-leninist açıdan doğru yorumlayabilmesi gerekir. Ancak bu şekilde, siyasal bilinç aktarımının ilkeleri ve somut yolları hakkında doğru yorumlamalar yapabilir, kararlarını verebilir. «Eylemimizi uyuşukluktan, kalıplardan ve tehlikeli bilgiç taslaklığından kurtarmak isteyenler bunları, kitelerin başında ve kitlelerle birlikte sürdürülecek etkin bir kavgayla ve Marx'ın, Engels'in ve Lenin'in güçlü, verimli öğretilerini kavramak için gösterecekleri *yorulmak bilmeyen bir çalışmayla* yakıp kül etmelidirler.» (G. Dimitrov) *Demek ki, profesyonel devrimci, marksist-leninist öğretiyi, politik kaymalara imkan bırakmayacak bir şekilde, bilmeli, uygulamalı, politik bilincini daha üst düzeylere yükseltmelidir.*

Nihayet profesyonel devrimci, proletaryanın çelik disiplinini kişiliğinde maddeleştirmiş olmalıdır. Zira pro-

leter sosyalizmi, militanlarından, küçük burjuva entellektüelliğinin verdiğinden çok daha fazla bir şeyi «...fabrika 'okul' sayesinde proletarya tarafından çok kolay kazanılmış olan» işçi *sınıfı disiplinini bekler.*

Profesyonel devrimciliğin ölçütlerini özetleyen Mao Tse-tung şöyle yazıyor: «Ç. K. Partisinin kadro siyaseti konusundaki ölçütleri, bir kadronun parti çizgisini yürütüp yürütmemesi, parti disiplinini koruması, (kitlelerle sıkı ilişkileri bulunması) kararlarını bağımsız verebilmesi ve aktif olması, sıkı çalışması ve bireyci olmamasıdır.»

kitle çizgisinin başarısı, örgütsel sağlamlığa ve politik çizgiye bağlıdır

İşin başından beri kitle çizgisinin gerek özü, gerek ilkeleri olsun, gerekse proleter devrimcisinin nitelikleri üzerinde ortaya çıkanlar olsun, bir bütün olarak, kitle çizgisinin başarılı olmasını, bu işlerliğin planlı, bilinçli, sistemli bir *fikri gücün* egemenliğine bağlamaktadır. Ancak sağlam bir *fikri gücün otorite gücü* haline dönüşmesiyle işçi sınıfının ve kitlelerin öncüleri, «kitleler için bir ihtiyaç haline geleceklerdir.» (Lenin). Proleter ideolojisinin ve onun siyasal uygulama alanı olan politik çizginin sağlam olması ölçüsünde işçi sınıfı devrimcileri kitlelerin gerçek öncüsü olabilecekler, tüm diğer gruplar bunu kabullenmek zorunda kalacaklardır. Aksi halde, politik çizginin sağlamlaşmadığı bir ortamda kitlelerin kendiliğinden hareketi, yarım yamalak emekleyen devrimci muhalefeti sindirecek, *öncü* yerine bir sürü *artçı* yetişecektir. «Kalabalığın daimi birliklerin üstesinden gelmesi ve onları saf dışı etmesi mümkün olduğu içindir ki, daimi birlikler arasında «son derece sistemli örgütlendirme çalışmamız, spontane harekete mutlaka ulaşmalıdır.» (Lenin) Mücadele hareketi daha önce düşünülmüş ve uzun uzadıya saptanmış bir plana, inatçı ve uzun süreli bir mücadele planına dayanmadıkça elbette bakarkörlüğünü sürdürecektir. Stalin diyor ki, «*Doğru politik çizgi ortaya konduktan sonra,* örgütsel çalışma, politik çalışmanın kaderi -başarısızlığı ve başarılı olması- dahil olmak üzere, her şeyi tayin eder.» Açıktır ki, politik çizginin saptanması, *fikri gücün, otorite gücüne dönüşmesi* esastır. Zira «devrimci bir partinin bütün eylemleri politik tedbirlerin gerçek hale getirilmesidir. Tecrübe denen şey, politik tedbirlerin akışı ve sonucudur.» (Mao Tse-tung) Ancak fikri güç, otorite gücüne dönüştükten sonra, politik çizginin kesin ölçütü olacaktır. Yoksa politik çizgi sağlamlaşmadıkça, kitle çalışmasına *birincil* önemi vermek yanlış bir iştir. Bu zamana dek görevimiz, işçi sınıfı sosyalizminin fikri bir güç haline gelmesi için çalışmaktır. *Politik çalışma, tüm çalışmaların can damarıdır.*

ne yapılmalı?

Yazımızın bundan önceki bölümünde marksist-leninist ortamda, *genel olarak,* teori - kitle ilişkileri ve kitle çizgisi anlayışını özetlemeye çalıştık. Unutmayalım ki ge-

neli özelle birleştirmek, yukarıda özetlenenleri, bugünkü görevlerimizi saptamada kullanabilmektir.

Bize kalırsa, bugün Türkiye sosyalist hareketinin asıl çelişmesi, küçük - burjuva sosyalizmi ile işçi sınıfı sosyalizmi arasındaki çelişmedir. Bu çelişmede egemen yönün küçük - burjuva sosyalizmi olması, Türkiye sosyalist hareketinin gelişmesini tıkayan temel etkendir. Sosyalist hareketin bu tıkanıklığının giderilmesi, bu çelişmenin proleter sosyalizmi lehine çözümlenmesine, proleter sosyalizminin bu çelişmede egemen yön haline gelmesine bağlıdır. Sevinçle belirtilebilir ki, sosyalist kadrolar arasında bugünkü açılımlar, bu yönde yapılan atılımları ve bu çözümü haber vermektedirler. Öte yandan bu öyle basit bir mesele değildir: Bu mücadele kesif bir teorik çalışmayı, ideolojik mücadeleyi ve *pratik deneyimi* içeren uzun bir dönemi kapsayabilir.

Asıl çelişmenin somut belirtileri nelerdir? Bu çelişme bugün mevcut suni kamplaşma çerçevesindeki bağnazlığı doğurmuştur. Suni diyoruz, zira bu kamplaşmanın proleter sosyalizmi ile küçük burjuva sosyalizmi arasındaki doğal bir kamplaşmaya dayanmadığına inanıyoruz. Fraksiyonların habire bölünmesi ve her fraksiyonun yek diğerini «oportunist» saymasının bundandır.

Nihayetinde, bir kavram anarşisine boğulmuş olmamız bundan ötürüdür. Kamplara bağlı militanların birbirlerine karşı zor kullanmaları ise fiili anarşidir. Bu kavram anarşisine ve suni kamplaşmaya son vermek, tartışmanın giderek proleter sosyalizmi ile küçük burjuva sosyalizmi zeminine oturması (küçük burjuva sosyalizminin açığa çıkarılması) ve bu suni kamplaşmanın parçalanarak yerine tarihin getirdiği doğal kamplaşmanın kurulmasıyla mümkündür. Bunun içinse marksist - leninist öğretinin temel önerilerinin sosyalist kadrolar arasında hızla ve bilinçle benimsenmesine ve marksist - leninist teorinin rehberliğinde *oportunizmin her yeni biçimine karşı* amansız bir mücadele yoluyla teorik bilenmeye hız verilmelidir. Marksist - leninist teori - pratik birliği ve bu ilkelerde sosyalist kadroların birliği, giderek suni kamplaşmanın parçalanmasıyla ve küçük burjuva soyalizminin suyüzüne çıkarılmasıyla sonuçlanmalıdır. Yine söyleyelim ki, marksist - leninist teorinin öğrenilmesi bugün için esas meseledir. Böylece, proleter sosyalizmi fikri bir güç haline gelebilecek ve küçük burjuva sosyalizmi «tarihten bir yaprak» haline düşecektir. Fraksiyon liderlerinin her sözünü bir derviş edasıyla benimseyen ve yalan yanlış reçeteler adına sektarizme saplanan bir kısım militanlar, teorik eğitimlerine mutlaka önem vermelidirler.

Proleter sosyalizmi gerçek bir fikri güç halinde Türkiye sosyalist mücadelesine damgasını vurmadan, doğru politik çizgi saptanamıyacağı ve bunun üzerine gerçek otorite gücü inşa olunamayacağı açıktır. Sosyalist hareketimizin *birincil* görevi, proleter sosyalizminin fikri bir güç haline gelerek, proletaryanın öz örgütüne giden *kadrolaşma* sürecinin başlayıp hızlanmasıdır. Ancak bu şekilde proleter sosyalist politik çizgi, ana hatlarına kavuşacak ve

işçi sınıfının bilinçli sözcüsünün geniş halk kitleleri içinde siyasi ajitasyon ve kitlesel politik çalışma görevi «bizatihi» politik çizginin kaderini tayin edici çalışma tarzı halini alarak *birincil* yöne yükselecektir. Kitle çizgisi meselesinin bugünkü konuş tarzı nasıl olmalıdır? Sosyalist kadroların teorik bilenmelerini meselenin pratik için öncül yönü olarak koyduktan sonra, yine bugün için sosyalistlerin kitlevi ilişkilerine şu açılardan bakmak gerektiğine inanıyoruz:

i) Devrimci pratik içine katılan sosyalist için, işçi sınıfı ideolojisi, onun dolaysız deneyimlerinden çıkan *gerçek* bir bilgi halini alacaktır.

ii) İşçi sınıfının politik düzeyi ve kitlelerin genel gereksinmelerinin bilinmesi, geniş siyasi ajitasyon için sınıflar arası ilişkilerin doğru bilgisi ve doğru yorumu, kitle içinde çalışma tecrübesinin ve örgütlendirme ustalığının sağlanması kitlelerle kurulan organik bağlar ile gerçekleşebilir.

iii) Kitle çalışması sırasında sosyalist kişi, örgütlü, disiplinli ve koordine çalışmanın gerekli ve zorunlu olduğunu kavrayacak ve bu onu, gelişen bir fikri gücün mihveri etrafında biçimlenecek proletaryanın öz örgütünde birleşmeye yöneltecektir. Yukarıda sayılan nedenlerle kitle çalışması bugünkü dönemde, proletarya sosyalizminin ideolojik nüfuzu içinde zorunlu olan *ikincil bir çalışma tarzıdır.* Devrimci pratik içinde denenerek yükselmedikçe işçi sınıfı ideolojisinin fikri bir güç olmasını beklemeyelim. Birincil ve ikincil yön arasındaki diyalektik bağı asla unutmamalıyız.

Her özel durumdan yararlanarak işçi sınıfının ideolojik, politik, örgütsel bütünlüğünü sağlamalı, emperyalizme ve egemen sınıflara karşı devrimci halk mücadelesini güçlendirerek *devrimci halk cephesi*'nin temellerini sapasağlam atmalıyız.

Hareketimizin temel çelişkisinin devrimci kavgacılar için somut bir mesele olması esas meseledir. Suni kamplaşmaların parçalanması esas meseledir. Bugün şu yada bu kampa dahil tüm sosyalistlerin kitle eylemlerinde ve devrimci muhalefet hareketlerinde *birlikte* çalışmaları ve eylem birliğine yönelmeleri zorunludur. Eylemde bir araya gelen devrimciler kollektif bir ürünü eleştirirken temel mesele ile karşılaşacaklardır. Suni kamplaşmanın parçalanması ise, birbirine hasım kampların karşılıklı küfürleşmeleri ve örgütsel parçalamalarla olamaz. Bu gerçek sosyalistlerin, bütün devrimci örgütlerde anti - oportunist mücadeleyi bütünleştirmeleri, marksist - leninist ilke birliği ve ideolojik tartışmaya yönelmeleri ile mümkündür.

Sosyalistler her türlü devrimci harekete, diğer devrimci omuzdaşları ile birlikte katılmalı, pratiğin eleştirisi ve süzgeci içinde oportunizme karşı mücadelenin ilkelerini kavramalıdırlar. Sosyalist kadroların bu süreçte, hızlandırıcı, denetleyici rol oynamaları zorunludur.

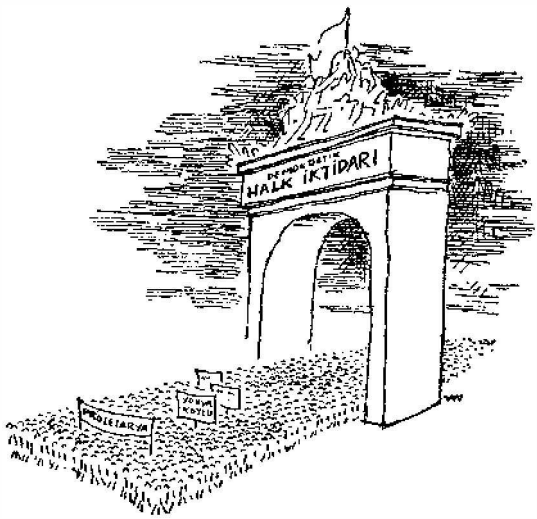
Bütün bu yazdıklarımız, sosyalistlerin somut eylem önerileri, ortak çalışma planları getirmeleri ve eyleme

uygulamalarıyla somutlaşacaktır. Bağnazlığın kırılması böylece mümkün olacak ve işçi sınıfı sosyalizmi egemen kılınacaktır.

Bitirirken şu noktayı belirleyelim: *Stratejik planda,* birincil görevimiz marksist - leninist devrimci teori ışığında proletaryanın bilinçlenip örgütlenmesini gerçekleştirmek (ve bunun ön şartı olarak fikri güce, ideolojik bütünlüğe varmak), ikincil görevimiz ise proletaryanın müttefikleri arasında çalışarak birleşik *devrimci halk cephesi*'nin temellerini atmaktır. Devrimci birleşik cephe politikasının bu iki yönü arasında diyalektik bir bağ vardır, proletaryanın örgütlenmesi ile, proletaryanın bağımsız sınıf örgütünün devrimci kitlelere öncülük etmesi uzun mücadele süreci esnasında bütünleşecek öğelerdir. Hiç şüphe yok ki, proleter sosyalizmini harekete hakim kılıp, işçi sınıfının marksist - leninist örgütünü oluşturmadan müttefik sınıflar arasında çalışmaya ağırlık tanımak, (bu kitlelerin devrimci eylemlerine önderlik edecek bir proleter sosyalist parti olmadığından) eninde sonunda hareketi bir süre için kısırlaştırabilir ve devrimci kitle çizgisinin en öncül şartı olan proleter öncülüğünün gerçekleşmesini geciktirebilir. Bu nedenle, günümüzün en acil ihtiyacı olan proleter sosyalist merkezi örgüte yönelmiş çabalar ve bu çabaların teorik ve pratik yanı, birincil görevimizdir. (Taktik planda, yani birincil görevimizde ise öncül ödev, proleter sosyalist *kadrolaşmanın* gereklerini yerine getirmektir.)

Proletaryanın merkezi siyasi örgütüne yönelelim.

Kitle çizgisi politikamızın teori ve pratiğini geliştirelim.

Dünya proletaryasının 1 Mayıs Bayramı'nı kutladığı bugün Türkiye'de işçi sınıfının tarihçesine ışık tutmak üzere Oya Sencer'in bir incelemesini sunuyoruz. Türkiye işçi sınıfının bugünkü durumu, gelecek sayılarımızda incelenecektir.

türkiye'de işçi sınıfı

oya sencer

TÜRKİYE işçi sınıfının nitel ve nicel özelliklerinin tartışılmaya başlandığı, öte yandan örgütlenme ve -bir süreden beri unutulmuş sayılabilecek - proletarya ile bağlantılar kurma sorununun büyük önem kazandığı son günlerde, Türkiye işçi sınıfının doğuş koşulları, ilk örgütlenmeleri, ilk hareketleri ve yapısı ile ilgili, soyut tartışmalara değil verilere dayanan bir çalışmanın yararlı olabileceği kanısındayız.

Bazı çevreler «Türkiye işçi sınıfı» kavramına şiddetle karşı olup gerçekliğini reddetseler bile, elimizdeki tarihi veriler bu görüşe katılmamızı engellemektedir. Yalnız hemen belirtmek gerekir ki, sözünü ettiğimiz sınıf, Batı proletaryasından doğuş koşulları, nicel durumu ve yapısı bakımından ayrılıklar göstermekte, bu farklılık giderek, Türkiye işçi sınıfının bilinçlenme durumunu, gelişme çizgisini ve yönünü etkilemektedir. Farklılıklar ve benzerlikler nelerdir? Bu özel doğuş koşullarının günümüze uzantıları neler olmuştur? Tarihten alınabilecek dersler, çıkarılabilecek sonuçlar var mıdır?

Konuyu Cumhuriyet dönemine kadar getireceğimiz bu ilk yazıda özellikle Türkiye işçi sınıfının özel doğuş koşullarından, örgütlenmesinden ve diğer toplumsal sınıflarla ilişkilerinden söz edeceğiz.

türkiye işçi sınıfının kökleri

Bilindiği gibi işçi ve işçi sınıfının doğuşu, kapitalizmin gelişmesiyle içiçe oluşan ve kapitalizmin ürünü olan bir süreçtir. Olayın kökenleri Batı'da 16. ve 17. yüzyıllara kadar gider. Bu çağlarda olgunlaşmış ve öznel ve nesnel koşulları hazır bir işçi sınıfından söz edilemese de ilkel bir proleterleşmeden söz edilebilir.

Kapitalist düzenin işçisi, «kendisi üretim araçlarına sahip olmayan, başkalarının üretim araçlarıyla çalışan

ve hür bir anlaşma ile, sermaye sahibine emeğini satarak yaşayan kişidir.» Hür insanların yaşadığı bir toplumda emekle üretim araçlarının mülkiyeti birbirinden ayrıldığı andan, yani işçilerin üretim araçlarının mülkiyetini kaybederek, emeklerini satarak geçinmeğe başladıkları andan itibaren, kelimenin gerçek ve kapitalist anlamında «işçi» ortaya çıkar. Ancak kapitalist üretim biçimi, üretim araçlarının sermaye sahibinin elinde toplanmasına yol açarak işçiyi, yani emeği, bu araçlardan ayırır.

Yukarda da sözünü ettiğimiz gibi, bu süreç Batı'da 16. ve 17. yüzyıllarda belirgin bir nitelik kazanır. 17. yüzyılda, özellikle İngiltere'de manüfaktür biçiminde gelişen endüstri, 18. yüzyılda kapitalizmin gelişmesi, sermaye birikiminin hızlanması ve büyük teknolojik ilerlemelerle meydana gelen Endüstri devriminden sonra dev atılımlar gerçekleştirir. Bu gelişmeye bir başka süreç, köylüyü topraksızlaştırma süreci eşlik etmektedir. İşçi sınıfının gelişmesinin en önemli ön koşullarından biri de, her türlü bağdan, topraktan ve üretim aracından kopmuş, endüstri bölgelerine akın eden, emeğini satmakta hür ve bundan başka da yapacak şeyi bulunmayan bir iş gücünün varlığıdır. Batı'da, «emeğin özgürleşmesi» adı verilen bu olayın en tipik örneği 16. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak İngiltere'de görülür. 19. yüzyıl, Batı'da işçi sınıfının nitel ve nicel bakımlardan geliştiği ve sınıf bilinciyle birlikte gerçek bir «kendisi için sınıf» olma niteliği kazandığı yüzyıldır. Bu sınıf, marksizmle birlikte kendi sınıfsal ideolojisine de kavuşarak örgütlenme ve mücadelesini çeşitli biçimlerde yürütmeğe başlamıştır.

Kapitalizmin doğurduğu işçi sınıfının çelişkisi, emek - sermaye çelişkisi olarak belirlenir. Sınıf mücadelesi burjuvazi ile proletarya arasındadır. Kapitalist gelişme Avrupa'nın kendi iç diyalektik gelişmesinin doğal ve zorunlu sonucu olduğundan, kapitalizmin ürünü olan işçi sınıfı da toplumun temel sınıflarından biri ve en devrimci sınıftır.

Burada çok tartışmalı bir konu olan Osmanlı Devletinin sosyo - ekonomik yapısı, bu yapının neden Batı anlamında bir kapitalist gelişmeye yol açmadığı ve yerli büyük endüstri kurulamamasının nedenleri üzerinde durmak istemiyoruz. Yalnız, Türkiye işçi sınıfının doğuş koşullarını ve yapısını açıklarken, bunun Batı'dan farklı bir sosyo - ekonomik ortamda gerçekleştiğini söylemekte yarar vardır. Kısaca söyleyecek olursak, bu ortam kapitalizmin gelişmediği, bir burjuva sınıfının doğamadığı, servetlerin sermayeye dönüşemediği, merkeziyetçi bir yönetimin uzun süreler bütün ekonomik hayatı denetimi altında bulundurduğu bir ortamdır. Böyle bir yapı içinde işçi ve işçi sınıfı, yani ilk emek- üretim araçları ayrılması nerede, nasıl, ne zaman doğabilmiştir? Bu soruların cevabı Türkiye işçi sınıfının köklerini bulmamıza yardım edebilir.

17. yüzyıla kadar küçük el endüstrisinde Osmanlı devletinin Batı'dan daha geri olmadığı bilinmektedir. Özellikle pamuklu ve ipekli dokumada, dericilik ve madeni eşya yapımında, camcılık ve diğer küçük endüstri alanlarında, loncalar içinde örgütlenmiş endüstri 17. yüzyıla kadar Batı rekabetiyle karşılaşmamıştır. Batı ile Osmanlı

Devleti arasındaki derin ekonomik farklılık, ancak Batı'da endüstrinin gelişmesi, endüstri devriminin yaklaşması ve gerçekleşmesi ile meydana çıkmış ve İmparatorluk zararına bir gelişme göstermiştir. Değişme 17. yüzyıl ortalarında başlamış, İmparatorluk pazarları birden Batı'dan gelen eşya ile dolmuştur. Avrupa mallarının Osmanlı pazarlarını tutması, İmparatorluğun endüstri hayatına indirilmiş bir darbedir. Bundan sonra endüstriyel gerileme bütün hızıyla başlıyacak ve 19. yüzyıla gelindiğinde yerli endüstri bütün önemini yitirecektir. Böyle bir ortamda bir işçi sınıfından söz edilemiyeceği doğaldır. Yalnız, yine de yer yer ve çoğunlukla Batı kapitalizminin etkisiyle, ilk emek-üretim araçları ayrılığı, özellikle loncaların yıkılmasıyla birlikte görülmeğe başlamıştır. Eskiden bir lonca üyesi olarak çalışan kişilerin kapitalist anlamda gündelikçi işçi durumuna geçtikleri endüstri kolları arasında, en önemlisi dokuma endüstrisi ve devlete bağlı silah ve diğer askeri teçhizat yapımıdır.

Bu genel görünümün dışında, sosyo - ekonomik yapısı bazı farklar gösteren Rumeli ve Balkanlar kesiminde ürkek ve cılız bir kapitalistleşme sürecinden de söz etmekte yarar vardır.

19. yüzyıl başından 1870'lere kadar

19. yüzyılın ilk yarısında bazı geleneksel endüstri kolları gerilerken özellikle Rumeli kesiminde ilk fabrikaların kurulmaya başladığını ve devlete bağlı fabrikaların güçlendirilmeye çalışıldığını görüyoruz. Buralarda çalışacak işgücü nereden gelmektedir? İşgücünün kaynağı, bir yüzyıldan beri hızla çöken, dağılan toprak düzeni ve bu çözülmenin sonucu olarak topraktan kopan halktır. Toprak düzenindeki çözülme kullanılabileceğinden fazla işgücünün emek piyasasına sunulmasına yol açmıştır. Bu köy kaynaklı işçilerin yanında, yıkılan küçük endüstri kollarının açıkta kalan usta ve işçileri de kiralık emek ordusunu büyütmektedir. 1840'lara kadar giden bu ilk dönemlerin bildiğimiz işçi hareketleri arasında, madenlerdeki isyan türünden hareketler yanında, özellikle Rumeli'de makine tahribi hareketlerini sayabiliriz. Bu türden hareketler, makinelerin kendilerini işlerinden edeceğinden, korkan kişilerin varlığını gösterdiğine göre, hiç olmazsa Rumeli'de emeğin özgürleşmesi olayı bir dereceye kadar söz konusudur.

1840'dan sonraki dönem Osmanlı Devletinin emperyalizmin etkisi altına kesinlikle girdiği dönemdir. Batı Kapitali ülkeye girmiş, şirketler, işyerleri, fabrikalar, demiryolları yapmaya ve yatırımlara başlamıştır. Öte yandan Devlet eliyle endüstri kurma çabalarının da en yoğun olduğu dönem budur.

Bir iç diyalektik gelişmenin sonucu olmasa da, yeni yeni açılan fabrika ve işyerleri işçi sayısını çoğaltacak, 1840'lardan sonra bir işçi kitlesinden söz edebilme imkanı doğacaktır. Dönemle ilgili belgeler tarandığında madenlerdeki huzursuzluklar bir yana, bir grev yada gerçek bir işçi hareketinin izlerine rastlanmadığı gibi bir örgütlenme belirtisi de yoktur. Buna karşılık ilk koalisyon (birlik

kurma) yasağı sayılabilecek, 1845 tarihli bir Polis Nizamnamesinin, işçilerin grev yapmasını, birlik kurmasını yasaklayan ve «ihtilal»in önüne geçilmesini öğütleyen maddesi ilgi çekicidir.

1870'lerden 20. yüzyıl başına kadar

1870'lere kadar doğuş halinde olan Türkiye işçi kitlesi, 1870 sonrasında çekirdek halinde bir sınıf özelliği kazanmış ve giriştiği eylemlerle bu özelliğini ortaya koymuştur. İşçi sınıfındaki bu gelişme şüphesiz ki endüstri kesimindeki gelişmeye sıkısıkıya bağlıdır.

1870'den sonra İmparatorluk toprakları üzerinde pek çok fabrika ve çeşitli endüstri kurulmuştur. Endüstri hayatında, o döneme kadar gerçekleşmemiş bir hareketlilik ve gelişme görülür. Yalnız, her yeni maden ocağı, her işyeri, her fabrika yabancı kapitalistlerin malıdır. Devletin - o da çoğunlukla yabancı teknisyen ve uzmanların yönettiği- fabrikaları hariç, ulaşım, yapı, maden, dokuma, gıda, tütün, pamuk ve bütün diğer endüstriye yabancı sermaye el koymuştur. Böylece sözünü ettiğimiz endüstriyel gelişme sistemin kendi iç gelişmesinin bir sonucu değildir, dışardan ithal edilmiştir ve emperyalizmin damgasını taşımaktadır.

İşte bu durum, bizce Türkiye işçi sınıfının temel özelliklerinden birini meydana getirecektir.

1870 - 1908 döneminde ekonomik yönlü işçi hareketlerinin ve gerçek anlamda grev olaylarının patlak verdiğini görürüz. Grev için o dönemde kullanılan terim «tatil-i eşgal»dir. 1870 sonrasında artık grev ve işçi haberleri gazetelerde yer bulmaya başlamıştır. 1872 yılındaki ilk grevler ve olaylar telgrafhane, demiryolu yapımı ve nihayet önemli tersane grevleridir. Tersane grevleri 1873'de de devam etmiştir. Temel nedeni bu devlete bağlı işyerinde çalışan işçilerin, devletin mali durumunun çok bozuk olması yüzünden aylarca ücret alamamalarıdır. Grevlere 500-600 işçi katılmıştır. Kendiliğinden doğan, olaylara ve yankılara yol açan bu grevler ekonomik karakterlidir ve buhran dönemi grevleridir. İşçinin bilinç düzeyinin çok düşük olduğu ve isteklerin sadece ücret sorununa yöneldiği görülmektedir. 1876, 1879 yıllarında, gittikçe artan mali buhrana paralel olarak işçi hareketlerinin ve grevlerin de arttığı görülmektedir. Abdülhamit'in istibdat yönetimi altında ise, 1880'lerden sonra grev haberleri seyrekleşir hatta, hiç görülmez.

1870 - 1908 dönemi için yaptığımız gazete taraması ve arşiv çalışması sonucunda belirleyebildiğimiz 23 grev olayının 21'inin nedeni ya ödenmemiş ücret yada düşük ücrettir. Hareketler örgütsüzdür, kendiliğinden gelişmektedir, salt ekonomik yönlüdür. Dönemin büyük bir ekonomik buhran dönemi olması yüzünden devlete bağlı işyerlerinde daha çok greve rastlanmakta, buna karşılık yabancı sermayeye ait işyerlerinde çıkan hareketler daha olaylı ve sert geçmektedir. Bu türlü işyerlerinde çıkan olaylar üzerinde, ilerdeki gelişmeyi açıklamak bakımından, kısaca durmakta yarar vardır.

Türkiye işçi sınıfı İmparatorluğun etnik, dinsel ve siyasal çeşitliliği yüzünden kozmopolit bir küme olarak doğmuş, ilk hareketlere işçiler bir bütün halinde katılmışlar, işleyişi zaten bu kozmopolit yapıya göre ayarlanmış olan devlet mekanizması, devlet işyerlerindeki işçiler arasında gerek ücret gerekse diğer bakımlardan bir fark gözetmemiştir. İşçi kitlesi içinde ilk ayrılık tohumlarının yabancı sermayeye ait işyerlerinde atıldığı görülür. İmparatorluk toprakları üzerinde ötedenberi varlıklarına alışılmış olan Fransız, Belçikalı, İngiliz vd. yabancı teknisyen ve kalifiye işçiler, emperyalizmin ülkeye egemen olduğu II. Abdülhamit döneminde yabancı şirketlerin gözde işçileri durumuna gelmişler; müslüman halkı küçümseyen bu yabancı şirketler, yabancı işçilerden sonra Rum ve Ermeni azınlık işçileri korumaya ve müslüman Türk işçilere kötü davranmaya, işçiler arasında ayrım gütmeye başlamışlardır. Anadolu Bağdat Demiryolları şirketinin müdürü olan Mr. Fugelmann'ın «Yerli işçi bir lokma kuru ekmek iki çürük zeytinle geçinebilir» sözü bu konuda çok açıklayıcıdır. Yabancı şirketlerin, Emperyalist gelenek ve duyguların etkisiyle olduğu kadar, yerli işçileri koruyabilecek hiçbir yasanın bulunmayışından da yararlanarak sürdüregeldikleri bu işçi ayrımı, işçiler arasında sonradan gelişecek bölünmelerin temelini pek bilinçli bir şekilde atmıştır. Yalnız bu türden olayların, işçilerde antiemperyalist bilinç yaratmak bakımından yararlı olduğu da söylenebilir.

ilk örgütlenmeler

1870 - 1908 dönemi ilk işçi örgütlenmelerine tanık olan dönemdir. Osmanlı Devletinde kurulan ilk işçi derneğinin 1871 tarihli «Ameleperver Cemiyeti» olduğu genelgeçer bir yargıdır. Oysa elimizdeki belgeler «Ameleperver Cemiyeti»nin bir işçi derneği olmadığını ve bu türden sendika niteliğindeki derneklerin daha sonraki yıllarda aranması gerektiğini ortaya koymaktadır. Belgeler bulabildiğimiz sınıfsal yapıdaki ilk işçi derneği, gizli «Osmanlı Amele Cemiyeti»dir. Bu gizli Cemiyet 1894'de Tophane fabrikalarındaki işçiler tarafından kurulmuş, bir yıllık eylemden sonra dağıtılmış, üye ve kuruculardan çoğu tevkif edilmiş, Cemiyet 1901'de yeniden eyleme geçmiş ve sınıf bilinci fikrini kendisine temel almıştır. Yine de bu dönemde, sözü edilen Cemiyetin pek az işçiyi toplayabildiği, yaygın bir örgütlenmenin söz konusu olmadığı bir gerçektir.

Özetleyecek olursak 1870-1908 dönemi Türkiye işçi sınıfı tarihinde *uyanış ve ekonomik savaş* dönemidir.

1908 sonrası

1908 Temmuz'unda II. Meşrutiyetin ilanı Osmanlı tarihinde her açıdan olduğu gibi işçi sınıfı açısından da bir dönüm noktasıdır. Meşrutiyetin ilanıyla birlikte büyük bir siyasal patlama olmuş, çeşitli dernekler, siyasal partiler kurulmuştur. Bunlar arasında konumuz gereği bizi ilgilendirenler, işçi sınıfıyla bağlantısı olan yada bu bağlantıyı kurmaya çalışan sol örgütlerdir. Balkanlarda gelişme gösteren sosyalist hareket ve akımlar 1908 sonrası sol

kuruluşlar üzerinde etkili olmuşlardır. İlk sol fikirlerin bu kanaldan girdiğini söylemek bir gerçeğin anlatımı olur. Bulgaristan'daki akımlar yanında Selanik şehri de 1908 sonrası sol düşüncenin güç kazandığı ve yayıldığı önemli bir merkezdir. 1908 sonrasında, Balkan yarımadası dışındaki solcu siyasal kuruluşlar kuruluş tarihleriyle aşağıda gösterilmiştir:

1908 Sosyal Demokrat Parti (İstanbul)

1910 Osmanlı Sosyalist Fırkası (Hüseyin Hilmi)

1912 Türkiye Sosyalist Birliği (Selanik)

1918 Sosyal Demokrat Fırkası (İstanbul)

1919 Türkiye Sosyalist Fırkası (İstanbul - Hüseyin Hilmi)

1919 Osmanlı Mesai Fırkası (İstanbul)

1919 Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası (İstanbul-Şefik Hüsnü)

1920 Amele Fırkası (İstanbul)

1922 Müstakil Sosyalist Fırka (T.S.F'den ayrılan tramvay işçileri)

1920 Türkiye Komünist Fırkası (Atatürk'ün kurdurduğu resmi fırka)

1920 Gizli Komünist Fırkası

1920 Halk İştirakiyûn Fırkası

Bu kuruluşların büyük kısmı işçi hareketi üzerinde etkili olmak istemişler, ama bunu ancak pek azı o da kısa süreler için başarabilmiştir.

1908 hareketleri

II. Meşrutiyetin ilanından hemen sonra, ülkenin bütün endüstri bölgelerinde, 1880'lerden beri baskı altında kalan işçi hareketi patlamayla kendini göstermiş, işçiler İttihat ve Terakki'nin vaad ettiği «hürriyet, adalet ve müsavaatı» istemek üzere ayaklanmışlardır. 1908 Ağustos ve Eylül ayları bir grev dalgasının Osmanlı ülkesini kapladığı, hemen hemen her alana yayıldığı ve kamuoyunu olduğu kadar yöneticileri de kuşkuya düşürdüğü aylardır. 30 yıla yakın bir süreden beri durmuş olan ve ancak 1906 Reji grevi gibi tek tük olaylarda kendini gösteren işçi hareketlerinin 1908 Meşrutiyetinden sonraki ilk belirtisi 31 Temmuzda görülür. Bu hareket İdarei Mahsusa Vapurlarının kaptan ve mürettebatının hareketidir. 13 Ağustos 1908'den başlayarak ülkenin her yönünden grev haberleri gelmeğe başlar. Adeta bir genel grev havasına girilir. Ağustos ayı boyunca binlerce işçi işi bırakır, bütün iş kollarında grevler durmadan yenilenir. Gazetelerde işçi hareketlerini kınayan yazılara rastlanır. Eylül ayında grevler Ereğli kömür havzasının tümüne yayılır. Demiryollarındaki grevler olaylarla dolu olarak gelişir. Artık işçi hareketleri bir önceki dönemin hareketlerinden farklı bir nitelik ve görünüş kazanmıştır. İşçilerle hükümet kuvvetleri arasında sık sık çatışmalar olmakta, zaman zaman işçinin üzerine asker gönderilmekte ve olaylar sert bir hava içinde geçmektedir. İttihat ve Terakki yönetimi bu

hareketlere tavır almakta gecikmeyecek ve alınan tavırda emperyalist güçlerin büyük payı ve baskısı bulunacaktır.

1908 Ağustos ve Eylül grevleri -bütün büyük şirket ve işyerleri yabancı sermayenin olduğundan- zorunlu ve doğal olarak yabancı sermayeye karşı oluşmuş hareketlerdir. Yabancı sermayenin, hem sermaye sahibi hem de emperyalizmin temsilcisi olarak, hükümetten bu hareketlerin bastırılmasını istemesi doğaldır. Emperyalist güçlerin temsilcileri, elçileri ve büyük sermaye sahipleri kendi istedikleri yönde bir yasaklama kararı çıkartmak üzere İttihat ve Terakki üzerinde baskıda bulunacaklar ve bu baskının sonucu 15 Ekim 1908 tarihli Tatil-i Eşgal Kanun-u Muvakkati olacaktır.

Dahiliye Nazırı Ferit Paşa, Vekiller Heyetinde bu kanun teklifini savunurken, Sosyalizmin Osmanlı İmparatorluğu için taşıdığı tehlikeye işaret etmiştir.(1) Kanun kamuyla ilgili hizmetlerde grevi yasaklamakta, diğer işlerde de kısıtlamakta ve sert kurallara bağlamaktadır. Bu kanun ilk grev ve sendika kanunudur. Kanunun özü işçi hareketlerini kısıtlayıcı ve baltalayıcıdır. Kamuyla ilgili hizmetler bütün büyük işyerlerini, özellikle yabancı sermayenin işyerlerini kapsamaktadır.

Tatil-i Eşgal Kanun-u Muvakkatinin yürürlüğe girmesinden sonra gerçekten de grev hareketlerinin hızı bir ölçüde kesilmiştir.

1908 yılındaki bu çok önemli grev dalgasının genel olarak sol akımlar ve sol siyasal kuruluşlarla bağlantısının ne seviyeden olduğu sorulabilir. Başka bir deyişle 1908 hareketleri bir önceki dönemde gördüğümüz salt ekonomik yönlü ve örgütlenmemiş kendiliğinden hareketler midir, yoksa daha bilinçli, örgütlü, yönetilen hareketler midir?

Genel olarak bakıldığında 1908 döneminde sosyalist fikirlerin grevlerin tümünü etkilediği söylenemez. Özellikle İstanbul ve Anadolu grevlerinde sosyalist fikirlerin etkisi ikinci dereceden olup, ancak dar çevrelerde yankı bulabilmiştir. Şu halde 1908 grev dalgasını doktriner bir hareket olarak nitelemek doğru değildir. Öte yandan, Balkanlarda güç kazanan sosyalist akımlar bu kesimdeki ve Selanik'deki hareketler üzerinde etkilerini göstermeğe çalışmışlardır. Yine de hareketler gerçek bir sınıf bilinci temeli üzerine kurulmuş bir sınıf savaşı olma niteliğini taşımamaktadır.

1909 yılında Tatil-i Eşgal kanunu'nun kapsamına girmeyen işkollarında grevlere rastlanır. Bu grevlerin hemen tümü yabancı işyerlerindedir. Selanik 1909 yılında da işçi hareketlerinin merkezi durumundadır. Hareketler çeşitli şiddet seviyelerinde Birinci Dünya Savaşı yıllarına kadar sürdükten sonra savaş yılları sırasında 1919'a kadar bir durulma görülür. Bu dönem hareketlerinin bir başka ilgi çekici yanı işyeri grevleri olmaktan çok işkolu grevleri halinde yürütülmeleri ve hareketlere beş, on bin işçinin birden katılmasıdır. Bu durum, hele 1909'lardan sonra, böyle binlerce işçiyle yürütülen hareketlerin örgütlü hareketler olduğu kanısını yaratmaktadır.

---

(1) Velikov: Sur le Mouvement Ouvrier et Socialiste en Turquie aprés la Revolution Jeun Turc 1908, Etudes des Balkaniques 1964/1.

1903 - 1914 döneminde örgütlenme ve sol siyasal örgütlerle ilişkiler

1908'de II. Meşrutiyetle birlikte çeşitli işkollarında pekçok sendika kurulmaya başlamıştır. Bunlardan bazıları, örneğin Selanik tütün işçileri sendikası sınıfsal bir temele dayandığını ilan etmekte ve işçilerin sınıf bilincini geliştirmeğe çalışmaktadır. Manastır, Selanik gibi Rumeli şehirleri bu türden sendikaların en yaygın olduğu yerlerdir. Bu kesimlerde endüstrinin daha gelişmiş olduğu, işçi sayısının fazlalığı, sol akımların gücü hesaba katılırsa bu durumun doğal olduğu anlaşılır.

1908 Ağustos-Eylül grevleri bir patlama olarak kabul edilebilirse de. 1909 yılından sonra örgütlenme hız kazanmış ve hareketler, kendiliğinden patlama aşamasından örgütlenme ve bilinçlenme aşamasına doğru gitmeğe başlamıştır. İşçilerin büyük umutlar bağlamış oldukları İttihat ve Terakki'nin, zorunlu ve yapısı gereği, işçi hareketlerine karşı tavır alışı ve özellikle yabancı şirketlere karşı Türk işçisini, çıkarttığı yasalarla silahsız bırakışı bu örgütlenme ve bilinçlenmeyi hızlandırmış olmalıdır. Örgütlenmenin hızını Tatil-i Eşgal Kanunu'nun bazı işyerlerinde sendika kurulmasını yasaklayan maddeleri bile durduramamıştır. 1909 yılından başlayarak bir yandan Rumeli kesiminde sosyalistlerin etkisi altında sendikalar ve işçi birlikleri kurulurken, bir yandan da Anadolu kesiminde örgütlenme hareketi kendini yasalara uydurmaya ve bu yasaların açıklarından yararlanarak gelişmeye devam etmiştir. Çeşitli Sosyalist yayın organları bu örgütlenme eylemine eşlik etmektedir. Genel olarak Rumeli'nin, özel olarak da hareketin önderliğini yapan Selanik'in durumu kısa zamanda hükümetin dikkatini çekmiş ve işçi kuruluşlarının hemen hepsinin sosyalistlerin etkisi altında bulunması, bunların tehlikeli görüntülerini daha da artırmıştır. İstanbul'da da işçi örgütlerinden önemli bir kısmının sosyalist fikirler temeli üzerine kurulduğu söylenebilir. 1910 Nisanında «Gizli Osmanlı Amele Cemiyeti» ve onun devamı olan «Osmanlı Terakkii Senayi Cemiyeti»nin uzantısı olarak «Osmanlı Sanatkârân Cemiyeti» ortaya çıkar. Ayrıca İstanbul'da da sosyalist kulüpler açılır. 1921 yılında, işçi hareketlerinin geniş çapta sol örgütler içinde toplandığı bir gerçektir. 1 Mayıs işçi bayramlarının kutlanışı da bu konuda bir ipucu vermektedir. 1909'da ilk işçi bayramı yalnız Üsküp'te kutlanmışken, 1910'dan sonra diğer Rumeli şehirlerinde de kutlanmaya başlanmıştır. 1911'de Selanik'deki bayram, kalabalık ve gürültülü olmuştur. İstanbul'da da ilk işçi bayramının 1912 yılı 1 Mayısında kutlandığını sanmaktayız. Aynı yıl Selanik'te de bu bayram büyük törenlerle kutlanmıştır.

1908-1918 döneminin siyasal kuruluşları, aktüel hale gelen ve kamuoyunu ilgilendirmeğe başlayan işçi sorununa eğilmek zorunluluğunu duymuşlardır. 1909-1910 yıllarında kurulan yeni siyasal partiler arasında konumuz açısından en önemlisi şüphesiz ki Osmanlı Sosyalist Fırkasıdır. Kurucuları başta Hüseyin Hilmi, Baha Tevfik, İbnül Tahir İsmail Faik'dir. Kuruluş tarihi tartışmalı olmakla birlikte, doğruya yakın tarih 1910 Eylülünün ilk haftasıdır. Partinin başkanı durumunda görünen Hüseyin Hilmi önce

1910 yılının sonra da 1919-1920 döneminin siyasal hayatının ve işçi hareketlerinin en ilginç, en renkli tiplerinden biridir. Çeşitli kaynaklar Hüseyin Hilmi'nin cehaleti, ciddi olmayışı, sosyalizmi bir geçim kaynağı olarak kabul ettiği üzerinde dururlar. Bütün bunlarda bir gerçek payı olmakla birlikte, Hüseyin Hilmi'nin bir eylem adamı olduğu ve bir süre tüm işçi hareketini kendi kişiliğinde Partiye bağlayabildiği de şüphe götürmez. Osmanlı Sosyalist Fırkası 1910'daki bu ilk kuruluş döneminde büyük bir varlık gösterememiş, işçi kitleleriyle istenilen bağı kuramamıştır. O dönemde işçiler üzerinde Rumeli sol akımları ve sosyalist kulüpleri daha çok etkilidir. Fırka gerçek varlığını ve eylemini ancak 1919-1920 döneminde gösterebilecektir.

1919'den 1923'e

Daha 1912'lerde zayıflayan işçi hareketi 1. Dünya Savaşı boyunca iyiden iyiye gerileme göstermiştir. Hareket 1919 yılında yeniden canlanır ve yeni bir grev dalgası görülür. Savaşın yarattığı ortam şüphesiz ki işçilerin içinde bulundukları sefalet ve güçlükleri artırmış ve onları 1908 de olduğu gibi patlamaya hazır hale getirmiştir. 1919 Ocak ayından itibaren hareketler başlar. Bu dönemde ilerde sözünü edeceğimiz iki kuruluş, hareketi önceki dönemlere oranla daha etkili biçimde sürüklemektedir.

Bu iki kuruluş, bir yanda eyleme dönük, teorik temeli olmayan ve kısa vadeli hareketlere girişen Hüseyin Hilmi'nin Türkiye Sosyalist Fırkası, öte yanda, daha sağlam bir temele oturan ve işçileri örgütlemeyi amaç edinmiş Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'dır. Dönemin işçi hareketlerinde ve grevlerinde bu iki siyasal kuruluşun çatışmasının izlerine rastlanır.

24 Ekim 1919'da, İstanbul'da, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nın daveti üzerine Şehzadebaşı Ferah tiyatrosunda büyük bir işçi temsilcileri toplantısı yapılmış ve bu toplantının haberleri gazetelerde önemli ve geniş ölçüde yansımıştır. Toplantıda yapılan konuşmaların yönü ilgi çekicidir. Delegelerin çoğunun konuşması iyi bir marksist bilinci yansıtmaktadır. Enternasyonalist tema, savaşa karşı olma, sınıf mücadelesi gibi kavramlar konuşmaların belkemiğini meydana getirmektedir. Toplantıya 2000 üyenin katıldığı bildirilmektedir.(2) İstenilen sonuca, yani bir «müttehit amele fırkası» kuruluşuna varamasa da, olay önemlidir. T.İ.Ç.S.F. işçi hareketlerindeki gelişmeyi görmekte ve bu gelişmeyi değerlendirmek istemektedir. Değerlendirebilmenin ilk adımı bir «tek cephe» hareketine yönelmektir. Türkiye Sosyalist Fırkası'nın ve özellikle Hüseyin Hilmi'nin tutumu bu teşebbüsü sonuna kadar engelleyecek ve tek cephe hiç bir zaman kurulamıyacaktır.

T.İ.Ç.S.F.'nin bu türden bir çalışma içinde bulunduğu 1919 yılında grev olayları birbirini izlemiştir. Bu grevlerde, özellikle de İstanbul'daki Haliç Şirketi, Tramvay şirketi gibi ulaştırmayla ilgili kollarda, T.S.F. ve kişi olarak Hüseyin Hilmi etken görünmektedir. İşçilerin istekleri

(2) İkdam, 25 Eldm 1919.

ve müracaatları T.S.F aracılığıyla yapılmakta, grevleri T.S.F desteklemektedir. 1920 yılının ünlü Tramvay grevlerini, Kasımpaşa tersanesi grevlerini, Kazlıçeşme tabakhanesi grevlerini destekleyen, mali yardım yoluyla başarıya ulaşmalarını sağlayan Hüseyin Hilmi olmuş, bunun sonucunda T.S.F.'ye kitle halinde katılmalar başlamıştır.

1920 yılı T.S.F'nin başarısını sürdürdüğü yıldır. Bu başarı 1921 yılının ilk yarısında da sürecek, ancak bundan sonra ilerde değineceğimiz nedenlerle sona erecektir.

Gerçekte eylemini sağlam bir temele, uzun vadeli bir plana dayandırmayan ve lakabı «sosyalist» olmakla birlikte teorik tutarlılıktan uzak bulunan Hüseyin Hilmi'nin 1920 hareketlerindeki başarısının nedenleri ve bu başarıyı doğuran ortam üzerinde durmakta yarar vardır. Bizce bu başarının temeli, İstanbul'un Fransız ve İngiliz işgali altında bulunmasıdır. Fransızlara ait Tramvay şirketi, Havagazı şirketi vd. gibi şirketlerdeki grevlerin başarıya ulaşması için İngiliz işgal komutanlığının Hüseyin Hilmiye yardım ettiği bilinmektedir.(3) İşgalci güçler, birbirlerini yıpratmak için, gerçekte gücünü ölçmüş oldukları ve kendileri yönünden büyük tehlike kabul etmedikleri Hüseyin Hilmi'yi kullanmış olmalıdırlar. Öte yandan işçi hareketlerinin devamında işgalci güçlerin ortak yararları da vardır. Yalnız 1921 ortalarına gelindiğinde hareket gelişmekte ve bir genel grev tehdidi ortada dolaşmaktadır. Aynı yıl 1 Mayıs'da işçi bayramı parlak bir şekilde kutlanmış ve Hüseyin Hilmi'nin etkisinin umulduğundan fazla olduğu görülmüştür. Bu konudaki gazete haberlerinden ilgi çekici bir bölüm şöyledir: «Şehrimizde işçi bayramı dün işçiler tarafından tesit edilmiştir. Şirketi Hayriye, Haliç, ve Tramvay Şirketleri ameleleri çalışmadıklarından vesaiti nakliyenin büyük kısmı muattal kalmıştır. Ameleden bir kısmı bayramlarını tesit için mavi işçi gömlekleri giydikleri, kırmızı boyunbağı taktıkları gibi hepsi de kırmızı rozetlere hamil idiler. Amelenin bindiği bazı otomobillere de kırmızı bayrak takılmıştı.»(4) 10 Ağustos'a doğru genel grev söylentileri yaygınlaşmıştır. Bu türden bir hareket artık sadece ekonomik yönlü bir işçi hareketi olmaktan çıkmakta ekonomik yönü yanında antiemperyalist -siyasal niteliği de dikkati çekmektedir. Artık şirketler T.S.F.'nin eylemi karşısında telaşa kapılmış, gelişmesini engellemenin yollarını araştırmaktadırlar. Özellikle genel grev tehlikesi emperyalist güçleri korkutmaktadır. İstanbul Hükümeti üzerine yapılan baskı ve işgalci güçlerin bu defa yardım etmek yerine hareketi bölmek üzere yapacakları yatırımlar sonucunda, T.S.F. işçi arasında birliği sağlayamıyacak ve genel grev tehlikesi Eylül başlarında ortadan kalkacaktır. Bundan sonra hareketin yavaş yavaş Hüseyin Hilmi'nin elinden çıktığı görülür. Maddi imkanlar kısıtlı olarak ve koşullar hesaba katılmadan girişilen bir kaç hareketin başarısızlığı T.S.F.'in sonunu hazırlayacaktır. Yabancı sermaye, emperyalist güçler ve İstanbul hükümetinin T.S.F.'e karşı birleşmesi ürünlerini vermiştir. Hiç bir zaman iyi örgütlenmiş, eğitilmiş, sağlam bilinçlendirilmiş bir kitle hareketi niteliği kazanamamış

(3) M. Tunçay: Türkiye'de sol akımlar, s: 56, not 12
(4) Alemdar, 2 Mayıs 1921.

olan, Hüseyin Hilmi'nin kişiliğinde düğümlenen hareketin, karşı koyma gücü yoktur. 1922 yılına gelindiğinde artık ne T.S.F. ne de etkili bir işçi hareketi vardır. 1922'deki görünüşte parlak dönemden sonra işçi hareketi bir kere daha çıkmaza girmiştir.

1923 hareketleri

1923-1924 yılları artık Kurtuluş Savaşının sonunu ve Cumhuriyeti müjdeler. Gerçekten de 1923'den sonra yeni bir doğrultuya girilir. 1923 yılının birkaç grevinde antiemperyalist tema egemendir.

1923'den sonra önderlik artık doktriner yönlü kuruluşların elinden çıkmıştır. 1923 - 1924'de kurulan, daha doğrusu kurdurtulan dernekler sınıf mücadelesinin dışında kalan, sol olmayan derneklerdir. Kurulmaya çalışılan sosyalist eğilimli Türkiye Amele Birliği'nin kuruluşuna hükümet izin vermemiştir.

Bir kez daha geniş bir fedarasyonda birleşme olanağını yitiren ve 1923'ün sosyo - ekonomik ortamı düşünülecek olursa sınıf bilinci temeli üzerine kurulma olanağını da kaybeden işçi sınıfının, 1908'de başlayan 1919 - 1921 arasında güçlenen atılımı 1924'de tümüyle kesilmiştir. 17 Şubat - 4 Mart İzmir İktisat Kongresine gönderilen işçi delegasyonu ise Aydınlık çevresinin dergide gösterdiği ve gerçekte İstanbul Birlik Meclisi tarafından bir madde eklenerek kabul edilmiş olan dilek ve teklifleri bir yana bırakarak, işverenlerin de üzerinde birleştikleri, çalışma koşullarının düzeltilmesiyle ilgili 34 maddelik bir teklifi kabul etmiştir.

Toplayacak olursak, 1919 - 1924 işçi hareketleri genellikle sol kuruluşların etkisini duyurduğu hareketler olmuştur. İşçi kitleleri doktriner ve sınıfsal bir bilinçlenmeyle olmasa da, somut yararlar görmeleri açısından T.S.F.'e bağlanmış ve bu sol partiyi desteklemişlerdir. Yalnız işçi kitlesinde gözlenen sınıfsal bilinç ve doktriner temel yokluğu kitlelerin, sol kuruluşlardan aynı kolaylıkla kopmaları sonucunu da doğurmuştur. T.S.F.'in siyasal rakibi olan T.İ.Ç.S.F. daha sağlam bir fikir temeline oturması açısından, hareketleri örgütlemekte daha şanslı görünse de somut eylemler ve yararlar peşinde olan işçi kitlelerine inememiştir.

İşçi sınıfı ve emperyalizm

Burada sorulabilecek önemli bir soru, güçsüz de olsa, sınıfsal varlığını kabul ettiğimiz işçilerin eylem ve mücadelelerinin nasıl olup da 1923'den sonra kesintiye uğradığı, yada bu kopmanın ve gerilemenin nedenlerinin neler olduğudur. İşte bu kopma ve kesintiyi ancak Türkiye işçi sınıfının doğuş ve yapı özellikleri açıklayabilir.

Batı işçi sınıfının, Batı'nın kendi iç diyalektik gelişmesinin bir sonucu olan kapitalizmle birlikte ve kapitalizmin ürünü olarak meydana geldiğine değinmiştik. Oysa Osmanlı devletinde kapitalist gelişme bir iç süreçle değil ancak dış etkilerle oluşmuştur.

1870'lere kadar çoğunluğu devlet işyerlerinde çalı-

şan ve sayıca pek fazla olmayan işçiler, bir sınıf niteliği kazanmaya başladıkları ve hareketlere giriştikleri 1870'lerden sonra, artık büyük çoğunluğuyla yabancı sermayenin işyerlerinne çalışmaktadırlar. İşte Osmanlı işçi kitlesinin Batı işçi kitlesinden en önemli farkı bu doğuş biçimidir. Sistemin kendi iç gelişme ve çelişmesinin yarattığı bir sınıf olan Batı işçi sınıfı yanında Osmanlı işçi sınıfı, ekonomik emperyalizmin etkisiyle gelişmiş ve büyümüş bir kitle görünüşündedir. Bir yerli kapitalist gelişmenin ürünü olmayan, bir yerli burjuva sınıfının karşıtı durumunda bulunmayan ve Osmanlı sosyo - ekonomik yapısında yeri olmayan bir yerli burjuvanın sömürüsünü somut olarak hissetmemiş bu sınıf, eylemlerinde, bilinçlenmesinde, gelişme doğrultusunda bu özelliğinin izlerini taşıyacaktır. Türkiye işçi sınıfının çatışması yerli burjuva sınıfı ile değil yabancı kapitalistledir. Böylece Türkiye işçi sınıfı, tarihte, çelişkisi emperyalizmle olan bir sınıf olarak görünmektedir.

Bu durum sanırız ki Türkiye'ye özgü olmaktan çok, emperyalizmin etkisi altında kalmış bütün ülkelere genelleştirilebilecek bir olgudur. Şöyle ki milli burjuvazisini yaratamamış, kendi iç gelişmesiyle kapitalizme dönüşememiş ülkelerde işçi sınıfı, karşısında milli burjuvaziyi değil emperyalist güçleri bulmaktadır. Osmanlı devleti bu durumun en belirgin olduğu bir ülkedir. Endüstri hayatının, işyerlerinin hemen tümü, hele 1880'lerden sonra, yabancıların mülkiyetinde ve yönetiminde bulunmaktadır. Bu durumda sömürü, burjuvazi - proletarya arasında değil, yabancı kapitalizm - proletarya arasında gerçekleşen bir süreçtir. Böylece, soyut spekülasyonların ve kısır tartışmaların ötesinde, hiç değilse Türkiye işçi sınıfının 1924'e kadarki durumunu belirlerken, bu sınıfın çelişkisinin EMPERYALİZM'le olduğunu söyleyebiliriz. 1870 - 1908 döneminde, hareketler ekonomik amaçlı olmanın ötesine çıkmazken bile, yabancı işyerlerinde çıkan olaylarda, Türk işçilerin, yabancı işverene karşı oldukları görülmektedir. Önceleri bilinçli bir antiemperyalizm biçiminde değil de yabancı düşmanlığı biçiminde gelişen bu bilinç, 1919 - 1923 hareketlerinde, güçlenecek, yeni bir içerik kazanacaktır.

1923'den sonra bu çelişki bir anlamda - geçici de olsa - çözümlenmiş görünmektedir. Emperyalizm yenilgiye uğratılmıştır. Yabancı kapitalistler ülkeyi ve işyerlerini bırakmaya başlamışlardır. Büyük sayıda işçi çalıştıran işkollarında millileştirme hareketi hızlanmıştır. Çelişkinin bir süre için çözülmesi ve henüz milli burjuvazi önderliğinde yeni bir endüstrileşme çabasında başarı kazanabilecek sosyo - ekonomik ortamın bulunmaması, yani işçi sınıfının gerçek çelişkisi olan emek - sermaye, burjuvazi - proletarya çelişkisinin olgunlaşamaması, nitel ve nicel bakımdan güçsüzlüğünü kabul ettiğimiz Türkiye işçi sınıfının hareketlerinin bir süre durulmasına, bir dış dinamikle hareketin doğrultusundan sapmasına ve bir süre adeta kesintiye uğramış görünmesine yol açmıştır.

Zaten Cumhuriyet sonrasının özel koşulları ve ideolejisi daha uzun bir süre işçi sınıfının kendisini ortaya koymasını ve varlık göstermesini engelleyecektir.

örgütlenme üzerine

Yukardaki bölümlerde yer yer üzerinde durup kısaca değindiğimiz 1923 öncesi işçi örgütlenmesi ve sol siyasal kuruluşlarla bağlar sorununu topluca gözden geçirmekte, yönünü, doğrultusunu, hatalarını ortaya koymakta günümüz işçi sorunları açısından da yarar olduğu kanısındayız.

1894 - 95'den önce bir örgütlenme belirtisine rastlanmamaktadır. Daha önceki dönemde görülen dernekler işçilerin kurduğu sınıfsal yapıda dernekler değil azınlık burjuvaların ve Osmanlı bürokrasisinin kurduğu yardım ve hayır kurumlarıdır. İlginç olan yön, ilk işçi derneği sayılabilecek Osmanlı Amele Cemiyeti'nin, sınıf bilinci temeline dayanan, sol sloganlar ortaya atan bir kuruluş olmasıdır. Yine de bu Cemiyet'in etki çerçevesinin çok dar kaldığını söylemekte yarar vardır. İlk gerçek anlamda örgütlenme teşebbüsü 1908 - 1909 yıllarının ürünüdür ve Rumeli - Balkan sosyalistlerinin önderliğinde yürütülmeğe çalışılmıştır. Bu ilk büyük örgütlenme teşebbüsünde önemli engel bir yandan hükümetin baskısı ama öte yandan da kozmopolit bir yapıya sahip işçi sınıfı arasındaki bölünmelerdir. Manastır ve Selanik sosyalistleri milliyetçilik kavgaları ötesinde, işçileri sınıf bilinci çevresinde birleştirmek için çalışmışlar ama bilinç seviyesi yeteri kadar gelişmemiş olduğundan, umulan başarıyı elde edememişlerdir. Bu teşebbüsler yine Rumeli'de, çeşitli yayın organlarıyla desteklenmiştir. Anadolu'dan farklı bir yapıda olan Rumeli kesiminde bu ilk teşebbüslerin Anadolu kesiminden çok daha başarılı olduğunu ve işçi sınıfını etkilediğini söyleyebiliriz. Bunun nedenini Rumeli'nin Anadolu kesiminden farklı sosyo - ekonomik yapısında, ve burada gerek kapitalizmin gerekse işçi sınıfının daha büyük nitel ve nicel gelişme göstermesinde aramak mümkündür.

1910 yılında Rumeli dışında, örneğin İstanbul'da da işçi örgütlenmesi hız kazanır. Sol nitelikte derneklerin kuruluşunda yine Balkan sosyalistlerinin etkisi vardır. Örgütlenme teşebbüsü konusunda fikir verebilmek için 1910 - 1912 arasında kurulmuş derneklerden bazılarını sayabiliriz.

Rumeli ve Selanikteki çok sayıda Birlik, Cemiyet ve Dernek dışında 1910 yılında sendikalarda örgütlenmiş işçi grupları şunlardır. (5) İstanbul'da marangozlar, terziler, Anadolu Demiryolları memur ve müstahdemleri, İzmir yükleme işçileri, Zonguldak maden işçileri... Sendika biçiminde olmasa da İstanbul'da fırıncıların, tramvay işçilerinin, pamuk bükücülerinin, İmalat-ı Harbiye işçilerinin, tütün rejisi, sigara kağıdı, matbaa işçilerinin, İzmir tütün rejisi işçilerinin, Adakapı metal işçilerinin, hammalların, terzilerin, ayakkabıcıların dernekleri...

1912 yılının havası içindeyse, sol temele dayanan örgütlenmeler yeniden canlanır. Amele kulübü, terzi, şemsiyeci, döşemeci, mücellit, değirmenci, bira fabrikası işçileri, Cibali reji tütün işçileri arasında sendikalar kuru-

(5) M. Tuncay: A.g.e. s: 23, not 13 (A. Benoraya'dan aktarılarak)

lur. (6) Özellikle İstanbul matbaa işçileri sendikasının Bulgar, Türk, Ermeni, Rum, Fransız matbaa işçilerini birleştiren bir yapısı vardır ve dünya işçi örgütleriyle birleşme eğilimi göstermektedir. (7) Aydın demiryolları işçilerinin İleri adlı dernekleri de olaylara karışmış sol bir dernektir. Yine 1912 yılında Galata sosyalist kulübü yeniden açılır. Bu kulübe bağlı işçi örgütleri Zenne ceket işçileri, Şişli işçileri, döşemeci işçileri, Ticaret ve Sanayi işçileri, Bira Fabrikaları işçileri, eczane ameleleri, sigara işçileri, Cibali reji ameleleri'dir. (8)

Örgütlenme teşebbüsü büyük çoğunluğuyla sosyalist bir temele oturmaktadır. Ancak işçi sınıfının nicel nitel yetersizliği yüzünden istenilen seviyeye yine de varamamıştır.

1919 - 1922 döneminde örgütlenme konusu, daha çok Genel İşçi Birlikleri çerçevesinde ele alınır. Bir önceki dönemde küçük derneklerle istenilen noktaya varılamadığı görülmüş ve büyük İşçi Birliklerinin daha etken olabileceği düşünülmüştür.

Yalnız artık bu teşebbüsler sosyalist kulüpler yada sosyalist eğilimli kişiler ve dergiler çevresinde olmaktan çok T.S.F. ve T.İ.Ç.S.F. gibi siyasal kuruluşlar çevresinde gelişmektedir. 1919 - 1920 yıllarının ortamı büyük işçi birliklerine elverişliyken tek cephe kurmaya çabalayan T.İ.Ç.S.F.'in gayretleri Hüseyin Hilmi tarafından baltalanmış ve bu teşebbüsler başarıya ulaşamamıştır. Örgütlenmedeki en büyük hatalardan biri şüphesiz ki bu bölünme ve uzlaşmazlık eğilimi olmuştur. 1920 - 1921 yıllarında T.S.F. ve Hüseyin Hilmi'nin İstanbul işçileri üzerindeki etkisi şüphe götürmez. Aşağıdaki gazete haberi bunun bir belgesidir: «Memleketimizin en hakiki ve en kuvvetli fırkasını teşkil eden Sosyalist Fırkasıyla beraber çalışan binlerce amele vardır. Bunların adetleri, pek mevsuk olan tahkikatımıza göre 17 bini tecavüz etmektedir.» (9) Bu başarıda Hüseyin Hilmi'nin bir eylem adamı olmasının ve kullandığı araç ve yollara bakmadan ne yapıp yapıp hareketleri başarıya ulaştırmasının payı vardır. Ancak temelsiz ve uzun vadeli olmayan tutumu uzlaşmazlığıyla birleşince işçi hareketine ve bilinçlenmesine ancak kısa süreli başarılar getirmiş, uzun süredeyse başarısızlığı adeta hazırlamıştır. Bu tutum T.İ.Ç.S.F.'nin olumlu atılımlarını da sonuç olarak engellemiştir.

1924'den sonra işçi hareketinin gelişme gösterememesinin ana nedeni, daha önce üzerinde durduğumuz, çelişkinin emperyalizmle olması ve bu çelişkinin Cumhuriyetle birlikte bir süre için ortadan kalkmış görünmesi ise de, ortam oldukça elverişli bulunduğu halde örgütlenmede başarı sağlanamaması da ikinci bir temel nedendir. Örgütlenmedeki başarısızlık ve işçi sınıfının sübjektif koşullarının olgunlaştırılamamasında liderlerin yetersizliğinin,

(6) L. Erişçi: Türkiye'de İşçi Sınıfının Tarihi, s: 11
(7) S. Velikov: A.g.e. s: 33
(8) İştirak, sayı 2, yıl 1912.
(9) Alemdar: 28 Nisan 1921

tek cephe kurulamamasının, sosyalist fikir akımının yeterli güce erişememesinin büyük payı vardır. Nitekim sosyalist akımların daha güçlü ve eski, liderlerinse daha bilinçli olduğu Balkanlarda hareket çok daha başarılı olmuş ve kesintiye uğramamıştır. Üzerinde bir kez daha durmak istediğimiz noktaysa, Türkiye işçi sınıfı tarihinin bu ilk örgütlenme dönemlerinde, bütün başarısızlıklara rağmen, yine de sol fikirlerin etken olması ve işçi sınıfının sosyalist fikir ve yönelimlerin karşısında bulunmamasıdır.

Not: Yazının altına not olarak düşülen kitap ve makaleler dışında, bu yazıya kaynak olan çok sayıda belge ve eserin adları ayrıca verilmemiştir. Daha etraflı bilgi ve bibliografya için, Oya Sencer: Türkiye'de İşçi Sınıfı kitabına bakılabilir.

karl marx ve öğretisi

5 Mayıs, bilimsel sosyalizmin kurucusu Karl Marx'ın doğum yıldönümüdür. Klasik Alman felsefesi, İngiliz ekonomi politiği ve Fransız ütopik sosyalizminin temelleri üzerinde, işçi sınıfının devrimci ideolojisini, onun çıkarlarının teorik temellerini, işçi sınıfının dünyayı değiştirmesinin bilimini kuran Karl Marx, 1 Mayıs İşçi Bayramı'nın kutlandığı bu hafta, doğum yıldönümü dolayısıyla bütün dünyada anılmaktadır.

Okurlarımıza, Karl Marx'ın hayatını ve öğretisinin temel noktalarını sunuyoruz.

●

Bilimsel sosyalizmin kurucusu Karl Marx, 5 Mayıs 1818 yılında Prusya'nın Trier kasabasında dünyaya geldi. Marx'ın doğduğu bölge 18. Yüzyılın sonunda Fransız devriminin etkisiyle feodal düzenin yıkıldığı, zengin kömür ve demir maden ocaklarını işletilmesiyle büyük çapta kapitalist sanayiin ve yeni bir sınıf, proletaryanın geliştiği bir yöreydi.

1830 - 35 yılları arasında Marx, Trier Gymnasium'una devam etti. Bu okulda Fransız etkisinin kendisini kuvvetle hissettirdiği liberal ve demokratik bir ortam vardı. Genç Karl Marx da Fransa'dan gelen bu liberal ve demokratik fikirlerin etkisi altında kalıyor, bazı politik yergiler kaleme alıyordu. Gymnasium'u bitirdikten sonra, önce Bonn'da, daha sonra Berlin Üniversitesi'nde hukuk tahsil etti. Esas branşı hukuk olmakla birlikte, felsefe ve tarihe karşı özel bir ilgi duyuyordu.

Marx'ın bilimsel ve politik görüşleri, o sıralarda Almanya ve diğer Batı Avrupa ülkelerinde gelişmeye başlayan kapitalizmle ortaya çıkan sınıf mücadeleleri, burjuva - demokratik ve ulusal kurtuluşçu nitelikteki hareketler, proletaryanın tarihsel bir güç olarak sahneye çıkışı gibi olaylar içinde yoğrulmuştu.

Öğrencilik yıllarında Hegel felsefesiyle yakından ilgilenen Marx, henüz idealist dünya görüşünü terketmemiş olmasına rağmen, Hegel'in çelişkili felsefesinden ateist ve devrimci sonuçlar çıkarıyordu. Marx, ilk çağ materyalistlerini inceliyor, onların dine ve batıl itikatlara karşı verdikleri cesurane mücadelelerine büyük bir hayranlık duyuyordu. 1841'de *Demokrit'in Tabiat Felsefesi ile Epikür'ün*

Tabiat Felsefesi Arasındaki Fark adlı doktora tezini yazdı.

Üniversiteyi bitirdikten sonra Bonn'da bir felsefe kürsüsü elde edip kendisini bilimsel çalışmaya vermek istiyordu. Fakat Prusya Hükümetinin ilerici profesörlere karşı yürüttüğü gerici politika, Marx'ın bütün ümitlerini yoketti.

1842'de, o sıralarda Ren bölgesinde kuvvetlenen demokratik hareketlerin sesi olmak amacıyla kurulan *Rheinische Zeitung* gazetesine girdi. Marx'ın idaresi altında *Rheinische Zeitung*, Prusya'daki sosyal, politik ve psikolojik baskı rejimine karşı cesur bir kampanya açtı. Gerçek bir devrimci demokrat olarak Marx, seri makalelerinde kitlelerin ekonomik çıkarlarını savunuyordu.

Rheinscihe Zeitung'daki çalışmaları onu ekonomi üzerine çalışmaya itti. Marx sadece Almanya'daki yığınların sömürülmesiyle değil, daha gelişmiş kapitalist ülkeler olan İngiltere ve Fransa'daki olaylarla da ilgileniyordu. 1830'larda İngiltere proletaryasının politik bir karakter kazanan grevleri o günlerdeki burjuva - proletarya arasındaki sınıf mücadelelerinin başlangıcı oluyordu.

Almanya'da geniş kitlelerin mücadeleleri ve diğer Avrupa ülkelerindeki işçi sınıfı hareketleri genç Marx üzerinde büyük bir etki bırakıyordu. Gazetenin etkisinin gittikçe arttığını gören Prusya Hükümeti, 19 Ocak 1843'te *Rheinische Zeitung*'u yasaklama kararı aldı. Gazeteden ayrılan Marx, Almanya'ya sınırdan sokulabilecek devrimci bir gazete yaratabilmek amacıyla yurt dışına çıktı. Almanya'dan ayrılmadan önce çocukluk arkadaşı olan Jenny von Westphalen ile evlendi.

1843 yazını ve sonbaharını Kreuznach'da *Hegel'in Hak Felsefesinin Eleştirisi* adlı elyazılarına başladı. Bu makale Marx'ın materyalist dünya görüşüne dönüşümünü noktalamaktadır. Hegel'in devlet ve hukukla ilgili gerici ve idealist görüşünü eleştirdi. Hegel'e ilk eleştiriyi getiren materyalist filozof Feuerbach'ı aşan Marx, doğayı olduğu kadar, sosyal hayatı da içeren bütünleşmiş bir materyalist dünya görüşünü amaçlıyordu. Hegelci felsefenin üzerinde uzun çalışlarının ürününü Marx, *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*'nın önsözünde topladı. Bilimin verilerinden kalkan Marx, Hegel diyalektiğini, materyalizm ve diyalektiğin bir bütünlüğü şekline dönüştürerek bunu bir bilimsel dünya görüşünde birleştirdi.

1843 Ekiminin sonlarında Marx Paris'e yerleşti. Paris'teyken sık sık şehir dışındaki işçi mahallelerini ziyaret ediyor, bir takım gizli işçi ve zanaatkar örgüt liderleriyle bağ kuruyordu. Burada aynı zamanda Fransız ütopik sosyalistleri ile de tanıştı. Etienne Cabet, Pierre Leroux, Louis Blanc ve Pierre Proudhon, Heinrich Heine ile arkadaş oldu. Bakunin ve Botkin gibi Rus politik simalarıyla tanıştı.

Bu arada Adam Smith, Ricardo gibi burjuva ekonomistlerinin eserlerini inceledi ve 1844'de yazdığı *Ekonomi -Felsefe Elyazmaları* adlı eserinde ilkel komünizmi ve genel olarak Hegel'in felsefesini eleştirdi. Bu eser Fauerbach'ın etkilerini taşıyordu ve henüz kapitalist sömürünün tipik özelliklerini tam olarak açıklamaktan uzaktı.

Ekonomi-Felsefe Elyazmaları, Marx'ın «yabancılaşma» ve «geleceğin toplumu» kavramlarına açıklık getirmeye çalıştığı ilk önemli eseridir:

...**Mülksüzlük** ile **mülkiyet** antitezi, **emek** ve **sermaye** antitezi olarak kavranmadıkça, **etkin bağlantısı, içsel** ilişkisi ile anlaşılmamış, belirsiz bir antitez olarak kalır . bir **çelişki** olduğu henüz anlaşılmamış bir antitez. Özel mülkiyetin ileri gelişmesinin bulunmadığı durumlarda bile bu **ilk** şeklinde anlatımını bulabilir (Eski Roma'da, Türkiye'de. vb. olduğu gibi). Özel mülkiyetin kendisi tarafından konmuş gibi **görünmez henüz.** Ama, özel mülkiyetin mülkiyeti dışarıda bırakan öznel özü olarak emek ve emeği dışarıda bırakan nesnel emek olarak sermaye, kendi gelişmiş çelişki durumu olarak **özel mülkiyeti** meydana getirirler-böylece kaçınılmaz bir şekilde kendi çözümüne **doğru** ilerleyen **dinamik bir ilişki ortaya** çıkar... (1)

Komünizm özel mülkiyetin, insanın kendi kendine yabancılaşmasının olumlu olarak ortadan kaldırılması ve böylelikle **insan** doğasının **insan** için ve insan aracılığıyla gerçekten **sağlanmasıdır.** Bundan ötürü de, insanın kendisine **toplumsal,** yani gerçekten insan bir varlık olarak geri dönmesidir, daha önceki gelişmenin bütün zenginliklerini içine sindiren tam ve bilinçli bir **geri** dönmedir. Komünizm tam bir natüralizm (doğacılık) olarak hümanizmdir (insaniyetçilik-tir), tam bir hümanizm olarak da natüralizmdir. İnsanla doğa ve insanla insan arasındaki çatışkının **(antagonism'in) kesinlikle** çözülüp sonuçlanmasıdır. Varoluşla öz, nesneleşme **(objectification)** ile benliği onaylama **(self - affirmation),** özgürlükle zorunluluk, bireyle tür arasındaki çatışmanın gerçek çözümüdür. Tarihin bilmecesinin çözümüdür ve kendisinin bu çözüm olduğunu bilmektedir... (2)

Din, aile, Devlet hukuk, bilim, sanat vb. üretimin yalnızca **belirli** biçimleridir ve üretimin genel yasasının kapsamına girerler. **Özel mülkiyetin** olumlu olarak ortadan kaldırılması, insan yaşamının sağlanması demek olduğu için, **böylece** her türlü yabancılaşmanın **olumlu** olarak ortadan kaldırılması ve böylece insanın dinden, aileden, Devletten vb. kendi **insanlık,** yani **toplumsal** yaşamına geri dönmesidir. Dinsel yabancılaşma yalnızca **bilinç** alanında, insanı iç yaşamında olur; fakat ekonomik yabancılaşma **gerçek yaşamdaki** yabancılaşmadır, onun için de bunun ortadan kaldırılması her iki yanı da etkiler. Besbellidir ki, başka başka ulusların gelişmesi, halkın yaşamının daha çok zihin alanında mı, dış dünyada mı, **gerçek** bir yaşam mı yoksa **ideal** bir yaşam mı olduğuna göre ayrı kaynaklardan ileri gelir... (3)

Marx, aynı zamanda Saint - Simon, Charles Fourier, Robert Owen gibi ütopik sosyalistlerin eserlerini de inceledi. 1844 sonundaki Fransız Burjuva Devrimi tarihi üzerinde uzun çalışmalar yaptı.

Marx'ın Fransız işçilerinin hayatı ve mücadeleleri ile yakından ilgilenmesi, burjuva ekonomi politiğine ve ütopik sosyalistlere yönelttiği eleştiriler, onun idealizmden materyalizme, devrimci demokratlıktan komünizme geçişine en etkin olan olaylardandır.

Marx'ın hayatında bu dönüm noktası Paris'te 1844 Şubat'ın Arnold Ruge ile birlikte çıkardıkları *Deutsch-*

---

(1) **Karl Marx** 1844 El Yazmaları. **(Çev. M. Belge), Payel Yayınevi, İstanbul 1969, s. 99.**

(2) **Karl Marx, a.g.e., s. 103. Yukarıdaki çeviri, Tunçay, Mete,** Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi. 3., **AÜSBF Yayınları, Ankara 1969, 126.**

(3) **Karl Marx, a.g.e., s. 104. Yukarıdaki çeviri, Tunçay, Mete, a.g.e., s. 126.**

Französische Jahrbücher adlı dergideki makalelerinde çok açık bir biçimde yansımaktaydı. «Yahudi Meselesi» adlı makalesinde, sol Hegelci Bruno Bauer'in milli mesele konusundaki idealist görüşlerini eleştiren Marx, burjuva devrimi ve sosyalist devrim arasındaki köklü farkları henüz soyut olmakla birlikte ilk kez dile getiriyordu.

Marx, ilerici felsefenin görevinin dine karşı yapılan mücadeleyi dini yaratan objektif koşullara karşı mücadele şekline dönüştürmesi olduğunu, cennet yerine dünyanın, din yerine kanunların, teoloji yerine politikanın eleştirilmesinin gerektiğini ve bu eleştirinin etkili ve devrimci bir eleştiri olmasının gerekli olduğunu yazıyordu.

Materyalist dünya görüşünden çıkarak, teorinin, yığınların hayati ihtiyaçlarının, onların temel çıkarlarına çözüm getirdiği oranda, kitleye mal edileceği fikrine varıyordu. Sosyo-ekonomik durumu itibariyle proletaryanın devrimci teorinin tek taşıyıcısı olduğunu söylemekle ilk defa proletaryanın tarihsel rolünü formüle ediyordu. Daha çocukluk yıllarında insanlığa hizmet biçiminde gelişen fikirleri artık kendisini ve bütün insanlığı sömürünün baskısından kurtaracak olan, en ileri ve en tutarlı devrimci sınıf proletaryaya hizmet anlamına geliyordu.

1842 yılında, o tarihten sonra proletaryanın davası için beraber mücadele ettikleri Friedrich Engels ile tanıştı. Engels'in «Ekonomi Politik Üzerine Eleştirisel Yazılar» adlı bir makalesi son derece dikkatini çekmişti. Böylece bu iki mücadeleci insan arasında bu tarihten sonra, tarihte eşi az rastlanan bir dostluk başladı.

1845 yılında Marx ve Engels Paris'te *Kutsal Aile*'yi yada *Bruno Bauer ve Takımına karşı Eleştirisel Eleştirinin Eleştirisini* yazdılar. Bu eserde, tarihin yapıcıları olan proletaryanın tarihsel misyonunu etraflı bir biçimde sistemleştirdiler. Proletaryayı zavallı, aciz bir yığın olarak gören ütopik sosyalistlerin tam tersine, işçi sınıfında toplumsal devrimler yapacak gücü görüyorlardı. Lenin «Marx'ın doktrininin esas noktası, sosyalist toplumun kurucusu proletaryanın tarihsel rolünü ortaya koymasıydı,» diyordu.

Kutsal Aile'nin «Devrimin Dinamiği» başlıklı bir bölümünde Marx, şunları yazıyordu:

> Proletarya ile servet çatışık kavramlardır (aralarında bir antinomi vardır.) Böylece, bir bütün meydana getirirler. Bunlar özel mülkiyet dünyasının iki kalıbıdır. Önümüzdeki sorun, bunlardan her birinin çatışmada tuttuğu yeri belirlemek olacaktır. Tek bir bütünün iki yanı olduklarını söylemek yetmez.
>
> Özel mülkiyet, özel mülkiyet olarak, servet olarak; kendisini sürdürmek zorundadır. Çatışmanın olumlu yanı bu doyum bulmuş özel mülkiyettir.
>
> Proletarya ise, tersine, proletarya olarak, kendi kendisinin ortadan kalkması ve dolayısıyla, onu proletarya yapan koşulun, özel mülkiyetin ortadan kalkması için çalışmak zorundadır. Çatışmanın olumsuz yanı da, bu çalkantılı bir durumda çözülmüş ve çözülme süreci içinde bulunan özel mülkiyettir...
>
> Bunun içindir ki, yabancılaşma çerçevesi içinde mülkiyet sahipleri tutucu, proleterler ise yıkıcı yanı meydana getirirler...
>
> Sosyalist yazarlar bu dünya çapındaki tarihi rolü proletaryaya yakıştırıyorlarsa, bunun nedeni «Eleştirici Okul»-

un güya inandığı gibi, onların proleterleri tanrı sanmaları değildir. Tersine, tam gelişmiş proletaryadan insanlıkla ilgili ne varsa koparılıp alınmıştır - hatta insan görünmek bile. Proletaryanın varoluş koşullarında, bugünkü toplumun bütün varoluş koşulları insanlığa en aykırı biçimleriyle özetlenmiş, yığılmıştır. İnsan kendisini yitirmiştir; fakat aynı zamanda, yalnızca bu yitirişin teorik bir bilincine erişmekle kalmamış, kaçınılmaz, çaresiz ve buyurucu bir sıkıntı, pratik bir zorunluluk ile bu insanlığa aykırı duruma karşı ayaklanmaya zorlanmıştır. Proletaryanın kendisini kölelikten kurtarabilmesi ve kurtarmasının gerekmesi, bu nedenlerden ötürüdür. Fakat proletarya kendisini, ancak kendi varoluş koşullarını yok ederek kölelikten kurtarabilir. Kendi varoluş koşullarını yok etmesi de, ancak bugünkü toplumun insanlığa aykırı bütün varoluş koşullarını, kendi durumunda özetlenen bu koşulları yok etmesine bağlıdır. Bu sürecin sert ama canlandırıcı olan emek okulundan geçmesi boşuna mıdır? Bu sorun, şu yada bu proleterin yahut hatta bir bütün olarak proletaryanın herhangi belirli bir anda neyi kendi amacı olarak düşündüğünü bilmek sorunu değildir. Proletaryanın ne olduğunu ve doğası gereğince yerine getirmek zorunda olduğu tarihi görevi bilmek sorunudur. Proletaryanın amacı ve tarihi etkenliği ise, kendi durumu kadar bugünkü uygar toplumun bütün örgütüyle de somut ve değişmez bir biçimde alnına yazılmıştır. İngiliz ve Fransız proletaryasının geniş bir bölümünün şimdiden kendi tarihi görevinin bilincine vardığını ve bu bilinci berraklaştırmak için aralıksız çalıştığını burada göstermek gereksiz... (4)

Fakat Marx-Engels tarafından geliştirilen bu yeni dünya görüşü, *Jahrbücher*'in ilk iki sayısından sonra bir burjuva radikali olan Arnold Ruge ile Marx arasında kesin bir görüş ayrılığına sebep oldu ve dergi kısa bir süre sonra kapandı.

1844 Haziran'ında Silesian dokuma işçilerinin grevini, Almanya proletaryasının ilk hareketi olarak kutlayınca Marx, Prusya Hükümetinin baskısıyla Fransa'dan çıkarıldı. 1845'te Brüksel'e yerleşti ve Prusya vatandaşlığından da çıktı. Aynı yıl Brüksel'e gelen Engels ile birlikte *Alman İdeolojisi* adlı ikinci ortak eserlerini yazmaya koyuldular. Bu eserde Hegel idealizmine sıkı bir eleştiri getirdiler. İdealizme karşı bir yandan Feuerbach'ın hakkını verirken, öte yandan da Feuerbach materyalizminin tutarsız, metafizik karakterini ortaya koydular. Bu eleştiriler. Marx'ın 1845'te yazdığı *Feuerbach Üzerine Tezler*'inde en açık şekilde ortaya konuyordu. «Filozoflar dünyayı çeşitli biçimlerde *yorumlamakla* yetindiler, esas mesele onu *değiştirmektir.*»

Aynı zamanda gerici, ütopik, küçük - burjuva sosyalizmine hücum eden Alman İdeolojisi, sosyalizmin felsefi temellerini -diyalektik ve tarihi materyalizmini- atıyor, tabiatın, toplumun ve insan düşüncesinin nesnel kanunlarını ortaya koyan bilimsel sosyalizmi ortaya çıkarmış oluyordu.

Bu yeni devrimci teoriyi işçi sınıfına maletme yolunda Marx ve Engels diğer devrimci arkadaşlarıyla birlikte ilk iş olarak Brüksel'de 1846'da Komünistler Haberleşme Komitesi kurdular. Bu komite, Almanya'da, Fransa'da ve İngiltere'de birçok gizli örgütle ilişki kurdu.

---

(4) Marx - Engels Gesamtausgabe (MEGA, Marx.Engels Bütün Eserleri) 1/3, s. 205 - 7. Yukarıdaki çeviri, Tunçay, Mete, a.g.e., s. 118.

Marx ve Engels, Komite yoluyla sürekli olarak burjuva ideolojisiyle, işçilerin sınıf bilincini devamlı olarak engelleyen küçük-burjuva ideolojileriyle mücadele ettiler. Proletarya - burjuvazi arasındaki uzlaşmaz çelişmeyi sulandırmak, kardeşlik, eşitlik feryatları ile işçi sınıfını uyutmak isteyen ütopik, sosyalistlerin gerçek yüzünü açığa çıkardılar. Marx, 1847'de yazdığı *Felsefenin Sefaleti* adlı eserinde Proudhon'un idealist, reformist görüşlerini ayrıntılı olarak eleştirdi. *(Sefaletin Felsefesi*'ne karşı olarak) *Felsefenin Sefaleti,* bilimsel sosyalizmin ikinci bir abidesi olarak ortaya çıktı.

Bu eserde Marx, Paris'te başlamış olduğu burjuva ekonomi politiğinin eleştirisel incelemesinin ilk sonuçlarını özetliyordu. Kapitalizmi düzeltmek isteyen Proudhon'un görüşlerinin geçersizliğini ortaya koyarak, sömürünün, yoksulluğun ve ekonomik krizlerin tamamen kapitalizmin kaçınılmaz birer ürünü olduğunu, ancak kapitalist üretim biçiminin kaldırılmasıyla bunların yokedilebileceğini söylüyordu:

Fakat proleterlerin, gözlerimizin önünde bir sınıf olarak kurtulmak için yaptığı grevlerin, güç birliklerinin ve başka şekillerin tam bir incelemesini yapmak söz konusu olunca, bazılarını gerçek bir korku kaplıyor ve başkaları da atadan kalma bir hoşnutsuzluk gösteriyorlar.

Sınıf çelişmesi üzerine kurulmuş olan her toplumda ezilen bir sınıfın varlığı, yaşama şartıdır. Ezilen sınıfın kurtuluşu böylece zorunlu olarak yeni bir toplumun yaratılmasını içerir. Ezilen sınıfın kendisini kurtarabilmesi için esasen kazanılmış bulunan üretici güçlerin ve mevcut sosyal ilişkilerin, artık yanyana yaşayamaz hale gelmiş olmaları gereklidir. Bütün üretim araçları içinde en büyük üretici güç bizzat devrimci sınıftır. Devrimci unsurların bir sınıf olarak kurulup örgütlenmesi, eski toplumun sinesinde doğmuş olabilecek bütün üretici güçlerin varlığını varsayar.

Bu demek midir ki, eski toplum düzeni sona erdikten sonra, yeni siyasi iktidarda yeni bir sınıf egemenliği olmayacaktır? Hayır. İşçi sınıfının kurtuluş şartı, bütün sözüçüncü imtiyazlı sınıfın, burjuvazinin kurtuluş şartı, bütün sınıfların (sınıflı toplum düzeninin) kalkmasıdır; nasıl ki tün imtiyazlı sınıfların ortadan kalkması idi.

İşçi sınıfı, gelişme seyrinde, eski uygar toplumun yerine, bütün sınıfları ve bunların arasındaki çelişmeleri kendi dışında tutan bir birlik koyacaktır; ve uygar toplumdaki çelişmenin tam resmi ifadesi olan siyasi güç, bu anlamıyla artık mevcut olmayacaktır. Şimdiki durumda proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişme, sınıfın sınıfa karşı bir mücadelesi, en yüksek ifadesine götürüldüğü zaman toptan bir dönüşüm olan mücadeledir. Gerçekten sınıflar arası karşıtlık üzerine kurulmuş bir toplum düzeninin bir çelişmeyle son bulmasında şaşılacak bir şey var mıdır?

Sosyal hareketin siyasi hareketi kendi dışında bıraktığını söylemiyelim. Aynı zamanda sosyal olmayan hiçbir siyasi hareket asla yoktur. Ancak artık, sınıfların ve sınıf çelişmelerinin bulunmadığı bir düzendedir ki, sosyal evrimler, artık siyasi devrimler olmaktan çıkacaklardır. O zamana kadar toplumun her yeniden değiştirilip düzeltilmesinin öncesinde toplum biliminin son sözü her zaman şu olacaktır.

Ya savaş ya ölüm, ya kanlı çatışma ya yok olma.

Mesele dayanılmaz bir biçimde böyle konur. (George Sand) (5)

(5) **Karl Marx**, Felsefenin Sefaleti. **(Çev. E. Başar), Sol Yayınları, Ankara 1966, s. 193-5.**

1847 Şubatında, Alman işçilerinin yanısıra, diğer ülkelerin işçilerini de bağrında toplayan Adiller Birliği (Liga) Marx ve Engels'i Birliğe katılmaya ve örgütlenmesinde yardımcı olmaya çağırdı. Haziran 1847'de toplanan Birlik Konferansında Birliğin adı Komünist Liga'sına çevrildi. «Bütün insanlar kardeştir» eski şiarı, «bütün dünya işçileri birleşiniz»e çevrildi. Bu şiar, o günden bu yana proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesinin sloganı oldu.

Komünist Liga'sındaki görevlerine ek olarak Marx ve Engels, Brüksel'de enternasyonal demokrasiyi birleştirmeyi amaçlayan Demokratik Birlik adlı bir örgütün kurulmasında faal rol oynadılar. «Her türlü demokratik hareketi desteklemek proletaryanın görevidir,» diyorlardı. *Deutsche Brüsseler Zeitung'da,* Almanya'da olgunlaşan burjuva demokratik devrime işçileri hazırlayan, onlara proletarya devrimine geçişte bunun gerekli bir aşama olduğunu öğreten, daha sonra geliştirilen kesintisiz devrim tezinin ilk tohumlarını taşıyan makaleler yazdılar.

Komünist Liga'sının ikinci kongresi Londra'da yapıldı. Bunu avantaj bilen Marx ve Engels, İngiliz «chartist»leriyle ve diğer ülkelerdeki demokratlar ve komünistlerle ilişkilerini artırdılar. Nihayet 1848 yılının Şubat ayında Marx ve Engels'in ölmez eseri *Komünist Manifesto* çıktı. Komünist Manifesto'da Marx ve Engels, kapitalizmin çöküşünü hazırlayan ve yeni sınıfsız toplumun kurucusu olan proletaryanın tarihsel rolünü ortaya koydular ve proletaryanın kesin zaferi için işçi sınıfının en bilinçli kısmının oluşturduğu Komünist Partisinin öncü rolünü formüle ettiler, proletarya diktatörlüğü ve proletarya enternasyonalizmi düşüncelerini ortaya koydular:

Proletarya şartları içinde, genel olarak eski toplumun şartları şimdiden bir bataklığa saplanmış gibidir. Proleterin mülkiyeti yoktur; karısı ve çocuklarıyla ilişkisinin, burjuva aile ilişkileriyle ortak bir yanı kalmamıştır; İngiltere'de Fransa'dakinin, Amerika'da Almanya'dakinin aynı olan modern sanayi emeği ve modern sermaye uyrukluğu, onda ulusal karakterin bütün izlerini silmiştir. Hukuk, ahlak, din, gerisinde kaynaşan bir o kadar burjuva çıkarı gizlenmiş burjuva önyargılarıdır.

Bugüne kadar, toplumda üste çıkan her sınıf, ele geçirdiği üstün durumunu, bütün toplumu kendi mülk edinme şartlarına uydurarak, sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Proleterler ise, kendi eski mülk edinme tarzlarını ortadan kaldırmadan, dolayısıyla daha önceki bütün mülk edinme tarzlarını da ortadan kaldırmadan, toplumun üretici güçlerine egemen olamazlar. Onların güven altına alacak ve sağlamlaştıracak bir şeyleri yoktur; ödevleri, daha önceki bireysel mülkiyetin bütün güvenlik ve sigortalarını tahrip etmektir.

Daha önceki bütün tarihi hareketler, azınlık hareketleri, yada azınlıkların çıkarları uğruna hareketler olmuşlardır. Proletarya hareketi, büyük çoğunluğun, büyük çoğunluk yararına, bilinçli, bağımsız hareketidir. Şimdiki toplumumuzun en aşağı tabakası olan proletarya, resmi toplumun üstüne konmuş bütün tabakaları havaya uçurulmadan davranıp doğrulamaz.

Özünde olmamakla birlikte, biçimde, proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesi, başlangıçta ulus ölçüsünde bir mücadeledir. Her ülkenin proletaryası, elbette ki her şeyden önce, kendi burjuvazisiyle hesaplaşmalıdır.

Proletaryanın gelişmesinin en genel aşamalarını anlatırken, şimdiki toplumun içinde yürütülen az çok üstü ör-

tülü iç savaşı, bu savaşın açıkça devrime döküldüğü ve burjuvazinin zora başvurularak devrilmesinin proletaryanın egemenliğinin temelini hazırladığı noktaya kadar izledik.

Bugüne kadar, yukarıda da gördüğümüz gibi, her toplum biçimi, ezenle ezilen sınıfların çatışmasına dayanmıştır. Fakat bir sınıfı ezebilmek için, ona hiç değilse, kölece varlığını sürdürebilmesine elverecek belli şartlar sağlanmalıdır. Toprak köleliği çağında, serf kendisini komün üyeliğine yükseltmiştir; nasıl ki feodal mülkiyetin boyunduruğu altında küçük burjuva da gelişerek tam burjuva olmayı becerebilmişse. Modern işçi ise, bunun tersine, sanayinin ilerlemesiyle, yükseleceği yerde, kendi sınıfının varlık şartlarının gitgide daha altına batmaktadır. İşçi yoksullaşmakta ve yoksulluk nüfustan ve servetten daha hızlı gelişmektedir. Ve işte burjuvazinin toplumda artık egemen sınıflığa layık olmadığı ve kendi varlık şartlarını en üstün kanun olarak topluma kabul ettirme yeteneğine sahip olmadığı bundan anlaşılmaktadır. Burjuvazi hükmetmeye layık değildir; çünkü, kölesine, köleliği içinde bir yaşantı sağlayamamaktadır; çünkü, kölesi tarafından kendisi beslenecek yerde, onu kendisinin beslemesi gerektiği bir duruma düşmüştür ve buna engel olamamaktadır. Toplum, bu burjuvazinin egemenliği altında artık yaşayamaz, bir başka deyişle, burjuvazinin varlığı artık toplumla bağdaşmamaktadır.

Burjuva sınıfının varlığı ve egemenliği için temel şart, sermayenin meydana gelmesi ve artmasıdır; sermayenin şartı da ücretli emektir. Ücretli emek doğrudan doğruya emekçiler arasındaki rekabete dayanır. Burjuvazinin zorunlu olarak kurduğu sanayinin gelişmesi, işçilerin rekabetten ötürü tecrit edilmiş durumu yerine, örgütlenmeden ötürü devrimci birleşmelerini geçirir. Onun içindir ki, modern sanayinin gelişmesi, burjuvazinin bizzat üretim yaptığı ve ürünleri mülk edindiği temeli ayağının altından çekmektedir. Bu yüzdendir ki, burjuvazinin ürettiği, her şeyden önce, kendi mezar kazıcılarıdır. Onun devrilmesi ve proletaryanın zafer kazanması da aynı derecede kaçınılmazdır.(6)

Manifesto'nun çıkışı, 1848 Fransız burjuva - demokratik devrimiyle aynı tarihe rastlar. Devrimci hareketin büyümesi üzerine Belçika Hükümeti Marx'ı sınır dışı edince, Marx Paris'e gelerek, Komünist Ligası Merkez Komitesi'ni tekrar düzenledi ve kendisi de komitenin başkanı seçildi.

O sıralarda, Almanya'ya «devrim ithal» etme sevdasına kapılıp, Paris'te bir Alman lejyonu kuran şair Herwegh'e karşı çıkan Marx, Alman işçilerine yurtlarına gidip yığınları devrimci mücadele için hazırlamalarını öğütledi.

Almanya'da devrim patlak verince, Marx ve Engels, *Alman Komünist Partisinin İstekleri* (Mart 1848) adında önemli bir doküman çıkardılar. Bu istekler yeni merkezi komite tarafından kabul edilmiş, daha sonra da bütün Almanya içinde dolaştırılmıştı. Almanya'da burjuva - demokratik devriminin temel görevlerini sıralayan yazı, proletaryanın sosyalizm yolundaki mücadelesinde en elverişli şartları yaratma amacını güdüyordu.

Nisan 1848'in başında Marx, Engels ve en yakın dostları, o sırada devrimin ortasında olan Almanya'ya gittiler: İşçilerin sayıca yoğun olduğu ve nisbeten basın

(6) **Karl Marx, Friedrich Engels**, Komünist Manifesto, **Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara 1968, s: 58-60.**

hürriyetinin daha fazla olduğu Köln'e yerleştiler. Burada devrimci günlük bir gazete çıkarmak için çalışmalara başladılar. Marx, bu arada bir yandan da politik çalışmalar sürdürüyordu. Köln'e geldiğinde Liga'nın birçok üyesini legal işçi birlikleri kurmak için görevlendirdi. Fakat Alman işçi sınıfı henüz zayıf ve politik olarak geri olduğundan, büyük çapta endüstrinin yeni yeni geliştiği bu ülkede birçok zorluklarla karşılaştılar. Bu durumda hareketi, küçük burjuva demokratlarıyla birlikte tek bir örgütten yürütmenin, (bu arada onların tutarsızlıklarını ve sürekli kaypaklıklarını eleştirerekten) en doğru yol olduğuna karar verdiler.

Genel demokratik kampın öncüsü olan komünistlerin, mücadelelerinde gerekli bir aşama olan burjuva demokratik devriminde *bağımsız* görevlerini gözden kaçırmamaları gerektiğinin ısrarla üzerinde duruyorlardı. Marx ve Engels, *Neue Rheinische Zeitung*'u kurdular ve 1 Haziran 1848'de yayınlanan ilk sayısından itibaren, demokrasi bayrağını Almanya'da dalgalandırdılar. Gazete yoluyla yurdun dört bir yanına dağılmış olan Liga üyelerine yol gösterdiler. Kısa zamanda bütün Almanya'da ve Almanya sınırları dışında aranan bir gazete olan *N. R. Zeitung*'da Marx - Engels 1848-49 yıllarının bilimsel bir analizini yaptılar, mücadelenin sloganlarını ve acil görevlerini formüle ettiler.

Neue Rheinische Zeitung'un temeldeki proleter karakteri Haziran 1848 Fransız işçi hareketlerinde özellikle belirgin bir hale geldi. Marx bu hareketleri burjuvazi ve proletarya arasındaki ilk iç savaş olarak kutluyordu.

Fransa'da ve kısa bir süre sonra diğer Avrupa ülkelerinde başlayan karşı - devrim sonucu proletaryanın yenilgisi üzerine Marx ve Engels 1848 Ağustos'unda Köln'de Ren bölgesi demokratik birliklerinin toplandığı bir kongre yaptılar.

Ağustos sonunda Marx, bilinçli işçilerle ve sol-demokratlarla ilişki kurmak, onların Prusya ve Avusturya monarşilerine karşı mücadelelerini örgütlemek üzere Berlin ve Avusturya'ya gitti. Daha sonra Köln'e dönerek, gazetenin diğer yazı kurulu üyeleriyle birlikte karşı-devrime karşı örgütlenmeye koyuldu.

Ren bölgesindeki kitle hareketlerinden ve *Neue Rheinische Zeitung*'un gittikçe yayılan etkisinden kuşkuya düşen hükümet, kanlı tutuklama ve imha hareketlerine girişti. Köln işçi liderleri tutuklandı. Prusya Hükümeti halk milislerini dağıttı ve başta *Neue Rheinische Zeitung* olmak üzere birçok gazetenin yayınını durdurdu. Engels de yakalanıp sınır dışı edildi. Fakat, direnişlerin sonunda, kısa bir süre sonra *N. R. Zeitung* Köln sokaklarında tekrar satılmaya başlandı.

Engels'in ayrılmasıyla Marx gazeteye daha çok vakit ayırmak zorunda kaldı. Ayrıca, Demokratik Birliğe ve İşçi Ligası'na da bütün gücüyle yardım etti. 6 Kasım 1848'de «Viyana'nın Düşüşü» adlı makalesinde burjuvazinin karşı - devrim planlarını açıkladı, yığınlara karşı-devrime karşı en etkili yöntemlerle mücadele etmelerini öğütledi.

Kasımda, geniş yığınları harekete geçirmek üzere

vergi ödenmemesi için bir slogan attı. 14 Kasım'da Marx'ın başkanlığındaki bölge komitesi Ren yöresindeki bütün örgütleri, halkı vergi vermemeye zorlamak üzere harekete geçirdi. Bu hareketlere karşı pasif bir tutum takınan Milli Meclis, 5 Aralık'ta cuntanın gelmesine yolu açmış oldu.

«Burjuvazi ve Karşı Devrim» adlı seri makalelerinde (Aralık 1848) Marx, Almanya'da Mart Devriminin öğretilerini gözden geçirdi ve burjuvazinin korkaklığını, iki yüzlülüğünü bir kez daha ortaya koydu.

Prusya'da karşı - devrim yerini sağlamlaştırdıkça *N. R. Zeitung* yazı kuruluna karşı baskı arttı. 7 Şubat 1849'da Marx ve Engels'i mahkeme önüne çıkardılar. Uzun celselerden sonra hakimler suçlu olmadıklarına karar vermek zorunda kaldılar.

1849 baharında, işçi kitlelerinin gittikçe artan politik bilinçlenmeleri üzerine Marx ve Engels taktik değiştirdiler. Yavaş yavaş küçük burjuva ideolojisini terkeden işçi yığınları, çeşitli işçi birlikleri kongrelerinde de ortaya konduğu gibi yurt çapında bir proletarya örgütlenmesinin özlemini duyuyorlardı. Bundan faydalanan Marx ve Engels, 1849 Nisan ayında, Köln İşçi Ligasıyla birlikte, bütün küçük burjuva demokratik düşüncelerden sıyrılmış bir proleter örgütü için ilk çekirdekleşme hareketine başdılar. O sıralarda basılmış olan *Ücretli Emek, Sermaye* de partinin kurulması sırasında ideolojik temeli hazırlamada çok işe yaradı. Hemen bütün Almanya'da Komünist Ligası üyeleriyle ilişkiler kuruldu.

Fakat, o sıralarda, özellikle Dresden, Ren Bölgesi, Westphalia, Pfalz ve Baden gibi yörelerde devrim ve karşı - devrim güçleri arasında henüz savaşlar bitmemişti. Bu halk ayaklanmasına yön vermek, ona hız, cesaret ve merkezi bir öncülük kazandırmak üzere Marx ve Engels hemen harekete geçti. Fakat hareket küçük burjuva demokratları önderliğinde yürütüldüğünden, Prusya orduları, onların korkaklığından, tutarsızlığından faydalandı ve bu yöreleri işgal etti.

Prusya Hükümeti daha sonra Marx'ı yurt dışına çıkardı. Gazetenin son sayısı 19 Mayıs 1849'da kırmızı mürekkeple basıldı. «Köln işçilerine» bir veda yazısı taşıyan gazete şöyle bitiyordu: «Size elveda derken, biz *N.R. Zeitung* yazarları, bizi şimdiye kadar desteklediğiniz için size teşekkür ederiz. Son sözümüz herzaman, ve her yerde yaşayacaktır: *İşçi sınıfının kurtuluşu.*»

Marx 24 Ağustos 1849'da Londra'ya gelerek orada Engels ve diğer Liga Merkez Komitesi üyeleriyle buluştu. Bu tarihten itibaren Marx'ın ölünceye kadar sürecek olan yeni mülteci hayatı başladı.

1848-49 Devrimi'nin başarısızlıkla sonuçlanması, Marx'ın davasına olan inancını bir an bile sarsmadı.

1850 Martında Marx ve Engels, *Merkez Komitesi'nin Komünist Ligası'na Hitabı* adlı dokümanı, Liga'nın çeşitli kollarına dağıttılar. Bu yazıda 1848-49 devrimlerinden alınması gereken dersleri ortaya koydular, gelecekteki devrim için proletarya partisinin ne olacağını, nasıl çalışacağını anlatarak temel taktikleri sıraladılar, proletarya partisinin küçük burjuva demokratların aceleciliğin-

den farklı olarak devrimi sürekli kılması gerektiğini, görevinin sınıf çelişkilerini daha az keskin hale getirmesi değil, sınıfları ortadan kaldırması, mevcut toplumu düzeltme değil, yeni bir toplum kurulması olduğunu ortaya koydular:

> Küçük burjuva demokratlar çok az sayıda talepleri gerçekleştirmekle... devrimi bir an önce sona erdirmek isterken, azçok varlıklı bütün sınıflar iktidardan uzaklaştırılmadıkça, proletarya devlet iktidarını ele geçirmedikçe, yalnızca bir ülkede değil, dünyanın belli başlı bütün ülkelerindeki proleterler birliği, bu ülkeler proleterleri arasında rekabeti durduracak kadar gelişmedikçe ve hiç değilse başlıca üretici güçler proleterlerin elinde toplanmadıkça, bizim çıkarlarımız ve görevimiz devrimi sürekli kılmaktır.(7)

1850 Sonbaharı'nda gelişen yeni ekonomik koşullar ve Avrupa'da gerici akımın kuvvetlenmesi, parti taktiklerinin ve mücadele biçimlerinin değişmesi zorunluluğunu doğurdu. Fakat parti içinde bir kısım üyeler, objektif tarihsel koşulları hiç göz önüne almayaraktan Almanya'da silahlı ayaklanma planlarını teklif ettiler.

15 Eylül 1850 Merkez Komitesi toplantısında, bunların sekter ve maceraperest görüşlerini Marx sert bir dille eleştirdi ve «Devrimle ovnamalarının» son derece düşüncesiz ve tehlikeli olduğunu belirtti. Bunun üzerine bütün birleşme imkanlarının zorlanmasına rağmen bu gurup partiden ayrıldı.

Komünist Ligası'ndaki faaliyetlerin yanısıra, Marx 1848-49 devrimlerinin tecrübesinden teorik genellemeler çıkardı: *Fransa'da Sınıf Mücadelesi*, 1848-50 (1850), ve *Louis Bonaparte'ın Darbesi* (1852).

Fransız Devrimi tecrübesi ve özellikle 1848 Temmuz Ayaklanması sonunda Marx şu fikre inandı ki, köylülük işçi sınıfının yanında ve onun önderliğinde kapitalin baskısına karşı mücadeleye girişmedikçe, işçi sınıfı burjuva düzenini yıkamaz.

Louis Bonaparte'ın Darbesi'nde de Marx, bütün önceki devrimlerin devlet aygıtını gittikçe kuvvetlenen bir sömürü aracı haline getirdiklerini, proletarya devriminin görevinin, eski devlet mekanizmasını tamamen yıkması olduğunu söylüyordu.

(5 Mart 1852'de Weydemeyer'e yazdığı mektupta Marx şöyle diyordu: «Benim daha önceki burjuva ekonomistlerinden farklı ve yeni olarak yaptığım şey: 1. Sınıfların gelişen üretim sürecinde belirli tarihsel aşamalar içinde vardığını, 2. sınıf mücadelesinin zorunlu olarak proletarya diktatörlüğüne yolaçtığını, 3. bu diktatörlüğün, bütün sınıfların ortadan kalktığı sınıfsız bir toplum için geçici, ama gerekli bir aşama olduğunu ispat etmektir.»

Bu teorik çalışmaların yanısıra, Marx ve Engels Komünist Ligası'nı mücadeleye sokmak için uğraşıyorlardı. Bu hareketler, Prusya Hükümeti'ni iyice tedirgin etti. 1851 Mayıs'ında Prusya polisi provokasyonlarla komünistleri avlama hareketine girişti. Marx, bu arada, bütün çalışmaları bir yana bırakıp provokasyonların yalan oldu-

(7) J. Stalin, Leninizmin İlkeleri, (Çev. B. Kabagil), Sol Yayınları, Ankara 1969, s. 38.

ğunu ıspat edip parti arkadaşlarına yardım etmek için uğraşıyordu. *Köln Komünistleri Duruşmasının İçyüzü* adlı bir broşür yayınlayarak Prusya Hükümeti'nin, polisin ve mahkemelerin yalanlarını ortaya koydu. Merkez Komitesi üyelerinin birer birer yakalanmasıyla partinin çalışmaları durdu. Marx'ın tavsiyesi üzerine 1852 Kasım'ında Komünist Ligası lağvedildi, 1848-48 yenilgisinden sonra Avrupa'da karşı-devrim hareketleri başladı.

Marx için çok zor yıllar başlamıştı. Hiçbir gazetede, yayınevinde, üniversitede iş bulamıyordu. Bu zor zamanlarında ona yine vefakar dostu Engels yardımcı oldu. 1850'de Manchester'de bir büroda çalışmaya başlayan Engels, Marx'ın ailesinin masraflarının büyük bir kısmını üzerine aldı. Marx ve Engels hemen hemen hergün birbirlerine yazdılar. Bu siyasi durgunluk döneminde Marx sürekli olarak profesyonel devrimci yetiştirdi. İngiltere, Almanya, Fransa ve ABD'deki devrimcilerle ilişkisini sürdürdü. Bu dönemde Marx'ın en büyük bilimsel çalışma alanı ekonomi politik oldu. 1848'den önce kendini daha çok felsefi sorunlara, 1848-49 yıllarında proletaryanın strateji ve taktiklerine, partinin oluşmasına veren Marx, 1850'lerden sonra ekonomik sorunlara öncelik tanıdı.

Göçmen hayatının bütün zorluklarına rağmen İngiltere'yi kapitalist ekonominin incelenebileceği en gelişmiş kapitalist ülke olarak gördü. Bütün gün sabahtan akşama kadar British Museum'da teknoloji, tarımsal kimya, jeoloji ve matematik üzerine kitaplar taradı.

1851 Ağustos'unda Marx, *New York Daily Tribune*'un Avrupa muhabiri oldu. O sıralarda ekonomi-politik ile çok meşgul olduğundan, Almanya üzerine seri makaleler yazması için Engels'den yardım istedi. Böylece, *Daily Tribune*'da Engels'in değerli çalışması «Almanya'da Devrim ve Karşı -Devrim» yayınlanmaya başladı.

Tribune'daki çalışması, Marx'a kamuoyunu bir kez daha etkileme şansını verdi. Hindistan'a, Çin'e, İspanya devrimine ve ABD iç savaşına ait bir yığın makalesinde, sömürü ve baskıya karşı, her türlü ilerici, demokratik yoldaki mücadeleleri desteklediğini, bu mücadelelerin proletaryanın zaferi yolunda gerekli koşulları yerine getirdiklerini yazıyordu.

Marx, İngiliz işçi sınıfı hareketini çok yakından izliyordu. Engels ile birlikte sol kanat «chartist» liderlerine (George Harney, Ernest Jones) hareketlerini sosyalist bir temel üzerine yeniden kurmalarını öğütlüyorlar, Jones'un çıkardığı iki gazeteye yazı gönderiyorlardı.

İngiltere'de karşı-devrim baskılarının yanısıra, devrimci mücadeledeki durgunluğun ikinci bir nedeni vardı: Marx ve Engels tarafından da işaret edildiği gibi İngiltere'nin sömürgeci tekelciliği birçok kapitalistin elinde büyük kârların birikmesine yolaçıyordu. Kapitalistler bu servetin bir kısmını işçi sınıfının üst kesimlerini satın almakta kullanıyorlardı. Böylece İngiliz proletaryasının kalifiye kesimleri, sınıf mücadelesi yerine kapitalizmin sınırları içerisinde sendikal mücadele verme yolunu tutuyorlardı.

1850 yılında dünya ekonomik krizinin başlaması üzerine Marx, ekonomi politik üzerindeki çalışmalarını yo-

günlaştırdı. *Ekonomi Politiğin Eleştirisinin Başlıca Özellikleri*'ni *(Grundrisse)* yazdı. İlk defa 1939-41 yılında Rusya'da Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nce yayınlanan bu kitapta daha sonra *Kapital*'de yer alan bazı teorik sonuçlara varıyordu.

Eserini baskı için hazırlarken Marx, bütün eseri baştan yazdı. 1859 yılında *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*'nın ilk baskısı çıktı. Bu eserine yazdığı meşhur «Önsöz»de Marx, vardığı genel sonuçları kısaca şöyle ifade ediyordu:

...Hayatlarının sosyal üretiminde insanlar iradelerine tabi olmayan, belirli, zaruri ilişkiler [yani] maddi üretim güçlerinin belirli bir gelişme derecesine tekabül eden üretim ilişkileri kurarlar. Bu üretim ilişkilerinin tümü, toplumun ekonomik yapısını, üzerinde hukuki ve siyasi bir üst yapının yükseldiği ve kendisine belirli sosyal bilinç şekillerinin tekabül ettiği somut temeli meydana getirirler. Maddi hayatın üretim tarzı genellikle sosyal, siyasi ve fikri hayat sürecini belirler (şartlandırır). İnsanların varlıklarını belirleyen bilinçleri değil, aksine, insanların bilinçlerini belirleyen onların sosyal varlığıdır. Gelişmelerinin belli bir safhasında toplumun maddi üretim güçleri, mevcut üretim ilişkileriyle yada bunların hukuki ifadesinden başka bir şey olmayan mülkiyet ilişkileriyle —o zamana kadar [sınırları içinde] hareket etmiş oldukları mülkiyet ilişkileriyle— çatışırlar. Bu ilişkiler üretim güçlerinin gelişme şekilleri iken, bunları köstekleyen birer zincir olurlar. O zaman bir sosyal ihtilal devri başlar. Ekonomik temelde meydana gelen değişme az yada çok hızlı bir şekilde bütün muazzam üstyapıyı sarsıntıya uğratır (altüst eder). Bu tür sarsıntıları incelerken, ekonomik üretim şartlarında meydana gelen —ve tam bilimsel bir şekilde gözlenebilen— maddi sarsıntı ile hukuki, dini, estetik yada felsefi şekilleri, kısacası insanların bu çatışmanın bilincine varmalarını ve bunu sonuçlandırmalarını sağlayan ideolojik şekilleri birbirinden ayırdetmek gerektir. Nasıl bir kimse hakkında onun kendi için beslediği fikre bakarak hüküm verilemezse, tıpkı bunun gibi, böyle bir sarsıntı devri hakkında da onun kendi bilincine bakarak hüküm verilemez. Aksine, bu bilinç, maddi hayatın çelişmeleriyle, üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki çatışma ile açıklanmalıdır. Hiçbir sosyal düzen, kendi bağrında taşıdığı bütün üretim güçleri gelişmeden önce, ortadan kalkmaz. Yeni ve daha yüksek üretim ilişkileri, bu ilişkileri [yaratan] maddi şartlar bizzat eski toplumun bağrında olgunlaşmadıkça asla öncekilerin yerini alamaz. Bunun içindir ki, insanlık ancak çözebileceği problemleri ortaya koyar, çünkü yakından bakılırsa görüleceği gibi problemin kendisi ancak çözülmesi için gerekli maddi şartlar esasen varolduğu yada oluş halinde bulunduğu zaman meydana çıkar.(8)

1848'de olduğu gibi, Marx'ın düşüncesi, burjuva demokratik mücadelelerin alanını genişletmek, genel olarak küçük burjuvaziyi, özel olarak da köylüyü ve nihayet bütün geniş, yoksul sınıfların tümünü mücadeleye katmaktı.

Avusturya, İtalyan, Fransız savaşlarında Louis Bonaparte'ın ikiyüzlü «İtalya'nın Kurtuluşu» sloganını teşhir ediyor, gerçek bağımsızlığın ve birliğin ancak ve ancak ulusal bir ayaklanmayla, halkın bütün İtalyan des-

(8) Karl Marx, Ekonomi Politiğin Eleştirilmesine Katkı, (Çev. O. Suda), Öncü Yayınları, İstanbul 1970, s. 3-4.

potlarını ortadan kaldırması, toprak ağalarından ve Avusturya boyunduruğundan kurtularak, bağımsız demokratik bir devlet kurmasıyla mümkün olabileceğini gösteriyordu. 1860'da *Herr Vogt* adlı broşüründe ise, Alman küçük burjuva mülteci saflarındaki bonapartist ajanlara saldırıyordu.

Marx uzun çalışmalar sonunda elde ettiği bilgilerini 1861'de *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*'nın bir devamı olarak değil, bağımsız bir yapıt olarak ortaya çıkarmak istiyordu. 1862'de bu esere *Kapital* adını verdi.

Kapital, çok zor koşullar altında yazılmıştı. Amerika'nın içsavaşı yüzünden Marx'ın en önemli gelir kaynağı kesildi. Artık *New York Daily Tribune*'a yazı yazamıyordu. *Kapital*'in ilk üç cildinin müsveddeleri 1865 yılının sonlarına doğru tamamlandı. Uzun düzeltmelerden sonra, birinci cilt 16 Ağustos 1867'de son şekliyle baskıya verildi. Üçüncü ciltteki «Toprak Kirası» bölümü, Marx'ın derin araştırmalarının en güzel örneğidir. 1870 yıllarında Marx, Prusya'da 1861 reformundan sonraki toprak ilişkilerini köklü bir biçimde incelemiştir. Marx *Kapital* üzerindeki çalışmasını bitiremeden öldü. İkinci ve üçüncü ciltleri Engels baskıya verdi. Artık-değer teorisini eleştirisel bir gözle inceleyen dördüncü cilt, Marx'ın ölümünden sonra Karl Kautsky tarafından *Artık Değer Teorisi* adıyla yayınlandı.

Kapital, büyük devrimcinin çalışmalarının doruğunu teşkil ediyordu. Marx, kapitalist toplumun hareket kanununu buldu. Bu toplumun ortaya çıkışını, gelişmesini ve yıkılışını bilimsel olarak inceledi. Tarihsel sınırlılığını ispat etti. Kapitalizmin içinde gelecekteki sosyalist toplumun ön koşullarını taşıdığını kanıtladı. Kapitalist toplumun içinde taşıdığı çelişmelerin burjuvazinin bütün çalışmalarına, küçük burjuva reformistlerinin çelişkileri yumuşatmak için giriştikleri bütün çabalara rağmen başarılı olamıyacaklarını gösterdi.

Birinci cildi sermaye sürecini, ikinci cildi sermaye dolaşımını ele alan *Kapital*'in üçüncü cildi ise, kapitalist üretim sürecini bütün olarak inceler.

V. İ. Lenin, Marx'ın *Kapital*'de geliştirdiği ana kavramlardan değer ve artık - değeri şöyle özetler:

Marx, **Kapital'in** önsözünde, «Bu kitabın asıl amacı, modern toplum», «yani kapitalist, burjuva toplumu» harekete geçiren ekonomik kanunu bulmaktır diyor...

Kapitalist topluma hakim olan şey, **emtia** üretimidir. Marx'ın incelemesi de, meta'nın analiziyle başlar.

Meta, herşeyden önce, insanın belli bir ihtiyacını gideren şeydir. İkinci olarak da, başka bir şey karşılığında değiştirilen bir şey. Bir şeyin sağladığı fayda, o şeyin **kullanış değeri**'ni meydana getirir. **Mübadele değeri**, veya kısaca **değer** ise, her şeyden önce belli cinsten belli miktarda kullanış değerlerinin bir başka cinsten belli miktarda kullanış değeriyle mübadelesi sırasında, bu iki ayrı cinsten değerler arasında teşekkül eden ilişki, beliren orantıdır...

Bütün bu değişik şeyler, **emek ürünü** olmakta birleşirler... bütün bu metalarda ortak olan yan, belirli bir üretimde harcanan somut emek değil, yani özel bir emek değil, genel olarak emektir, yani **soyut** insan emeğidir... «Değer olarak tüm emtia, kristalize olmuş insan emeğinden başka bir şey değildir.» Marx, emtiadaki insan emeğinin ikili karakte-

rini derinlemesine tahlil ettikten sonra, **para'nın ve değer'in biçimi'ni**, yani bunların aldıkları biçimi incelemeğe geçer...

«Paranın meydana gelebilmesi için, ürün mübadelesinin, daha önceden emtia dolaşımı biçimine ulaşmış olması şarttır. Paranın basit eşdeğer, dolaşım (yani tedavül) aracı, ödeme aracı, hâzine, yedek fonlar, v.s. gibi değişik fonksiyonları oluşu ve bu fonksiyonların kimi zaman birinin, kimi zaman bir başkasının bütün ötekiler karşısında üstünlük kazanıp ön plana geçmesi de, sosyal üretimin aştığı çeşitli dönemleri meydana çıkarır.» **(Kapital, Kitap I)**

Emtia üretiminin belli bir gelişme noktasında para, sermaye haline gelir, sermayeye dönüşür. Emtia dolaşımının (tedavülünün) formülü: M(meta) - P(para) - M(meta) iken (yani bir metaın, bir başka metaın alımı için satışı iken), sermayenin genel formülü: P-M-P, yani satış için alım (tabii, bir kâr sağlamak amacıyla satış için alım) olmaktadır. İşte Marx'ın artık - değer olarak adlandırdığı şey, dolaşımdaki paranın ilk değerinde meydana gelen bu artıştır. Kapitalist dolaşımda paranın bu «artış»ını herkes bilir. Parayı sermaye haline getiren ...dönüştüren de işte bu artıştır...

Yani artık-değer, ferdi bir olay değildir. Ortalama bir karakter kazanmış, genelleşmiş, sosyal bir olaydır. Artık - değer elde edebilmek için «para sahibinin hemen pazarda, güzel bir şans eseri olarak öyle bir meta bulması gerekir ki, bu metaın kullanış değeri, kendiliğinden bir değer kaynağı teşkil etsin.» Yani bu metaın tüketim süreci, aynı zamanda, bir değer yaratma süreci olsun. Ve bu meta vardır: İnsanın emek gücü... Emek gücünü satın aldıktan sonra da para sahibi, almış olduğu şeyi kullanmak ve tüketmek hakkına, yani işçiyi örneğin günde onüki saat çalışmaya zorlamak hakkına sahip olur. Oysa işçi, bu 12 saatin ilk 6 saatinde («gerekli» iş süresi diyoruz buna) kendisinin ve ailesinin geçimini karşılayan miktarda bir ürün yaratmaktadır. Geriye kalan ve karşılığı kapitalist tarafından işçiye ödenmeyen 6 saatta da (buna da «ek» iş süresi diyoruz) işçi, artık - değeri yaratır...

Sermayenin meydana çıkışı, bazı tarihi şartların önceden hazır olmasına bağlıdır: 1) Ticaret üretiminin nisbeten ileri bir döneminde, tek tek kişilerin elinde, belli bir miktarda paranın birikmiş olması, ve 2) şu iki açıdan «hür» işçilerin varlığı: Emek güçlerini satmak bakımından bütün kısıtlamalara ve her türlü baskıya karşı hür ve bir de, emek güçlerini satmaksızın hayatlarını sürdüremeyecek şekilde, yani hem ağasız, beysiz, efendisiz, sahipsiz, hem de üretim araçsız ve topraksız olmak bakımından hür işçi - «proleter»lerin varlığı...

Marx'da son derece önemli ve yeni olan nokta, **sermaye birikimi'nin** tahlilidir. Marx, kendisinden önce gelmiş olan bütün klasik iktisatçıların, sermayeye dönüşmüş artık-değerin kül olarak değişen-sermayeye gittiği şeklindeki iddiasının da yanlışlığını ortaya koymuştur. İşin aslında artık - değer, **üretim araçları + değişen sermaye** şeklinde bölünmektedir. Toplam sermaye, içinde sabit sermaye payının değişen sermaye payına nisbetle gittikçe hızlanan artışı, kapitalizmin gelişmesi ve sonunda sosyalizme dönüşmesinde büyük önem taşır.

Makinalaşmak yoluyla işçilerin işlerini kaybetmesini hızlandıran ve böylece, bir kutupta servet, karşı kutupta ise sefalet yaratan sermaye birikimi, aynı zamanda «yedek işçi ordusu», «nisbi işçi-fazlalığı» veya, alabildiğine çeşitli şekiller altında karşımıza çıkan ve sermaye tarafından üretimin hızla geliştirilmesini sağlayan «kapitalist - nüfus fazlası» denilen şeyin doğuşuna da yolaçmaktadır...

Marx, «**tarihi kapitalist-birikim eğilimi**»ni şöyle dile getiriyor: «...Kapitalistlerin çoğunluğunun, kendi aralarından bir avuç kapitalist tarafından zorla mülksüzleştirilerek sermayenin merkezileştirilmesinin yanısıra bilim ve teknik gittikçe daha büyük çapta uygulanmış, toprak sistemli ve metodlu biçimde işlenmeğe başlanmış, işçilerin verimli olabilmek için kollektif bir çalıştırma sistemi gerektiren, da-

layısıyla da üretim araçlarının kullanımında ekonomi sağlayan şekilde) birer alet haline gelmesi gerçekleşmiş ve kapitalist rejime enternasyonal karakterini veren, bütün halkları kapsayan evrensel bir pazar şebekesi kurulmuştur. Bu sosyal ilerleme devresinin bütün avantajlarını gasbedip tekellerini toplayan kapitalist zorbaların sayısı böylece gitgide azalırken (sayıları azaldıkça kudretleri büyüyordu), karşı tarafta da sefalet, baskı, kölelik, düşkünlük sömürme artıyordu... İşçi sınıfının gittikçe biraz daha düzenli, disiplinli ve örgütlü direnci. Sermayenin tekeli, kendisi sayesinde büyüyüp gelişmiş olan üretim rejimi için artık bir engel, bir gem halini almağa başlamıştı. Emeğin sosyalleşmesi ve emeğin maddi güçlerinin merkezileşmesi öyle bir noktaya gelip dayanmıştı ki, kapitalizm artık bunları içine sığdıramaz olmuştu. Ve bu kapitalist zarf işte parçalanmaktadır. Kapitalist mülkiyetin çanı çalmıştır artık. Bugün mülksüzleştirilenler, bir vakitler başkalarını mülksüzleştirmiş olanlardır.» (Kapital, Kitap I)

Sanayide olduğu gibi tarımda da, üretimin kapitalist dönüşümü, üreticilerin «yıkım sebebi» olmaktadır. «Tarım emekçilerinin dağınık ve geniş arazilere serpilmiş olarak yaşaması, direnme güçlerini azaltır. Şehir işçilerinin büyük direnme gücünün bellibaşlı sebeplerinden biri de, toplu halde birlikte bulunmalarıdır. Modern kapitalist tarımda, tıpkı büyük sanayide olduğu gibi, emeğin üreticiliği ve yüksek verimi, emek gücünün tüketilmesi ve yokedilmesi bahasına gerçekleşir. Üstelik, kapitalist tarımda her ileri adım, sadece emekçi soygunculuğu sanatında değil, toprak soygunculuğu sanatında da bir ilerleyiştir... Kapitalist üretim, teknikte ve sosyal üretimde gelişme sağlamıştır, ama bu gelişmeyi her türlü servetin temel kaynakları olan toprağı ve emekçiyi iliklerine varıncaya kadar sömürüp emerek sağlamıştır.» (Kapital, Kitap I, 13. bölümün sonu.) (9)

Marx bir yandan Kapital'in birinci cildini tamamlarken öte yandan da işçi kitlelerini bilinçlendirmek, eğitmek ve örgütlemek için çalışmalar yürütüyordu. Proletaryanın ve emekçi kitlelerinin daha fazla sömürülmesi, 1857 dünya krizi, bunun ardından başlayan burjuva demokratik ve milli kurtuluşçu nitelikteki hareketler, özellikle 1863 Polonya ayaklanması, proletaryanın politik uyanışını hızlandıran, onu toplu eyleme iten olaylar oldu. Proletaryanın ilk enternasyonal yığın örgütü 28 Eylül 1864'de Enternasyonal İşçiler Birliği Londra'da toplandı.

Marx, Enternasyonal'in çeşitli önemli yazılarını yazdı. Enternasyonal'de sabırla ve inatla, kitlelerin somut pratik tecrübesinden çıkarak, onlara reformizmin, dogmatizmin ve sekterci tutumun bir çözüme götürmeyecek yanlış eğilimler olduğunu göstererek, dikkatlerini doğru bilimsel ve doğru devrimci teori ve taktiklere çekmeye çalıştı. Marx bir yandan işçi grevlerinin ve sendikaların işçiye hiçbir yarar sağlamadığını savunan tezlere karşı, öte yandan da işçi sınıfı mücadelesini günlük ekonomik istekler içine sınırlayan trade-unioncu görüşlerle mücadele ediyordu.

Enternasyonal'in birinci döneminde marksizmin en büyük düşmanları proudhonculardı. Proudhoncularla mücadele önce Londra Konferansında başlamış (1865), daha sonra Cenevre Konferansı'nda devam etmiştir. (1866). *Kapital* üzerine çalıştığından konferansa gelemeyen Marx,

(9) V. İ. Lenin, Marksizmin Kaynağı, Karl Marx ve F. Engels, (Çev. O. Saidoğlu) Gün Yayınları, İstanbul 1967, s. 24 - 39.

konferansa bir eylem programı yolladı. Uzun tartışmaların sonunda bu program çoğunlukla kabul edildi.

Toprak sosyalizasyonunun, üretim araçlarının kollektif mülkiyetinin ele alındığı 1868 Brüksel Kongresi ve 1869 Basle Kongresi, Enternasyonal'in en önemli teorik çalışmalarını yansıtır.

Marksizmin başlıca hasımları Fransa'da ve Belçika'da proudhoncular, Almanya'da ise lasalle'cılar idi. Almanya'da lasalle'cılar, Alman İşçi Birliğini ellerine geçirmişler, yayın organları *Der Social Demokrat*'ta lasalle'cı taktiklerin propagandasını yapıyorlardı. Kendilerini destekleyen Wilhelm Liebnecht ile birlikte Marx ve Engels, Almanya'da lasalle'cılardan ayrı bir işçi sınıfı partisi kurmaya giriştiler. 1868 Nürenberg Kongresi'nde işçi birlikleri Enternasyonal'e girmeye karar verdiler.

Marksizmin lasalle'cılara ve proudhonculara karşı kesin zafer kazandığı günlerde karşısına daha tehlikeli bir düşman çıktı: Bakuncilik... M. Bakunin, anarşist örgütüne dayanarak Enternasyontal'in öncülüğünü ele geçirmek için Enternasyonal'e katılmıştı. Enternasyonal içinde gizli çalışmalarına devam etmiş, bunun yanı sıra genel konsey ve başkanı Marx'a karşı açık mücadele sürdürmeye başlamıştı. Anarşist şiarları etrafında lasalle'cıları ve İngiliz sendika liderlerini toplamaya çalışıyordu.

Bakuncilere karşı mücadelesinde Marx, Enternasyonal'in Rus kesiminden çok büyük destek görüyordu. Rus kesimi Marx'a genel konseyde kendilerini temsil etmek üzere çağrıda bulundular. Enternasyonal'in başından beri Marx işçilerin dikkatini dış politikaya, savaş ve barış sorunlarına, militarizme karşı mücadeleye çekiyordu.

Pasifistlerden farklı olarak Marx, yağmacı savaşlarla, kurtuluş savaşlarını birbirinden ayrıyordu. Amerikan Başkanı Abraham Lincoln (1864) ve Andrew Johnson'a (1865) yazdığı mektuplarda, kuzeylilerin köleliğin kaldırılması yolunda yürüttükleri ilerici mücadelelerden söz ediyordu.

1870 Fransız - Prusya savaşı patlak verdiğinde, Marx Genel Meclis'e verdiği önergede, savaşın karakterini ortaya koydu, proletaryanın izleyeceği taktikleri anlattı. Savaşta Almanya'nın gerçek çıkarlarının ne olduğunu, buna karşı Prusya Hükümetinin gerici, yağmacı amaçlarını açıkladı. Fransızların Sedan'ı kuşatmaları ve Fransa'da Cumhuriyetin ilanından sonra Marx, Alman işçilerini «Fransa için şerefli bir barış ve Fransız Cumhuriyetinin tanınması» sloganı etrafında birleşmeye çağırdı.

18 Mart 1871'de Londra'ya Fransa'daki işçi hareketleri haberleri gelince, Marx hemen Paris'e gitti. Bütün Enternasyonal birliklerine yüzlerce mektup yazdı, onlara 18 Mart devriminin gerçek anlamını anlattı, onları Paris Komünü'nü savunmaya teşvik etti.

Paris Komünü mücadelesi devam ederken Marx bir yandan komünün tarihsel yerini değerlendiriyor, proletaryanın strateji ve taktikleri açısından son derece önemli sonuçlara varıyordu.

Marx, Paris Komünü tecrübesini çok açık bir şekilde *Fransa'da İç Savaş* (1871) adlı eserinde genelliyordu.

Komüncülerin en büyük başarısı, mücadelenin tarihte ilk kez eski devlet mekanizmasını parçalayıcı ve yerine yeni proletarya devletini kurucu bir amaçla yürütülmesiydi. Marx, Paris Komünü'nden aldığı derslerle proletarya diktatörlüğü üzerindeki öğretisini daha da genişletti, derinleştirdi.

Ayrıca, Marx Komün için son derece hayati bir mesele olan köylülük üzerinde de önemle duruyordu. Marx Komün'ün, sadece köylülüğün değil, şehir küçük burjuvazisinin de doğal koruyucusu olduğunu, Fransız milletinin temel çıkarlarının gerçek savunucusu olduğunu gösteriyordu.

Komün'ün yenilgiye uğraması, Enternasyonal'in zorlu bir döneme girmesine yol açtı. Enternasyonal içinde mücadeleler sertleşmeye başladı. Marksistler bir yandan İngiliz trade-unioncu hainlerle, bir yandan da proletarya saflarını bölmeye çalışan anarşist bakunincilerle mücadele sürdürdüler.

Bakunincilerle mücadele 1872 Hague Kongresi'nde son haddini buldu. Kongrede yaptığı konuşmada Marx, bakunincilerin ilkesiz müttefikleri, oportunist İngiliz sendika liderlerini, burjuvazinin ve hükümetin satılık adamları olarak suçladı. Kongrede proletarya partisinin rolü ve gerekliliği, parti olmadan nihai amaca ulaşılamayacağı Marx tarafından etraflıca anlatıldı. Kongre sonunda Bakunin ve Guillaume'in Enternasyonal'den ihraç edilmesine, parti merkezinin New York'a taşınmasına karar verildi. Hague Kongresi aslında Enternasyonal'in son kongresi oldu. Polisin baskısı ve bakunincilerin bölücü faaliyetleri Enternasyonal'in çalışmalarını imkansız hale getiriyordu. Ayrıca, yeni tarihsel koşullar içinde Enternasyonal'in etki biçimleri, işçi sınıfının karşılaştığı yeni sorunları, yeni istekleri çözemez hale gelmişti. Enternasyonal, «proletaryanın sosyalizm yolundaki enternasyonal mücadelesinin temellerini atmış» ve böylece tarihi misyonunu tamamlamıştı.

1870'lerden sonra Marx teorik çalışmalarını tekrar yoğunlaştırdı. Bir yandan Kapital'in 2. ve 3. ciltlerini hazırlarken, öte yandan tarih üzerine çalışmalar yapıyordu. 1879-80 yıllarında *Hindistan Tarihi Üzerine Notlar*'ı yazdı. 1881-82 yıllarında dünya tarihinden seçmeleri tarihsel materyalizm ışığında inceleyen yazılar yazdı. Morgan'ın Kuzey Amerika'daki kızılderili aile ilişkileri üzerine yazdığı *Eski Toplum* adlı eserinden çıkarak, ölümünden sonra Engels'in kitabında topladığı *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*'nin önbilgilerini yazdı.

Enternasyonal'in dağılmasından sonra Marx'ın, enternasyonal işçi sınıfı mücadelesindeki öncü rolü, gelişen işçi sınıfı hareketleriyle birlikte daha da önem kazandı.

Her ülkede bir proletarya partisinin kurulması esas tarihsel görev olduğu gerçeğinden hareket eden Marx, İspanya, İsviçre ve İtalya gibi ülkelerde parti kurulmamasındaki somut nedenleri, o ülkelerin özel politik, ekonomik ve sosyal koşullarını inceleyerek açıkladı. Bu ülkelerdeki küçük burjuva anarşizminin bölücülüğünü ve parti disiplinine karşı çıkan tutumlarını, partinin kurulmasındaki başlıca engel olarak görüyordu.

Lasalle'cılar marksizmin Almanya'daki en büyük engelini teşkil ediyorlardı. Hatta lasalle'cılar Babel ve Liebknecht tarafından kurulan Eisenach Partisi'ni bile etkileyebildiler. Bu etki, partinin Gotha'daki toplantısında kendini iyice açığa çıkarttı. Marx, *Gotha Programının Eleştirisi*'nde (1875) bu kongrede sunulan programı iyice eleştirdi. Programdaki bilimsel olmayan yanlış, oportünist görüş ve sloganları birer birer eleştiren Marx, geleceğin toplumuna ilişkin yeni açılımlar getirdi. Bu broşüründe kapitalizmden sosyalizme geçişi açıklayarak, yeni olarak komünist toplumun iki aşamasını formüle ediyor ve kendi devlet görüşünü bütünleştiriyordu:

Özgür devlet ne olabilir? Özgür devleti kurmak, hiç de boynu eğik tabilerin dar görüşlü zihniyetinden kendilerini kurtarmış olan emekçilerin amacı değildir. Alman İmparatorluğunda «devlet», hemen hemen Rusya'daki kadar «özgür»dür. Özgürlük toplumun üstüne yerleştirilmiş bir organizma olan devleti, topluma tamamen tabi bir organizma şekline sokabilmektir ve bugün bile devlet şekilleri «devletin özgürlüğü»nün sınırlandırılması ölçüsünde az veya çok özgürdür yada değildir.

Alman İşçi Partisi - hiç değilse bu programı kabul ederse, - sosyalist fikirleri pek yüzeyde benimsemiş olduğunu gösterir; bugünkü toplumu (ve gelecekteki herhangi bir toplum için de aynı şey doğrudur), bugünkü devletin **temeli** olarak kabul edeceğine (gelecekteki devletin temeli, geleceğin toplumu olacaktır), tam tersine devlet, kendi **entellektüel, manevi** ve **özgür temellerine** sahip bağımsız bir gerçek olarak ele alınmaktadır.

Ve bu yetmiyormuş gibi, program, **«bugünkü devlet,» «bugünkü toplum»** gibi deyimleri nasıl korkunç şekilde kötüye kullanıyor, taleplerin yöneltildiği devlet konusunda ne korkunç anlaşmazlıklara yol açıyor!

«Bugünkü toplum», ortaçağ unsurlarından az çok arınmış, her memlekete özgü tarihi evrim tarafından az çok değişikliğe uğratılmış, az çok gelişmiş, bütün uygar ülkelerde mevcut olan kapitalist toplumdur. «Bugünkü devlet» ise, tersine, sınırlar aşıldıkça değişir. Devlet Prusya-Almanya İmparatorluğunda başka türlüdür, İsviçre'de başka; İngiltere'de başka türlüdür, Amerika Birleşik Devletleri'nde başka. Demek ki, «bugünkü devlet», bir hayalden başka bir şey değildir.

Bununla birlikte ayrı ayrı uygar ülkelerin ayrı ayrı devletlerinin, hepsinin, şekillerinin çeşitliliğine rağmen, şu ortak yanları vardır: ki bu da, kapitalist anlamda azçok gelişmiş çağdaş burjuva toplumunun alanı üzerinde kurulu olmalıdır. Bu yüzden bunların bazı ortak temel nitelikleri vardır. Bu anlamda, devlete şu anda köken teşkil eden burjuva toplumunun artık mevcut olmayacağı gelecekle tezadı belirtmek için bir tür ifadesi olarak «bugünkü devlet»ten söz edilebilir.

Bu durumda şu soruyla karşı karşıya geliyoruz: komünist bir toplumda devlet hangi şekli alacaktır? Başka bir deyişle: böyle bir toplumda devletin bugünkü fonksiyonlarına benzer hangi sosyal fonksiyonlar bulunacaktır? Bu soruya ancak bilim cevap verebilir; ve Halk kelimesini Devlet kelimesiyle binbir şekilde çiftleştirerek bu mesele bir arpa boyu ilerletilmiş olmaz.

Kapitalist toplumla komünist toplum arasında, birinden ötekine devrim yoluyla geçiş dönemi girer. Buna bir siyasi geçiş dönemi tekabül eder ki, burada devlet **proletaryanın devrimci iktidarından** başka bir şey olamaz. (10)

---

(10) K. Marx, F. Engels, Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi, (Çev. M. Kabagil), Sol Yayınları, Ankara 1969, s. 42 - 44.

Gotha programı Alman sosyal demokratları arasında gizli kalmış küçük burjuva unsurların gelişmesine yol açtı. Bunlardan biri «sosyalist sistem» adı altında son derece eklektik bir görüşü savunan Berlin Üniversitesi öğretim üyelerinden Eugen Dühring idi. Marx'ın *Kapital*'i yazmaya devam etmesini sağlamak amacıyla Dühring'e cevabı Engels verdi. Marksizmin ansiklopedisi sayılabilecek *Anti - Dühring* adlı bu cevap, sosyalizmin ölümsüz klasiklerinden biridir. Yayınından önce Marx tarafından gözden geçirilen *Anti-Dühring*'in ekonomi politik ile ilgili onuncu bölümü ise Marx tarafından yazıldı.

1878 yılında Bismarck'ın anti sosyalist bir kanun çıkarmak için uğraştığı bir dönemde Alman Sosyal Demokrat Partisi içindeki oportunistler (Höchberg, Bernstein gibi) partiyi yıkacak derecede faaliyetlerini artırınca, Marx ve Engels oportünizme karşı kesin bir savaş açtılar, devrimci işçi partisinin bir küçük burjuva reformist partisi şekline dönüşmemesi için, teoride ve pratikte bütün oportünist eğilimleri açığa çıkardılar.

Yeni kanunun ışığında Marx ve Engels, Alman Sosyal Demokrat Partisine, ayrıca illegal örgüt kurmayı, illegal çalışma ile legal çalışmayı birleştirmeyi, devrimci bir yayın organı çıkarıp, parlamenter platformdan sonuna kadar faydalanmayı örgütlediler. Enternasyonal'e önderlik etmesini istediklerinden Marx ve Engels bu partiye büyük önem veriyordu.

Marx ve Engels ayrıca, Fransa'da bir işçi partisinin kurulması için Guesde ve Lafargue'a yardım ettiler. Onları olanakçılara (possibilist) karşı olan mücadelelerinde desteklediler. İşçi partisi kurulması yolunda aynı mücadeleyi İngiltere ve ABD içinde sürdürdüler. İngiltere ve Amerika işçilerine musallat olan her türlü reformist ve oportunist görüşü eleştirdiler. Marx ve Engels 1875'lerden sonra iyice Rusya'ya ağırlık verdiler, Rus devrimcileriyle sürekli mektuplaştılar. Marx, son günlerine doğru sürekli olarak yaklaşan bir Rus devriminden sözediyordu.

1881 yılında karısının ölümü, Marx için ağır bir darbe oldu. Bu olaydan sonra Marx'ın sıhhati iyice bozuldu. Ve nihayet 14 Mart 1883'te hayata gözlerini yumdu.

Doğa, toplum, insan düşüncesinin genel yasaları -diyalektik ve tarihi materyalizm- kapitalizmin komünizme dönüşmesinin zorunluluğu görüşü, proletaryanın insanları baskı ve sömürüden kurtaracak tek gerçek devrimci güç olduğu düşüncesi, sosyalist topluma ancak proleter sosyalist devrim ile ve proletarya diktatörlüğü ile varılabileceği tezi, proletaryanın bütün görevlerinin ancak bir proleter partisi ile gerçekleşebileceği öğretisi ile Marx ölümsüzlüğe kavuştu.

marx'ın eserleri:

Marx'la Engels'in bütün Eserleri (**Karl Marx.Friedrich Engels, historisch-kritische Gasamtausgabe: Werke, Schriften, Briefe**) Moskova'daki Marx-Engels Enstitüsü'nce 42 cilt olarak yayımlanmıştır. (Kısaca MEGA). Marx hakkındaki tam **bibliyografya** için «M. Rubel, **Bibliographie des oeuvres de Karl Marx,** Rivière, Paris 1956», «F. Mehring, **Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle,** Stuttgart 1902.» «Battomo-

re, T.B. and Rubel, Maximilien, **Karl Marx, Selected Writings in Sociology and Social Philosophy**, Penguin Books Ltd., Harmondsworth, 1965.» ve «H. J. Stenning, **Selected Writings**, 1926».

Yıl	Adı	Türkçe Çevirisi
1841	Doktora Tezi, **Differenz der Demokratischen und Epikureischen Naturphilosophie**	
1842—3	**Rheinische Zeitung**'daki Makaleler	
1942—3	**Kritik des Hegelschen Staatsrecht**	(Bu kitaptan bir parça) Yavuz Abadan, **Devlet Felsefesi**, s. 501-3
1843	**Anekdota**'daki Makaleler	
1844	**Deutsch-Französische Jahrbücher**'deki Makaleler	(Bir kısmı) **Yahudi Meselesi**, (çev. N. Berkes) Sol Yayınları, Ankara 1968.
1844	**Vorwärts**'deki makaleler (Ekonomi ve Felsefe Yazmaları)	**1844 El Yazmaları**, (çev. M. Belge), Payel Yayınevi, İstanbul 1969.
1844—5	(Ekonomi Defterleri)	
1845	**Die Heilige Familie** (Kutsal Aile)	(Bir Kısmı) Karl Marx-F. Engels, **Felsefe İncelemeleri** (çev. C. Eroğul) Sol Yayınları, Ankara, 1968.
1846	**Die deutsche İdeologie** (Engels'le beraber)	**Alman İdeolojisi** (çev. S. Hilav), Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1968.
1847	**Misère de la Philosophie**	**Felsefenin Sefaleti**, (Çev. E. Başar), Sol Yayınlar, Ankara 1966.
1847—8	**Deutsche . Brüsseler . Zeitung**'daki Makaleler	(Bir Kısmı) W. Pomeroy, **Gerilla Savaşı ve Marksizm** (Çev. M. Altıok), Ekim Yayınları, Ankara 1969.
1848	**Manifest der Kommunistischen Partie** (Engels'le beraber)	**Komünist Manifesto**, (Yay. S. Ege), Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara 1968.
1848	**Lohnarbeit Und Kapital**	**Ücretli Emek ve Sermaye** (Çev. O. Suda) Sol Yayınlar, Ankara 1966.
1850	**Die Klassenkämpfe in Frankreich, 1848 - 50**	**Fransa'da Sınıf Mücadeleleri.** (Çev. M. E.) Sol Yayınları, Ankara, 1967.
1852	**Der achtzehnte Brumaire des Louis Napoleon**	**Louis Bonaparte'ın Darbesi**, (Çev. S. Garan) İzlem Yayınevi, İstanbul, 1967.
1857—8	(Ekonomi Yazıları) **Grundrisse der Kritik der Politischen Ekonomie (Rohentwurf).**	(Bir Bölümü) **Kapitalizm Öncesi Ekonomi Şekilleri** (Çev. M. Belli), Ankara 1967.

Yıl	Adı	Türkçe çevirisi
1859	**Zur Kritik der Politischen Ekonomie**	**Ekonomi Politiğin Eleştirilmesine Katkı.** (Çev. O. Suda), Öncü Kitabevi, İstanbul 1970. (Aynı Kitabı Sol Yayınları da basmaktadır.)
1860	**Her Vogt**	
1865	**Value, Price and Profit**	**Ücret, Fiyat ve Kâr:** (Çev. E. Başar), Sol Yayınları, Ankara, 1965.
1867 ve Sonrası	**Das Kapital** I. Cilt. Hamburg, 1867 II. Cilt. Hamburg, 1885 III. Cilt. 1893.4 (II. ve III. Cilt Engels tarafından hazırlanıp bastırılmıştır.) **Theorien über den Mehrwert** (Marx'ın **Kapital**'in IV. Cildi olarak düşündüğü bu yazılar. K. Kautsky tarafından 3 cilt halinde derlenmiştir.)	**Kapital,** (Çev. M. Selik) Sol Yayınları, Ankara. (Sol Yay. I. Cildin yayınını tamamlamış, III. Cildi yayınlamaktadır.)
1871	**The Civil War in France**	
1875	**Zur Kritik des sozial demokratischen Partei programs**	**Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi.** (Çev. M. Kabagil), Sol Yayınları, Ankara, 1969.
1880	**'Enquête Ouvriére**	

Marx ve Engels arasındaki yazışmalar MEGA III/1.4 de tam olarak basılmıştır. Marx-Engels yazışmalarının seçmelerinin ingilizceleri ise şu kitapta basılmıştır: **The Correspondence of Marx and Engels, 1846-1895** (Edited by Dona Torr, 1934).

Marx yukarıdaki süreli yayınlardan başka **New York Daily Tribune** gazetesine de yazı yazmıştır. Asya hakkındaki bu yazıların bir kısmı şu kitapta toplanmıştır: **Türkiye Üzerine** (Çev. S. Hilav - A. Tokatlı) Gerçek Yayınevi. İstanbul 1966.

Ayrıca Marx'ın bazı seçme çevirileri şu kitaplarda yer almıştır: **Sömürgecilik Üzerine** (Çev. S. Hilav), Gerçek Yayınevi, İstanbul 1966; **Din Üzerine** (Çev. M. Belge), Gerçek Yayınevi, İstanbul 1966; Tunçay, Mete, **Batıda Siyasal Düşünceler Tarihi. 3. Yakın Çağ,** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1969, s. 101-145.

Derleyen: Faruk Pekin

ho şi minh ve devrimci eylem

İnsanlık tarihi içinde her zaman bu sosyallik değişmez kalmıştır. Sosyalizm, önünde sonunda «özel kişiciliğe» ağır basmıştır. Ho Amca'ya ne mutlu. Böyle önsüz ve sonsuz bir sosyalizm çabası içinde, en gerçek emeğin adsız ruhu gibi göçtü. Bütün ömrünce «kişi» olarak «sivri»liği ile hiç kimseye batmadı. En rezil düşmanı Amerikan emperyalizmine bile, en yalınkat hakkın kılıcı gibi batarken: «tek kişi» olarak değil, bütün bir Vietnam halkı olarak savaştı. Onun için, Emperyalizm ondan aldığı yarayı hiçbir zaman onduramıyacaktır.

...1945 yılı, Hiroşima'da atom bombası patlar, 4 gün sonra Vietnam'a «Genel Ayaklanma» emri veren Ho Şi Minh (Aydınlatıcı Adam), 2 Eylül'de Vietnam Başkanı olur. **«Ellerinde çocuklar için şekerleme ve portakallar. Yağmurluğunun havi dökülmüş. Sandalları delik, Kaşları şaşmış. Bakışı çocuksu, Paltosunun tersi ile ağzını siliyor ve hasır üstünde yatıyor... Fukaracık gibi yaşıyor. Lenin gibi davranıyor.»**

Hikmet Kıvılcımlı(1)

●

...Raporunu vermeye hazırlanıyor. Ama Kien ona «sus» işareti veriyor. Hepsi de ortalarındaki transistörlü radyoyu dinlemekteler:

...Ulusal Kurtuluş yolunda Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı savaşan kahraman Vietnam halkının kararlılığını ve çelik iradesini hiçbir şey sarsamıyacaktır. Düşman, zincirinden daha çok boşandıkça, işlediği cinayetler de ağırlaşmaktadır...

Ho Amcanın sesi bu. Luong hemen tanıdığı bu seste her zamankine göre daha ağır bir ton buluyor. Hiç gürültü yapmamaya dikkat ederek arkadaşlarının arkasında yere oturuyor. Berrak, içten, insanı yakından kavrayan bu ses herkese hitap ediyor sanki:

...Savaş beş yıl, on yıl, hatta daha fazla da sürebilir. Hanoy, Hayfong, birçok şehir ve müessese ile birlikte yıkılmış olabilir. Vietnam halkı korkmuyor bundan. Çünkü bağımsızlıktan ve özgürlükten daha değerli bir şey yoktur...

Hiç bir kelimeyi kaçırmamak için Luong soluğunu kesiyor.

...Yurdumuzun bağımsızlığını ve halkımıza borçlu olduğumuz şeyleri sağlamak için Amerikan emperyalizmine karşı giriştiğimiz bu savaşta aynı kalple birleşmiş olan halkımız ve ordumuz hiç bir fedakarlıktan çekinmeyecek, hiç bir güçlük önünde gerilemeyecek ve tam kesin zaferi kazanana kadar yiğitçe çarpışacaktır...

...Aziz yurttaşlarım, aziz savaşçılar.

Bu kadar yalın olan ve bu kadar kardeşçe duygularla dolup taşan bu sözler yüreğinin derinliklerine işlemişti Luong'un. Ho Amcayı hatırlıyor şimdi, birliklerini ziya-

(1) **H. Kıvılcımlı: Ho «Amca»nın düşündürdüklerinden P.D. Aydınlık, sayı 1-15, s: 218.**

ret etmişti bir gün. Rüzgarın alnından kaldırdığı ak saçlarını hatırlıyor, hep iyiliği, sevinci söyleyen gözlerini, acele acele adım atışını, bir otomobil lastiğinden kesilerek yapılmış kauçuk sandallarını, köylü elbiselerinin esmerliğindeki no elbisesini, rengini atmış haki asker ceketini...

Ho Amca sözünü bitirdi. Uzaktaki pirinç tarlaları, bambu çitlerin arkasında gizlenmiş gibi duran sıkış sıkış küçük köyler şimdi pilotlara daha sevimli, daha aziz geliyor. Gök cephesi onları çağırıyor; ulusların varlığı için kutsal bir savaşın fırtınası içinde onları ölüme ve yaşamaya çağırıyor gök.

Nguyen dinh thi(2)

ho şi minh üzerine

HO Şi Minh, bir kavganın, bir devrimin, bir halkın kişileşmesidir. Yarım yüzyıldır emperyalizme karşı Çin Hindi'nde direniş savaşı veren yiğit bir halkın, bir hareketin simgeleşmesidir. Hayatının evreleri üzerine bilinenler çok silik, adları sayısız, dünyanın her parçasına adımını atmış, bir 20. yüzyıl efsanesidir. Çocukluğunda adı Nguyen Sinh Kung'dur, sonra onbeşinde Tat Thasih (Umutlu) adını alır ve Afrika'dan Amerika'ya, Paris'ten Moskova'ya, Çin'e, Çin Hindine dolanan Nguyen Ai Kuok... Ve eylemleri içinde aldığı yığınla takma ad, (Bak Ho Amca - Habora Yayınevi. 1969 - İstanbul) Kanton'da Li Thui, Voung Son Nhi, Şanghay'da Vuong, Tayland'da Thau Çin, Hong Kong'da Tong Van So, Çinhindi Demokrat Cephesi Gazetesinde Lin... Ve 1931'de Hong Kong hastanesinde kan kusarak öldüğü ilan edilir. 1945'te Ho Şi Minh doğar ve bağımsız, Demokratik Vietnam Cumhuriyetini ilan eder.

Bütün ömrünü sömürge ulusların bağımsızlık savaşlarına ve proleter dünya devrimine adayan, «*teorik katkılar*» peşinde pek koşmayan ve dünya devrimci pratiğine 79 yıl dövüşerek «Katkı»da bulunan bir savaşçıdır. Teşkilatçılığı ve siyasi eylem çalışması ilk ağızda göze çarpar. Onun gözünde, devrim edebiyat yapmaktan çok teşkilat işidir, durmadan nazariyeyi anmaktan, marksçı - leninci klasiklerden kuru kuruya metinler aktarmaktan kaçınır.

Gençliğinde yapmadığı iş kalmaz, dünyayı dolaşır, Paris'te Sosyalist Parti toplantılarına katılır, Fransız Komünist Partisi kurucuları arasında yer alır, Partinin bağımsız adayı olarak Fransa'da bir milyon oy elde eder, Sömürgelerarası Birlik'i kurarak, Le Paria adında bir gazete çıkarır. III. Enternasyonal'in Çin Hindi temsilcisi olur Bütün Uzak Doğu'da devrimci nüvelerin oluşturulmasında pay sahibidir, gruplar, çekirdekler kurar, çeşitli yayın organları örgütler. Meseleyi bütün sömürge uluslar açısından görür. Uzun kavga yılları içinde görüşleri berraklaşır.

«Beni Lenin'e ve Üçüncü Enternasyonal'e inanmaya ilk zamanlar sürükleyen komünizm olmadı, vatanseverlik oldu. Yavaş yavaş, mücadele sırasında adım adım ilerliyerek, marksçı-leninci nazariyeyi pratik çalışma ile birleştirerektir ki, zulüm ve işkence görenlerle, bütün dünya

(2) **Nguyen dinh thi: Gök Cephesi, Cem Yayınları 1968, İstanbul s. 121**

emekçilerini yalnız ve yalnız sosyalizmin kurtarabileceğini anlamış oldum». (Jean Lacouture-Ho Şi Minh - Çev: Şerif Hulusi Payel Yayınevi - 1968 - İstanbul) 1925'te Kanton'da arkadaşlarıyla kurduğu Vietnam Devrimci Gençlik Birliği'nde militanları örgütleyip eğitirken «Devrimci Yol» adlı eserini şu üç temel üzerinde yazar: 1 - İnkılap bir kaç kişinin işi değil, geniş işçi ve köylü kitlelerinin eseridir. Bundan, kitleleri taşkilatlandırmak zorunluluğu doğar. 2 - İnkılap marksçı - leninci bir parti tarafından idare edilmelidir. 3 - Her memleketteki inkılapçı hareket, uluslararası işçi sınıfı ile sıkı bir bağ kurmalıdır. (Lacouture) 1930'da H.Ç.K.P.'nin 10 maddelik programını açıklar. Bütün bu dönem boyunca, Endonezya, Malezya, Siam, Vietnam, Kamboçya ve Çin'de çalışır.

Ve 10 Ağustos 1945'te Ho Amca, Vietnamlıları Ulusal Kurtuluş için ayaklanmaya çağırır. Artık direniş savaşında çocuk, kadın, erkek, ihtiyar, genç, bütün halkıyla dialoga geçmiştir. Bundan sonraki destan, bütün dünya halklarınca bilinir. «Partimiz, uzun mücadelelerde denemelerden geçmiş ve bilenmiş Marksist-Leninist bir partidir. İşte bunun için birçok kuvvetli noktaları vardır. Örneğin: Marksizm-Leninizme ve proleter enternasyonalizmine bağlılık, mücadele azmi, büyük devrimci heyecan, geleneksel dayanışma ve birlik... Bugün, Partimizin devrimci görevleri nelerdir? Ulusal düzende henüz ulusal halk demokratik devrimi görevini tamamlıyamadık. Yalnız Kuzey, barışın kuruluşundan beri tamamen kurtarılmış ve sosyalizmin geçiş dönemine adım atılmıştır. Güneyde, ulusal halk demokratik devrimi görevini yürütmekteyiz ve ulusal birlik için mücadele etmekteyiz» (Nguyen Ai Kuok Okulunun ilk teori kursunun açılış konuşması, 1957. Bak: Ho Şi Minh - Milli Kurtuluş Savaşımız - Çeviren Murat Devrim - Toplum Yayınevi 1968 Ankara).

Ve Güney Vietnam Geçici Devrim Hükümeti'nin açıklanışından kısa bir süre sonra ölür. Ama Devrimle, halkıyla, Ulusal Kurtuluş Savaşlarıyla özdeştir. «Onun için 'Ho Amca'nın ölümünde *'hiç kimseyi dehşete düşürecek hiçbir şey'* olmadı ve olamazdı.» (H. Kıvılcımlı) VE KAVGA SÜRER. TÜM EVRENDE EMPERYALİZM GÖÇENE DEĞİN.

İşte böyle geçmiş dokuz yıl
Durmaksızın üç bin kavga günü
Dizim hep sağlamdır, bacaklarım kaskatı
Başımın üstünde, aydınlık ağustos ayında
Bir güzün görkemli maviliği
Bir bulut geçiyor sere serpe
Ah ne büyük bir gün
Bulutlar bizimdir, aydınlık gök bizimdir,
Vatanımız Vietnam, Demokratik Cumhuriyetimiz
.....
Başımızın üstünde aynı gök
Kuzeyden Güneye, bir tek deniz
Yüreğimiz titreşiyor - sınır yok enlem yok.
Amcamız Ho için aynı sevgi
Aynı Başkent için aynı tutku
Tek bir Vietnam için aynı umut. **TO HUU(3)**

(3) «İlerliyoruz» Çağdaş Vietnam Şiiri E. Canberk. Uğrak Yayınları 1967, İstanbul. s. 37

ulusal devrimin kökü nerededir?

Eğer bir ülke gücünü, zayıf bir ülkeyi işgal etmede kullanır, halkına silahlı güçlerle hükmederse, bütün ekonomik kaynaklara el koyar, bütün siyasal haklardan onları mahrum ederse, mazlum ülke halkı yalnız özgürlük ve bağımsızlıklarını kaybetmekle kalmaz, aynı zamanda da, emeklerinin bütün meyvaları cani istilacılarca çalınır.

Kitlelerin bütün maddi kaynaklarının yağmalanması ve bütün hak ve menfaatlardan mahrum edilmesi yanısıra, istilacılar, savaş döneminde kendi yerlerine ölmeleri için genç adamları zorla askere de alırlar. Örneğin, 1914-1918 Avrupa Savaşı sırasında, Fransızlar, çiftçilerimizi zorla askere aldı, vergi ve yükümlülükleri arttırdı. Savaşı kazanınca, savaşın her kazancından tekbaşına yararlandılar. Oysa kaybetselerdi, halkımız bütün kayıpları yalnız hayatlarıyla değil, aynı zamanda kaynaklarıyla da yüklenecekti. Kısaca, bir ülkenin cani yöneticileri, Vietnam'da Fransa'nın yapmakta olduğu gibi, bir diğer ülkenin halkını bağımlı kıldığında, köleleştirilen ulus çekilmez baskıya boyuneğmeyecek, siyasal bilinci artacak, birleşecek, köle yaşamaktansa özgür ölmenin daha yeğ olduğunun farkına varacak, kendilerine zulmedeni sürmede tek amaçla çabalarını birleştireceklerdir. Ulusal devrim böyle bir süreçtir.

sınıfsal devrim nereden doğar?

Dünyada iki sınıf vardır:

A — Kapitalistler (üretmeyip, diğerlerinin emeklerinin meyvalarını gasbedenler).

B — İşçiler ve köylüler (çok çalışırlar ama kendi emeklerinin meyvalarından yararlanmazlar).

Örneğin, Hong Gay kömür madeninde günde 11 saat kazma sallayan Vietnamlı işçi, bütün yıl boyunca, günlük olarak sadece 30 cent alır. Gerekli yiyecek ve giyeceği, hastalandığında gerekli ilacı ve öldüğünde kefeni elde edemez.

Oysa maden sahibi parmağını oynatmadığı halde, servet içinde yaşar, güzel elbiseler giyer, at sırtında yada arabada yolculuk eder ve her yıl on milyonlarca piastre kâr elde eder (1925'de 17 milyon). Sorulabilir, bu 17 milyonu kim üretmiştir, Fransız işletmeci mi, yoksa bizim madenciler mi?

Köylülerimizin ekecek toprağı yokken, Fransız plantasyon sahibi Trung Ky' (Merkezi Vietnam) de 122 000 «mau»luk, Nam Ky (Güney Vietnam yada Fransız Cochinchina'i) de 150 000 «mau»luk verimli toprağın tümüne sahiptir.

Bazı bölgelerde halkımız doyumluk yiyemez ve diğerlerinde açlıktan ölür. Aynı zamanda, toprak sahipleri yılda yaklaşık bir milyar frank değerinde pirinç satar (911 477 000 Frank 1925'te).

Ülkemizdeki durum budur. Aynı şey diğer ülkelerde de olmaktadır. Bu iş sınıra dayandığında, işçiler ve köylüler Rusya'da olduğu gibi kapitalistleri süpürmek için el ele verirler. Bu sınıfsal devrimdir. Tek kelimeyle, ezilen sınıf ezen sınıfı yıkmak için devrimi gerçekleştirir.

kaç çeşit devrim vardır?

İki çeşit devrim vardır:

A — Özgürlük ve eşitlik konusundaki ulusal haklarını geri almak için, Vietnamlıların Fransızları, Hintlilerin İngilizleri, Korelilerin Japonları, Filipinlerin Amerikalıları, Çinlilerin çeşitli emperyalistleri kovmaları. Bu ulusal devrimdir.

B — Her ülkedeki, dünyanın her yanındaki toprak ekicilerinin ve işçilerin, dünyadaki kapitalistleri yıkmak için, aynı aileden kardeşler gibi birleşmesi, sonuçta bütün ülkeler ve bütün halklar mutlu olacak, insanlık evrensel eşitlik içinde yaşayabilecektir. Bu dünya devrimidir.

Bu iki tip devrim birbirinden farklıdır. Ulusal devrim henüz sınıfsal devrim değildir, çünkü canı yöneticilere karşı birlik içinde olan aydınlara, köylülere, işçilere ve tacirlere dayanır. Oysa dünya devriminde proletarya (toprak ekicisi ve işçiler) önde yürür. Bununla beraber bu iki devrim birbirine zincirleme bağlıdır. Örneğin, eğer Vietnam Ulusal Devrimi başarıya ulaşırsa, sonuçta Fransız sermayesi zayıf düşecektir, bu Fransız işçileriyle, köylülerinin kendi sınıfsal devrimlerine erişmelerini daha kolaylaştıracaktır. Buna karşılık Fransanın işçileri, köylüleri devrimlerini gerçekleştirirse, Vietnam halkı özgürlüğe kavuşacaktır.

Bunun için, Vietnam devrimi ile Fransız devriminin birbiriyle ilişkiler kurması gereklidir.

kimler devrimcidir?

Devrimin baskıdan doğması gibi, en çok ezilenler de, devrimci amaçta en inatçı ve en sıkı olanlardır. Kapitalistler, feodallerin baskısı altında oldukları için devrimi gerçekleştirdiler. Bugün, onlar işçilerle köylüleri ezdiklerinden, devrimin temel güçleri işçilerle köylülerdir.

Diğerlerine oranla en ağır baskı altında olanlar, işçilerle köylülerdir. İkinci olarak sayıları en fazla olduğundan, en güçlüdürler. Ve üçüncü olarak, boş ellerinden başka şeyleri olmadığından, kaybettiklerinde sefil hayatlarından başka yitirecek şeyleri yoktur ve kazanırlarsa, kazanacakları bütün bir dünya vardır. Yılmamalarının ve devrimin temelini oluşturmalarının nedeni budur. Öğrenciler, küçük tüccarlar, küçük toprak sahipleri de kapitalistlerce ezildikleri halde, işçiler ve köylüler gibi sefalet içinde değillerdir. Devrimde işçilerle, köylülerin sadece müttefikidirler.

Binlerce yıl yaşındaki toplumu yeni bir topluma dönüştürmek güç bir iştir. Ama bunu nasıl yapacağımızı bilir, güçlerimizi birleştirirsek, bunu yaparken tek düşünce hakim olursa bunun yapılacağı kesindir, zor değildir. Bir iş ya zordur, yada bize bağlı değildir. Eğer irade kullanır-

sak, bir şey yapılabilir. Bununla birlikte, devrimi gerçekleştirmek istiyorsak, aşağıdakileri bilmeliyiz:

A — Kapitalistler ve emperyalistler dini ve kültürü halkı cahil tutmak için kullanırlar. Halkı kanunlarıyla bağlar, kaba kuvvetleriyle onların gözünü yıldırır, bir tas çorbayla sustururlar. Kelimenin çok kullanılır haliyle «devrim»le halkı ürkütürler.

Öyleyse, devrimi gerçekleştirmek için, yapılacak ilk şey halkı ayaklanmaya yöneltmedir.

B — Daha da artan yoksulluk, halkı ekseriya şiddet hareketlerine çeker, Trung Ky'de vergiye karşı çıkan ayaklanma, Hanoi'de düşmanın zehirlenmesi yada Nam Ky'deki mahkumlar ayaklanması gibi. Bir doktrinden ve plandan yoksun olduklarından, daima yanlışlar yaptılar.

Öyleyse, devrimi gerçekleştirmek için, devrimci teori ve doktrinlerin halka açıklanması gereklidir.

C — Dünya durumunu anlamadıklarından, güçler dengesinin nasıl belirleneceğini bilmezler, taktik yokluğundan halk ekseriya şartlar daha olgun değilken harekete geçer ve tersine harekete geçmesi gerektiğinde hareket etmez.

Öyleyse, devrimi grçekleştirmek için, dünya hareketi bilinmeli ve halka taktikler öğretilmelidir.

D — Halk genellikle partilere ve gruplara bölünür: Vietnam'da, Güneyliler, Merkezi Vietnamda oturanlara güvenmez (sonuncular da Kuzeylileri hor görürler.). Sonuçta çubukların dağılması gibi, güçleri zayıflamıştır.

Bunun için, devrimci güçler yeniden toparlanmalı, buna son vermek için devrimci bir parti gerçekleştirilmelidir.

Ülkedeki halkı seferber etmek ve örgütlemek, diğer ezilen uluslar ve dünyanın bütün kesimleriyle ilişki kurmak için, herşeyden önce devrimci bir partiye sahip olunmalıdır. Sadece sağlam bir Parti devrimi başarabilir, sadece iyi bir dümencinin tekneyi rahatlıkla limana sokabilmesi gibi.

Parti sağlam olması için, iyice öğrenilecek ve bütün parti üyelerince etkin kılınacak, çekirdek olarak hizmet edecek bir doktrine sahip olmalıdır. Doktrin olmaksızın, Parti beyinsiz bir adam yada pusulasız bir gemi gibidir.

Şu sıralarda bir sürü teori ve doktrin var, ama en sıhhatli, en güvenilir ve en devrimci olanı Leninizmdir.

1926

(Yukardaki yazı Nguyen Ai Kuok'un -Başkan Ho Şi Minh'in yurt dışındaki devrimci eylemlerindeki adı- «Devrimci Yol» adlı eserinden alınmıştır. «Devrimci Yol», Nguyen Ai Kuok'un çeşitli derslerinden derlenmiş ve 1926'da Kanton'daki Ezilen Halklar Birliği'nin propaganda bölümü tarafından yayınlanmıştır.)

başkan ho'nun konuşması

—Partinin kuruluşunun 30. yıldönümü (1960) dolayısıyla yapılan anma törenindeki açış konuşması—

Aziz yoldaşlar, Parti Merkez Komitesi ve Anavatan

cephesi adına, Partimizin 30. kuruluş yıldönümünün kutlanışına hoş geldiniz, derim.

Bu nedenle ülkemizin kuzeyinde, kasabalarda ve köylerde, fabrikalarda, çiftliklerde, kooperatiflerde, orduda, dairelerde, okullarda vb. halkımız önemli işleri başarmada, coşkuyla birbirini geçmeye çalışmaktadır. Parti adına hepsine övgü ve teşekkürler iletirim.

Güneyimizde devrim ve direniş savaşında, yaraşır şekilde varlıklarını gösteren dostlar ve akrabalar, şimdi sıkıca birleştiler ve cani A.B.D. -Diem rejimine karşı, daha iyi yaşama koşulları, demokratik özgürlükler, barışçı yoldan ulusal birlik için sebatla dövüşüyorlar ve başlarını kuzeye çeviriyorlar. Parti adına sevgiyle dolu selamlar yollar, ne kadar uzarsa uzasın, ne kadar güç olursa olsun, haklı mücadelemizde, mutlaka kazanacağımıza kendilerini temin ederim.

Aziz yoldaşlar,

Bütün devrimci tevazuumuzla: *Partimizin gerçekten ulu olduğunu* söyleme hakkına sahibiz.

Partimiz tümüyle emekçi sınıftan doğmuştur. Büyük enternasyonal proleter ailesinde, büyük Marksist - Leninist bayrak altında, Partimiz Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Çin Komünist Partisi, Fransız Komünist Partisi gibi büyük kardeşlere ve işçi sınıfının 35 milyon öncü savaşçısını içeren kardeş partilere sahiptir.

Partimiz gerçekten uludur.

Ülkemizin Fransız emperyalizmi tarafından istila olunup, sömürgeleştirildiği günden beri, halkımız köleleştirildi ve Anayurdumuz kana susamış bir düşmanın demir ökçesi altında çiğnendi. Partimizin doğuşundan önceki uzun yıllar boyunca, halkımızın durumu karanlık ve umutsuz gözüküyordu.

Ortaya çıkışından beri, Partimiz, Devrimin bayrağını yücelere taşımakta, bütün halkımızı birleştirip, ona öncülük ederek ulusal kurtuluş ve sınıf kurtuluşu için mücadeleye yöneltmektedir. Doğan güneş kadar aydınlık olan Partimizin kızıl bayrağı, halkımıza antiemperyalist ve anti feodal devrimin zaferine doğru hızla ilerlemek için öncülük ederek, karanlığın kara perdesini yırttı.

«Bir meyva yerken, ağacın daha büyüğünü düşünmeli.» Bu günkü mutlu kutlamada, kendimizi toparlamalı, partimizin ve halkımızın kahramanlarını ve şehitlerini düşünmeliyiz.

Ağustos Devrimini izleyen 15 yıllık mücadele ve Direniş Savaşımızın 9 yılı boyunca, ne kadar çok parti üyesi, devrimci kitleler arasından ne kadar çok kadın ve erkek, halk ve parti için en aşırı kahramanca fedakarlıkla, kendilerini adadılar.

Sadece Partimizin Merkez Komitesinden ondördü, Fransız emperyalistlerince vuruldu, giyotinle başı kesildi veya hapishanede ölüme mahkum edildi. Bu şehitlerin kıpkırmızı kanı, devrimci kızıl bayrağı daha parlak kıldı. Kendilerini kahramanca adamaları ülkemize bağımsızlık çiçeğini ve özgürlük meyvasını getirdi. Halkımız, bu şehitlerin yaptıklarının anısını, her zaman yaşatacaktır ve biz onların cesur canlarından, bütün güçlükleri ve zorluk-

ları yenmek ve bize devrettikleri devrimci görevleri başarmak için, her zaman ilham almalıyız.

Bu konuyla ilgili olarak, şimdi Merkez Komitesinde bulunan 31 yoldaşa, Devrimden önce Fransız emperyalistlerince, toplam olarak 222 yıl hapis ve sürgün cezası verildiğini sizlere hatırlatmak isterim (gıyaben ölüm cezası giyenleri ve hapisten kaçanların giydiği hapis yıllarını zikretmiyoruz). Kötü bir işi en iyi yaparak, yoldaşlarımız hapis yıllarını siyasal teoriyi tartışıp öğrenerek harcadılar.

Aynı şekilde, bu sadece düşmanın devrimin gelişmesini önleyemeyen son derece vahşi baskı politikasını ispatlamaz, tersine bunların bir mihenk taşı olduğunu, devrimcileri daha da çelikleştirdiğini ispatlar. Ve sonuç devrimin zaferi ve emperyalizmin defedilmesi olmuştur.

Partimiz gerçekten uludur.

Bunu kanıtlamak için aşağıda bir örnek var: tarihimize Thanh Giong adlı, istilacıları bambu sırıkları ile saf dışı eden, bir ulusal kahraman kaydedilmiştir. Direniş Savaşının ilk günlerinde, Partimiz binlerce, onbinlerce kahramana Thanh Giong örneğini izleyip, Fransız sömürgecileriyle bambudan mızraklarla döğüşmeleri için önderlik etmiştir.

Ancak emperyalizm ve feodalizm karşısındaki zafer nispeten daha kolaydır; fakirliği ve geriliği yenmek çok daha güçtür. Şimdi Kuzey tamamen kurtarılmıştır, Parti bütün görenek ve güzel alışkanlıklarıyla mutlu, rahat bir hayatı yaratacak olan sosyalist yapıyı kurmada birbirleriyle yarışmaları için, halkımızı birleştiriyor ve öncülük ediyor. Bir Vietnamlı sömürüldüğü ve sefalete sürüklendiği sürece Parti gene üzüntü duyacak ve daha görevlerini tamamlamadığını düşünecektir. Bu nedenle, geri ekonomi ve kültürümüzü daha ileri biçimlere dönüştürmek gibi önemli konulara eğilirken, Parti, halkın her günkü hayatındaki, balık salçası, tuz vb. gibi zaruri, önemsiz şeylere sürekli dikkat eder. Ülkenin her yanında bulunduğu için ve aynı zamanda her vatandaşın yüreğinde yer aldığı için Partimiz uludur.

Partimiz uludur, çünkü sınıf, halk ve ulus çıkarlarından başka bir konuyu düşünmez.

Partimizin acil görevi, *retimi artırmak, Kuzeyde sosyalizmi kuracak ekonomi için çalışmak ve ulusal birliğin sağlanması çabası için sağlam bir temel oluşturmada, verimci rekabete halkı yöneltmektir.*

Halkımız geçiş dönemiyle uğraşmaktadır. Ve kardeş ülkelerin geniş yürekli yardımından memnunluk duyacaktır. Çalışmaya karar vermeli, ötekilere yetişmeliyiz.

Partimizin yıldönümü dolayısıyla, gerçekleştirilen başarılara yönelmedeki gayretinin iyi sonuçları, halkımızın yaratıcılığının ulu, gücünün sınırsız olduğunu gösteriyor. Bir kimse ne yapması gerektiğinin bilincine bir kere varırsa, ne kadar önemli olurlarsa olsunlar bütün zorlukların üstesinden gelebilir ve bunu başarıyla yapabilir.

Parti Merkez Komitesi, Partinin ve Emekçi Gençlik Birliğinin her seviye ve görevdeki bütün üyelerini devrimci doğruluklarını artırmaya, bireycilikten arınmaya, siya-

sal, kültürel, bilimsel ve teknik alanlarda sıkı çalışmaya, ekonomik ve mali işleri tatminkar olarak yerine getirmeye, her şeyde örnek olmaya çağırır. Parti ve Birlik üyesi olmayan arkadaşlarla birleşip onlardan öğrenmeliler ve onlarla uygun adım atmalıdırlar.

Genel Ayaklanma zamanında, Partimiz, 5 binden az üyesi olmakla beraber, her zaman Ağustos Devriminin başarısına ülkedeki halkı ulaştırmada önderlik etti. Şimdi, yarım milyon üyeye yaklaşarak saflarını yüz misli artırdı. Ayrıca bu sayıya Emekçi Gençlik Birliğinin 600 bin üyesi eklenmelidir. Halkımızın gücü sağlam, Halk Ordusu güçlü ve Ulusal Cephesi geniştir. İşçilerimiz, köylülerimiz, ve aydınlarımız sınanmış, kıvamına gelmiş ve sürekli gelişme sağlanmıştır. Tek kelimeyle: Büyük gücümüz daha da büyümektedir. Partimizin açık görüşlü önderliği altında sosyalist kuruluşta, ulusal birliği sağlamada mutlaka başarılı olacağız ve Asya ve dünya barışının korunmasına değerli katkıda bulunacağız.

Partimiz sınırsız denizler ve yüce dağlar kadar uludur.

30 yıllık başarılı faaliyeti süresince Partimiz çok fazla sevgi kazanmıştır.

Partimiz doğruluğun, uygarlığın, birliğin, bağımsızlığın, barışçı ve rahat bir hayatın kişileşmesidir.

Davranışlarındaki şefkat ve hizmetleri gerçekten büyüktür.

30 yıllık tarihi, önemli belgelerin bulunduğu hakiki altından bir kitaptır.

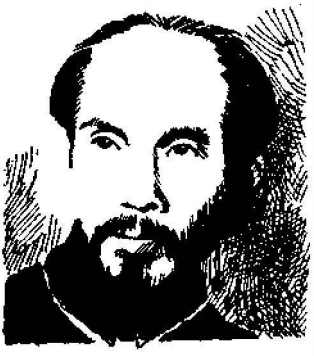
Yaşasın ulu Vietnam İşçi Partisi!

Yaşasın barışçı, birleşik, bağımsız, demokratik, mutlu ve güçlü bir Vietnam!

Yaşasın sosyalizm!

Yaşasın dünya barışı!(4)

Çeviren: Mehmet R. Zaralı

(4) HO Şİ MİNH'nin bu iki yazısı, Vietnam Courier gazetesinin 9 Şubat 1970 tarihli, Vietnam İşçi Partisinin 40. kuruluş yılını kutlayan sayısından alınmıştır.

amerikan emperyalizminin
ilk belgelerinden

king - crane komisyonu raporu

KING ve Crane, iki Amerika'lının adıdır. Müttefik devletlerin o zamanki mazlum milletleri sömürme planlarını araştırdığı bir dönemde (Paris Konferansı, Ocak 1919), emperyalistlerin Türkiye'yi yeniden düzenlemek(!) için 100 milyon dolar sermayeli ortak bir şirketin kurulmasını önerdikleri (William H. Hall, *Reconstruction in Turkey),* Amerikan emperyalistlerinin bölgeye tek başlarına hakim olabilmek için Filistin'de siyonistlere, Doğu Anadolu'da Ermeni ve Kürtlere, Suriye'de Fransızlara karşı planlar hazırladıkları bir dönemde, Ortadoğu'da Amerikan çıkarlarını araştırmak üzere barış peygamberi kesilen Woodrow Wilson tarafından görevlendirilen iki Amerika'lıdır.

Avrupa'da öğretim üyeliği yapan ve dini bilgisi kuvvetli bir kişi olan Dr. Henry Churchill King ve Crane Şirketi'nin müdürü olan işadamı Charles R. Crane, Mart 1919'da, İttifak Devletleri Komisyonu'nda Amerikan çıkarlarını ortaya koyabilmek amacıyla Ortadoğu'ya gönderilmişlerdir. Bu yöreyi çok iyi bilen ve kendilerini barış - yapıcı havariler şeklinde gösteren bu iki Amerika'lının başkanlığındaki komisyon, üçlü bir rapor hazırlamıştır.

Raporun Filistin ve Suriye üzerine olan birinci bölümünde Amerika'lılar, Filistin için hazırlanan siyonist programa o gün için karşı çıkmakta, Suriye ve Filistin'de Amerikan yada İngiliz mandasını gerekli görmektedirler. Raporda, o bölgenin halkının istemediği gerekçesiyle Fransız mandasına da kesinlikle karşı çıkılmaktadır.

Anadolu ile ilgili olan üçüncü bölümü aşağıda sunuyoruz. Amerikan emperyalizminin Türkiye'ye ilk defa Missouri Zırhlısı ile girmediği, ta 1830'lara kadar giden bir dönemin ürünü olduğu gerçeği her geçen gün biraz daha anlaşılırken, «Chester Projesi» gibi birinci neviden emperyalist planlar günışığına çıkartılırken (Bak: Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu, Tevfik Çavdar, Ant Yayınları), birinci emperyalist savaşın sonunda Amerika'nın Ortadoğu ve Anadolu politikasına ışık tutan bu raporun, anti - emperyalist mücadelede çok zorunlu tarihi bilgilenmemiz bakımından yararlı olacağı kanısındayız:

raporun anadolu ile ilgili kısmı

«Osmanlı İmparatorluğu'nun Anadolu kısmındaki manda'larla ilgili tavsiyeler. Barış Konferansı'nın esasen almış olduğu kesin kararlar, Türkiye'nin bencilce bölünmesi ve sömürülmesinden doğacak tehlikeler, Türkiye'nin daha uygun şekilde paylaşılması yolundaki tasarılar ve bunların doğal sonuçlarıyla ilgili olarak daha önce yapılan tartışmaların uzantısını teşkil etmektedir.

Barış Konferansı'nda evvelce atılan temeller üzerine getirilen tavsiyelere gelince, bunların amacı, Türkiye'nin bencilce sömürülmesini ve bölüştürülmesini önlemektir. Aynı zamanda, bu bölünmenin tüm insanlığın mutluluğu için adil şekilde olması istenmektedir.

Komisyon üyeleri, bu espri içinde, karşılaşacakları her türlü ciddi sorunu dürüstçe ele almağa ve önceki tartışmaların ışığında bu sorunlara çözümyolu bulmağa gayret etmektedirler. Görüşmeler çok etraflı olmuş, genel bir Amerikan Mandası'nın nedenleri, böyle bir manda'nın Amerika tarafından istenilme koşulları ile ilgili tavsiyeler dışındaki noktalar tamamen özetlenmiştir.

Komisyon Üyelerinin tavsiyeleri şunlardır:

1. Manda yönetimi altında Türkiye'den tamamen ayrılmış bir Ermeni Devleti'nin kurulması.

Bugünkü koşullarda Kilikya (Adana çevresi)'nin Anadolu'dan ayrılmaması tavsiye edilir.

2. Aynı biçimde manda yönetiminde Türkiye'den tamamen ayrılmış Uluslararası bir İstanbul Devleti'nin kurulması.

3. Türkiye halkının çoğunluğunun açık isteklerine uygun olarak, Türk Devleti'ne bir manda yönetiminin tayini; bu manda'nın başlıca özelliklerinin Barış Konferansı ve Milletler Cemiyeti tarafından saptanması. ayrıntıların Türkiye ile mandater arasında ayarlanması.

4. Yunanlılar için hiçbir bağımsız toprak ayrılmaması; sadece Yunanlıların çoğunlukta olduğu İzmir sancağının bir kısmına, Türkiye'nin genel manda'sı altında olmak şartıyla mahalli muhtariyet verilmesi.

5. Anadolu toprakları üzerinde, yukarıdaki ilk üç tavsiyede belirtilen devletlerin sınırlarını ve İzmir'deki mahalli muhtariyetin kesin sınırlarını tanımlamak üzere bir komisyon yada komisyonlar atanması. Türk Devleti'nin sınırlarının kesin olarak çizilmesi, aynı zamanda, Suriye ve Mezopatamya'nın kuzey sınırlarının incelenmesine yolaçacak bu inceleme, Mezopotamya'ya ilişkin olarak sıkı bir manda yönetiminde Kürt'lere bir dereceye kadar muhtariyet verilmesine özel bir önem gösterilerek, bütün bu bölgedeki Suriye'li, Kalde'li ve Nesturi hristiyan azınlıklarının haklarının korunmasına açık bir anlayışla dikkatlice yürütülecektir.

6. Bütün Anadolu için (Mezopatamya ve Suriye dışında) Ermeni Mandası'nı, İstanbul Mandası'nı ve devam eden Türk Devleti'ni kapsayan tek bir genel manda kurulması, toprakların bütününü yöneten genel valinin

yanısıra, herbirinin başında kendi bölgesel sorunlarıyla ilgilenmek üzere birer valinin bulunması. Böylece bütünü teşkil eden devletlerin tek tek ihtiyaçlarının yanısıra, karşılıklı ilişkileri incelenebilecek ve ortak dertlerine eğilebilinecektir.

7. ABD'nin Ermeni, İstanbul ve Türkiye devletlerini içeren bu genel manda'yı üzerine alması istenmelidir. Bu tavsiye etraflıca açıklanması gereken şu nedenlerle yapılmıştır:

1. Daha önce de işaret edildiği gibi, Amerika'nın Ermeni mandateri olmasının gerekliği, genel bir istek olarak belirmektedir.

2. Amerika, aynı zamanda, Ermenistan'ın olduğu kadar, uluslararası İstanbul Devleti'nin de manda'sını üzerine alacak en doğal güçtür. Bunun nedeni gayet açıktır: Amerika hem toprak bakımından, hem de stratejik olarak bunlardan çıkarı olmayan tek büyük güç'tür.

3. Şunu da eklemek gerekir ki, Amerika, aynı zamanda, yeni Türkiye Devleti mandası için en doğal güçtür, çünkü Türk halkı Amerika'yı istemektedir; çünkü Türkler daha önceki bazı olaylarla kanıtlandığı gibi, ona güvenmektedir; ve çünkü, daha sonra da görüleceği gibi, Türkiye tarihinin bu kritik döneminde, Amerika Türk halkına yardım elini uzatmaya hazırdır.

4. Böylece, Anadolu manda'ları için en iyi çözümyolu, üç manda'yı da Amerikan yönetiminde bir tek mandater şeklinde birleştirmek olarak ortaya çıkar.

5. Amerika'nın Anadolu'da bileşik genel bir manda yönetimi görevini üzerine almakta haklı sayılması için gerekli koşullar da şunlardır: Manda yönetimi Türk halkı tarafından gerçekten istenmelidir. Türkiye, Ermeni'lere karşı adil davranmağa hazır olduğunun kanıtlarını vermelidir. Bunun için, önerilen Ermeni Devleti konusunda sadece Türkiye sınırları içinde bir bölge tahsisi ile yetinilmemeli, Ermeni'lerin yurtlarına dönmeleri teşvik edilerek, bu dönüşte her türlü tamirat ve tazminat da Türkiye tarafından garanti edilmelidir. Türkiye modern bir anayasa devleti kurmağa ve mecburi askerlik sistemini lağvetmeğe hazır olduğunu kanıtlamalıdır. Rusya, «Rus Ermenistanı» üzerinde her türlü taleplerinden vazgeçtiğini açıklamağa hazır olmalıdır. Müttefikler, Türkiye'de herhangi bir zor durumda Amerika'nın yardımcı olmasını samimiyetle ve iyi niyetle karşılamalıdır. Ve özellikle başka ulusların çıkarına olarak Türkiye'yi nüfuz ve sömürü alanı haline getirmek üzere hazırlanan parçalama planları iptal edilmelidir. Türk Sorunu'nun başarılı bir çözümü için bu şartların gerçekleştirilmesi zorunludur. Bunlar tamamen yerine getirilmedikçe, Amerika Anadolu'da manda yönetimini üstlenmeğe kendini mecbur saymamalıdır. Ve komisyon üyeleri, bu şartlar yerine getirilmedikçe Amerika'ya manda verilmesini asla tavsiye etmezler.

Saygılarımızla sunulur.»

CHARLES R. CRANE
HENRY C. KING

ortadoğu devrimci çemberi

Ortadoğu'da emperyalizme ve ona bağlı bütün unsurlara karşı verilen mücadelelerin Ortadoğu çapında zafere ulaşabilmesi açısından 158. ve onu izleyen sayılarımızda geliştirdiğimiz Ortadoğu Devrimci Çemberi Konusunda Filistin'li, İran'lı, Kıbrıs'lı, Kürt ve Türk devrimci arkadaşlar arasında yaptığımız bir açık oturumu sunuyoruz.
Bu, açık oturumdan çok, genel görüşleri ortaya çıkaran bir toplantı olmuştur. Bu açık oturumu, özel meselelere ilişkin, tartışmalı diğer toplantılar izleyecektir.

1. Emperyalizmin son durumunu göz önüne alarak genellikle emperyalizm hakkındaki görüşleriniz nedir? Ortadoğu bu genel yapı içinde nasıl bir önem taşımaktadır?

TÜRK:

— İçinde bulunduğumuz yıllar, emperyalizmin tam bir çöküşe, sosyalizmin dünya çapında zafere doğru ilerlediği yıllardır. Bugün dünya işçileri ezilen halklarla ve uluslarla birlikte bütün ülkelerde emperyalizme ve gericiliğe karşı savaşmakta, dünya barışı, demokrasi, ulusal kurtuluş ve sosyalizm mücadelesi genişlemekte, dünya proleter sosyalist devrimci hareketi kesin başarılar elde etmektedir.

Temeldeki özellikleri değişmemek koşuluyla, emperyalizm sürekli olarak yöntemlerini, silahlarını değiştirmiş ve hep değişik yüzlerle dünya sahnesine çıkmıştır. Emperyalizmin dinamik bir olgu olduğu, sosyalistler için bilinmesi en gerekli bir özelliktir.

Lenin, «emperyalizm, kapitalizmin en yüksek aşamasıdır,» demiştir. Emperyalizmin temel özelliklerini Lenin şöyle sıralamaktadır:

«1. Üretimde ve sermayede görülen yoğunlaşma öyle yüksek bir gelişme derecesine gelmiştir ki, ekonomik hayatta tayin edici rol oynayan tekelleri yaratmıştır;

«2. Banka sermayesi sınai sermayeyle kaynaşmış ve bu «mali sermaye» temeli üstünde bir mali oligarşi kurulmuştur;

«3. Sermaye ihracı, emtia ihracından ayrı olarak, özel bir önem kazanmıştır;

«4. Dünyayı aralarında bölüşen uluslararası tekelci kapitalist birlikler kurulmuştur;

«5. En büyük kapitalist kuvvetlerce dünyanın toprak bakımından bölüşülmesi tamamlanmıştır.»

Tekelci kapitalizm, kapitalizmin içinde taşıdığı çelişmelerden dolayı can çekişmekte ve çökmektedir.

Bugün dünyada belli başlı dört çelişme vardır:

1. Emperyalizmle sömürülen ve ezilen halklar arasındaki çelişme,

2. Tekelci kapitalist ülkeler ve tekelci kapitalist gruplar arasındaki çelişme,

3. Emperyalist aşamadaki kapitalist ülkelerdeki burjuvazi ile proletarya arasındaki çelişme,

4. Sosyalist kamp ile emperyalist kamp arasındaki çelişme.

Bu çelişmelerden sömürülen ve ezilen halklar ile emperyalizm arasındaki çelişme daha ağır basmakta ve günümüzün hakim çelişmesini oluşturmaktadır.

Emperyalizm çökmektedir. Dünya devrimcileri emperyalizmin bütün yöntemlerini göze alarak, emperyalizmi dört bir yandan kuşatmaktadır.

Bugün emperyalizme karşı savaşan Ortadoğu halklarının en önemli meseleleri: Anti - emperyalist savaşı sınıfsal bir temele oturtmak, bilimsel sosyalist teoriyi bu savaşa rehber kılabilmek için mücadele etmek, bu savaşı proleter sosyalistlerin önderliğinde yürütmek ve halk savaşını başlatmak, anti - emperyalist savaşları milli sınırlar dışında düşünebilmek, onu uluslararası bir çerçevede, Ortadoğu Devrimci Çemberi içinde düşünebilmek ve emperyalist ülkelerdeki devrimci güçlerle işbirliği yapmak olarak belirmektedir.

Bugün biz Ortadoğu ülkeleri olarak, Türkiye, İran, Suudi Arabistan, Güney Yemen, Zufar, Suudi Arabistan yarımadasındaki emirlikler, Küveyt, Lübnan, Mısır, Ürdün, Filistin, Kıbrıs, Irak ve Suriye'yi kabul ediyoruz. (Devrimci mücadele söz konusu olduğundan, bu bölgedeki anti - emperyalist mücadeleye katkıda bulunan Sudan ve Libya da, bu ülkeler arasında sayılabilir.)

Ortadoğu, Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının yol kavşağında bulunan çok önemli bir coğrafi konuma sahip bir bölgedir. Bölgenin bu niteliği, özellikle bazı zengin hammaddelere sahip oluşu, bölgeyi ekonomik, stratejik ve politik olarak çok önemli bir noktaya ulaştırmaktadır.

Yunanistan'da albaylar cuntasına darbe yaptırılması, Yahudi asıllı ABD Senatörü Jacobs Javitts'in, ABD bakan yardımcısı Sisco'nun Ortadoğu ABD Dışişleri Bakanı Ro-

gers'in Afrika gezileri; Jacobs Javitts'in Türkiye'nin işbirlikçi kapitalistlerini Ortadoğu'daki doğal bir karışıklığa karşı uyarması, Irak'ta darbe teşebbüsü, Libya'da ve Mısır'da darbe söylentileri, Sudan'da CIA'nın gerici kabileleri ayaklandırması, Kıbrıs'ta olayların tekrar alevlendirilmesi, Ortadoğu'ya silah yığılması gibi olaylarla emperyalistlerin Ortadoğu halklarının direnişlerini kırmak istemeleri, fakat Ortadoğu halklarının direnişlerinde kararlı olmaları, bu bölgeyi çok yakında ateş çemberi haline getirecektir. Yavaş yavaş silahlı mücadelenin ağırlığı Ortadoğu'ya kaymaktadır. Ve bu ateş çemberi, muhakkak, saldırgan emperyalistlerin yeni bir mezarı olacaktır.

KURT:

— Emperyalizmin bugünkü durumunu doğru bir şekilde tahlil etmek, yöntemlerini açıkça ortaya koymak, gerçekten acil bir sorundur: Durum doğru olarak kavranamazsa, emperyalizme karşı mücadelede seçilecek yol yanlış olabilir.

Bugün finans - kapitalin tek merkezden yönetilmesi durumuna gelmiş bulunan emperyalizmi, sermaye sınıfından ayrı olarak düşünmek şüphesiz yanlıştır. Sömürülen ülkelerin sermaye sınıfıyla emperyalist merkezin sermaye sınıfı, bu anlamda aynı zincirin farklı halkalarını teşkil etmektedirler. Emperyalizmin sınıfsal temelini finans - kapital ve ona bağlı olan sermaye sınıfı teşkil ettiğine göre, emperyalizme karşı yürütülecek mücadele de, sınıfsal bir temele oturtulmak zorundadır. Sınıf temeline istinad etmeyen anti - emperyalist mücadele soyutlanmaya ve havada kalmaya mahkumdur.

Emperyalizmin bugün bizce bilinen basit yöntemlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Sosyalist ülkeler blokuna karşı yürüttüğü mücadele. Emperyalistler, sosyalist ülkelerin gelişimini durdurmak için karşı - devrimci faaliyetleri destekler, ekonomisini baltalar, ajanları vasıtasıyla tezgahlayabildiği ufak bir provokasyonu en aşağılık biçimde sansasyonlar yaparak yoğun bir propaganda kampanyası yürütür. Bundan muratları, sosyalist ülkeleri, dünya kamuoyu önünde kötülemek, bir nevi mücrim göstermek...

1956'da Macaristan'da, 1961'de Küba'da ve 1968'de Çekoslovakyada tezgahladıkları karşı - devrimci faaliyetlerinin mahiyeti budur. Hiç olmazsa bir örnek çıkarmak piyasaya...

Emperyalistlerin Titoculuğu ve Dubçekizmi desteklemeleri bu gaye iledir.

2. Kendi ülkelerinin işçilerine sömürüden suspayı vererek proleter enternasyonalizmini zayıflatmaları: Emperyalist ülkelerin, özellikle Amerikadaki proletaryanın mücadelesini yozlaştırmak için gerekli işlemleri yapmaları.

3. Emperyalizmin henüz sömürü sisteminden kurtulamamış ülkelerdeki devrimci hareketlere karşı kullandığı metodlar. Bu durumda hemen hemen son ana kadar, yani başka çare kalmadığı zamana kadar emperyalistler hiçbir zaman sahnede fiilen gözükmezler. Devrimci hareketlere karşı, emekçi kitlelere karşı mücadeleyi bilfiil hakim sınıf-

lar yürütür. Hakim sınıfların devrimci hareketlere karşı yürüttüğü -emperyalistlerin müşaveretiyle- mücadele de, her zaman kaba baskı ve fiili tecavüz şeklinde değildir; ince planlar, sızmalar, provokasyonlarla devrimci hareketleri rotasından saptırmak, piçleştirmek şeklindedir. Bu sırada bu yönde dikkatimizi çeken en belirgin husus, devrimci hareketlerin sınıf temelinden soyutlandırılması biçimindeki çabalardır.

FİLİSTİNLİ:

— Kapitalizmin iki asırdan bu yana süren politikası içteki sınıf çatışmalarını büyük ölçüde hafifletmiştir. Yani çatışma artık, sömürgeci - sanayileşmiş uluslar ile geri kalmış uluslar arasına taşınmıştır. Başka bir deyişle bir yanda kapitalist ülkelerin burjuvazisinin kapitali, diğer yanda fakir tarım ülkeleri vardır. Burada Pekin'de yayınlanan «Komünist Hareketinde İki Çizgi» kitabındaki şu görüşü de aynen sunmak istiyorum: «Kapitalizm sömürgeciliği nedeniyle sınıfsal çatışmayı milli ve bölgesel çerçeveden evrensel bir çerçeveye taşımayı başarmıştır. Bu evrensel ve sınıfsal çatışma tarım ülkeleri ile sanayileşmiş uluslar arasında gün begün gelişmektedir. Daha somut bir deyimle çelişme kapitalist dünya ile sömürge ve yarı sömürge ülkeler arasındadır.»

Bu gelişim, gelişmemiş ülkelerin ekonomik, sosyal ve sınıfsal yapılarına temel etkiler yapmıştır. Sonuçta Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinden ucuz hammadde ihracı ve tüketim maddeleri ithali ile gelişmemiş ülkeler ekonomilerinin emperyalist güçler lehine kontrol altına alınması sağlanmıştır. Ayrıca bu emperyalizmin geri ülkeleri işgal etmesine de ortam hazırlamıştır. Böylece gelişmemiş ülkeler sömürgeci imparatorluğun kapitalist pazarlarının güdümüne girmiştir.

Sömüren uluslarla sömürülen uluslar arasındaki çatışkı dünyadaki savaşların kaynağıdır. Başında Amerikan emperyalizminin yer aldığı emperyalist blok gelişmemiş ülkelerdeki çıkarlarını korumak için savaşmaktadır.

Bu çelişmelerin çözülmesi için tek metod iç sınıfsal savaş ve halk savaşıdır.

Emperyalizmin son durumunu ele alırsak, Amerika'nın liderliğindeki evrensel emperyalizm, gün geçtikçe gelişmemiş ülke halklarına karşı tutumunu şiddetlendirmektedir. Bunlar son tahlilde gelişmemiş ülkelerdeki milli kurtuluş hareketlerini kısıtlamak ve kendi kontrollarından çıkmasını önlemek için gelişen metodlardır. Ortadoğu'da milli kurtuluş hareketlerini bastırmak için İsrail ve kukla Arap yönetimleri kullanılmakdır. Uzakdoğu Asya'da ve Latin Amerika'da durumu kendi lehine çevirme yolunda emperyalizm karşı - devrimler düzenlemektedir. Her gelişmemiş ülke için onun şartlarına bağlı kontrol imkanları denenmektedir. Bu da kendi güçlerinin dağılmasından başka hiçbir sonuç doğurmamaktadır. Emperyalizmin son yıllardaki durumunun değerlendirilmesindeki farklılık sosyalist ülkeler arasında bazı bölünmeler doğurmuştur. Özellikle S.S.C.B'nin «barış içerisinde birarada yaşama» yanlış prensibini uygulamak istemesi Amerika'yı daha saldırgan kılmıştır.

Oysa emperyalizmin dağınık saldırgan güçlerinin değerlendirilmesi, bu durumdan yararlanılması için «Yeni Vietnamlar Yaratma» politikası önem kazanmaktadır. F.D.H.K.C., bu nedene dayanarak Ortadoğu'da yeni bir cephe açılmasına yardımcı olmuştur. Buna bağlı olarak Havana Konferansı'na Guevara'nın gönderdiği «Yeni Vietnamlar Yaratma» politikasını izlemektedir.

KIBRISLI:

— Benim bu konuda fazla bir ek'im yok. Arkadaşların söylediklerine genellikle katılıyorum. Yalnız II. Dünya Harbi sonunda emperyalizmin bileşik kaplar şeklinde bütünlenmekte olduğunu gözden ırak tutmamak gerekmektedir. Dünya jandarmalığını İngiltere Amerikan emperyalizmine bırakırken, Ortadoğu'da da sterling politikası yerini dolar politikasına terketmiştir. Emperyalizm Uzakdoğu'da. Vietnam'da mağlup olurken Endonezya'da yeni zaferler kazanmaktadır. Uzakdoğu Asya'da Amerikan emperyalizminin çıkarlarını gözetecek bir İsrail devleti gibi devlet yoktur ve emperyalizm orada bilfiil harbe girmektedir. Ortadoğu'ya cephenin kayması Amerikan emperyalizminin isteklerinden çok Arap halklarında doğan kurtuluş isteklerindendir. Uzakdoğu'da A.B.D.'nin bilfiil harbe girmesinde Uzakdoğu halklarının yapısını gözden ırak tutmamak gerekir.

2. Emperyalizmin Ortadoğu'daki planlarını ve kullandığı yöntemleri kaba hatlarıyla açıklayabilir misiniz?

TÜRK:

— Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin başrolünü oynadığı emperyalizmin en yeni sömürü alanı, geri bıraktırılmış ülkeler, bu arada Ortadoğu ülkeleridir. Emperyalizm ile Ortadoğu ülkelerinin ilişkilerini şöyle özetleyebiliriz:

1. Emperyalizm sömürdüğü Ortadoğu ülkelerinin üretim biçimini kendi ihtiyaçlarına göre düzenlemekte, onları tekelci kapitalist sistemin bir parçası haline getirmek istemektedir. Emperyalizm bunu üç yoldan yapmaktadır:

a) Emperyalizm Ortadoğu ülkelerini daha fazla sömürebilmek için «yardım, borç, kredi» diye yeni yöntemler geliştirmiştir. Yardımlar gerçekte bu ülkelerin kalkınmasını sağlamak için değil, onların ekonomik ve siyasi bunalımlarını atlatmak için verilmektedir. Emperyalizm, özellikle ABD emperyalizmi bu ülkelere daha çok askeri alanda yardım etmekte, onları askeri bloklara girmeğe zorlamaktadır. Eğer iktisadi krediler verseler bile, bu krediler bağımlı kredi şeklindedir.

b) Emperyalizm bütün Ortadoğu ülkelerini ancak yabancı sermaye ile kalkınabileceklerine inandırmakta ve onları bu yolla kalkınmaya zorlamaktadır. Ama bugün emperyalist ülkelerin kendi istatistikleriyle ortada olan bir gerçek var ki, yabancı sermaye yatırdığından birkaç mislini her yıl o ülke dışına çıkarmaktadır.

Kıbrıs Türk toplumu daima mevcut yönetimden yana olmuş, emperyalizmin çıkarlarını savunmuş, şu anda ismine kurtuluş mücadelesi denmesine rağmen, kurtuluş mücadelesi yapmamaktadır.

İşbirlikçi Türk yöneticileri, Türk - Rum halklarının çatışmalarını temin ve devamını körükleyerek yüzbin kişilik Türk pazarına hakim olabilmek için, hasta toplumlar yaratılması ile, gün gele kendine karşı gerçekten bir kurtuluş mücadelesini ileriye atmak olanağını kazandırmasıyla, emperyalizm adına çalışmışlardır. Emperyalizm, yukarıdaki gerekçe ile işbirlikçi yönetimi Türk halkını kördöğüşüne itmek için kullanmıştır.

Kıbrıs'ta barışı getirecek bir çözüme muhakkak ki halklar arası görüşmelerle ulaşılacaktır. Ama şu anda İngilizci ajanların 20 aydır sürdürdükleri aldatmacayla değil. Kıbrıs'ta barışın gerçekten sağlanması, ancak halkların verecekleri ve Ortadoğu Devrimci Çemberinin ayrılmaz bir parçası olan kurtuluş mücadelesi ile olacaktır.

Kurtuluş mücadelesini, Türk, Rum proletaryasının öz örgütü ve ideolojisinin öncülüğünde ve diğer millici sınıfların da katılacağı anti - emperyalist cephe verecektir. Türk ve Rum proletaryasının ayrı ayrı örgütlenerek ayrı ayrı antiemperyalist cephe teşkiline gitmesi ve ayrı ayrı mücadelesi söz konusu değildir. Zafere ulaşması düşünülemiyeceği gibi, proleter enternasyonalizmine de ters düşülmüş olur. Ancak böylelikledir ki, emperyalizmin bugün Kıbrıs'ta uyguladığı «böl ve yönet» metodu da iflas ettirilmiş olacaktır. Türk ve Rum halklarının kendi kaderlerini tayin etme hakkı, yani tam bağımsız, üslerden arınmış, federatif Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması, ancak böyle mümkün olacaktır.

KÜRT:

— Ben, 2. ve 3. soruları birden cevaplandırmak istiyorum.

Uzun lafın kısası, anti - emperyalist mücadeleyi sınıfsal mücadele temeline oturtarak bütünleştirmeyen her hareket, ne derece yaldızlı ve tantanalı görünürse görünsün, hakim sınıfların değirmenine su taşımaktan başka birşey yapmış olamaz. Bunun en somut, en yakın örneği, Arap ülkelerinde küçük - burjuva reaksiyoner grupların öncülüğünde yürütülmüş olan anti - emperyalist mücadelelerin başarısızlığıdır. Baasçı ideolojinin çemberleri kırılıp proletarya yönetimi kurulmadıkça, anti - emperyalist mücadelede başarı şansının olmadığı ortadadır. Ümit verici husus, F.D.H.K.C.'nin böyle bir programla işe girişmiş olmasıdır.

Kıbrıs Meselesi, emperyalist patronların direktifleriyle yaratılmış bir meseledir. İngiliz canileri Kıbrıs'tan çekilmek zorunda kalınca, Türk ve Yunan faşistleri alet yapıp kullanmak üzere parsayı toplamaya çağırmışlardır. Çağırılan hödükler de, patronların emir ve isteklerine amade piyonlar sürmüşlerdir piyasaya. Piyonlar, sadece İngiliz ve NATO Planı'nın başka bir düzeyde gerçekleştirilmesi işleminden başka birşey yapmamışlardır. Bu sebeple, sun'i olarak, daha doğrusu bir zorlama sonucu çıkarılmış olan milliyetler - arası ihtilaf, emperyalistlerin hakemliği

altında çözümlenemez. Türk ve Rum devrimcileri elele verip emperyalistleri ve piyonlarını bir yana iterek, bağımsız Kıbrıs devleti ve bu devlet içinde «ulusların kaderlerini tayin» ilkesi çerçevesinde bölgesel özerk yönetim esasını gerçekleştirmek zorundadırlar. Bu halde, nüfusun çoğunluğunu teşkil etmeleri ve bir nevi hakim ulus durumunda olmaları hasebiyle, özellikle Kıbrıs'lı Rum devrimcilerine büyük mesuliyet payı düşmektedir. Rum devrimcileri tarihi sorumluluklarını müdrik olarak, ırkçı ve şoven eğilimlere ve bilhassa Helen ideolojisine karşı kesin tavır takınmalı, Türk toplumunun ulusal haklarını garanti altına almaya çabalamalıdırlar. Durumu detaylarıyla bilmiyoruz ma, AKEL'in tutumu genel planda doğru olmakla beraber, Kıbrıs'lı arkadaştan bu konuda detaylı bilgi vermesini isteyeceğiz.

KIBRISLI:

— Biz üniter Kıbrıs devletinden, halkların tek devlette nüfus ve üretime bulundukları katkı ölçüsünde yer alışını anlamaktayız.

Türkiye'de yıllardır proletaryanın öz örgütünün kurulamadığı nazarı itibare alınırsa, Kıbrıs'taki proletaryanın örgütüne sahip olmasının emperyalizm nazarındaki önemini daha iyi kavramış oluruz. Kıbrıs açısından bütün emperyalist oyunların ağırlığı AKEL üzerinde yoğunlaşmaktadır. Günümüzde de İngilizcilerin iktidarında bulunduğu Türk toplumunun bütün önerilen çözümleri emperyalizmin çıkar açısından değerlendirdiğini daima göz önünde bulundurmak, AKEL'in önerisini buna göre değerlendirmek icap eder. Tabii önümüzdeki zamanda Kıbrıs Türk sol cephesinin gelişip ağırlığını ortaya koyacağı ve proleter enternasyonalizmini gerçekleştireceği de unutulmamalıdır.

İRANLI:

— Ortadoğu'da yeraltı kaynaklarının çokluğu ve özel olarak coğrafi koşullardan dolayı bu alana emperyalizm büyük önem vermektedir. 20. yüzyıl başlarında Ortadoğu'da petrolün çıkarılması ve I. Dünya savaşından sonra Osmanlı İmparatorluğunun dağılması emperyalist sermayedarların Ortadoğu'ya akınını hızlandırdı. Önce İngiliz emperyalizmi, daha sonra da Fransız ve Amerikan emperyalizmi anlaşmaları araç olarak kullanarak adilane olmıyan imtiyazlarla bölgeyi yağma etmeye başladılar.

Emperyalizm Ortadoğu ülkelerini sömürge ve yarı sömürge durumuna getirdi. Dolayısıyla bölgenin ekonomik ve siyasal alanda doğru gelişimini engelledi. İkinci Dünya Harbi'nden ve faşizmin ezilmesinden sonra uluslar arasında yeni bir denge kuruldu. Ekonomik bakımdan daha güçlü olan A.B.D. Ortadoğu sahnesinde daha aktif rol oynayarak İngiltere'nin yerini aldı. İran'da Dünya Savaşı ardından anti - emperyalist hareketler güçlendi. Petrol millileştirildi. İngiliz emperyalizminin dayandığı güçler sallanmaya başladı. Amerika'lılar bu noktada işin içerisine girerek içteki gerici güçlerle birlikte hazırladıkları darbe ile 1953 yılında Musaddık'ı devirdiler. Sonra konsorsiyum

kuruldu ve İran da Cento Paktı'na sokuldu. İkili anlaşmalar vasıtasıyla da siyasi, iktisadi ve askeri alanda Amerika'nın ileri karakollarından biri durumuna getirildi.

Son zamanlarda İran'da yalancı reformlar (Şahın beyaz elli ihtilali ve toprak reformu gibi) yapıldıysa da, İran Türkiye'den birkaç adım gerideki yarı bağımlı ve yarı feodal durumdan kurtulamadı.

1917 Sovyet ihtilalinden sonra Lenin'in tutumu ile Çarlık Rusya'sının İran üzerindeki imtiyazları lağvedildi ve devrimci İran hareketi Sovyetler tarafından yardımlarla desteklendi. Özellikle 1921 yılında Kuzey İran'da sosyalist Giylan Cumhuriyetinin kurulmasına yardımcılık ettiler. 1905 - 6 İran meşrutiyet devrimi sırasında da İranlı devrimciler Rus devrimcilerinin yakın ilgisini gördüler. Fakat, Stalin'in ölümünden sonra Sovyet Komünist Partisi'nin İran üzerindeki tutumu değişti. Proleter enternasyonalizmi ilkelerine dayanan dış ilişkilerini değiştiren Sovyet yöneticileri, emperyalizmin bir numaralı işbirlikçisi olan İran Şahı'nı «İran halkının ilerici lideri» olarak tanıtmak yanlışına düştüler. Hatta daha da ileri giderek, Şah'a silah ve kredi yardımında bulundular. Örneklersek: 1965 yılında 0.9 milyon olan Sovyet kredisi 1968'de 84.5 milyon dolar gibi korkunç bir seviyeye ulaşmıştır. Buna karşılık 1965'te 43.8 milyon dolar olan Amerikan kredisi 1968'de ancak 79.7 milyon dolara yükselmiştir. Genel kredi toplamında ise 1965 yılında emperyalizmin Şah'a yaptığı kredi ve yardım toplamı 61.3 milyon dolar iken, bu 1968 yılında 360.4 milyon dolar olarak altı misline yükselmiştir. Rakkamlar da göstermektedir ki, bu dönemde Sovyet yardımındaki artış yüz mislidir.

İsrail devleti kurulduktan sonra Filistin halkına yapılan zulüm ve işlenen cinayetler neticesinde Arap halklarının anti - emperyalist ve ona bağlı olarak anti - siyonist mücadeleleri artmıştır. Bu ülkelerde proletaryanın öz örgütünün bulunmayışı neticesinde anti - emperyalist mücadelenin önderliği küçük burjuvazinin eline geçti. Ekonomik alandaki güçsüzlük, küçük burjuva ideolojisi ve siyasal yetersizlikleri sonucunda anti emperyalist savaşta yeterli güce ulaşılamadı.

Diğer yandan Sovyetlerin bu ülkelere açılma istekleri ve gerçek yüzlerinin tanınmaması da kolayca Ortadoğu'ya girmelerini sağladı.

Böylece II. Dünya savaşından sonra modern revizyonizmin doğmasıyla iki kuvvet Ortadoğu'ya girmiş oldu. Bunlardan biri emperyalizm, diğeri sosyal - emperyalizmdir. Bize göre Ortadoğu ülkeleri milli demokratik devrim safhasındadırlar. Bu ülkeler yarı bağımlı ve yarı feodal haldedirler. Buna göre en önemli mesele emperyalizmin kovulması ve toprak devrimidir.

3. Ortadoğu'daki anti - emperyalist ve sınıfsal mücadelelerin ilişkisi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

TÜRK:

— Ortadoğudaki anti - emperyalist mücadeleler, sınıfsal mücadelelerden soyutlanamaz. Sınıfsal mücadele teme-

line oturtulmamış hiçbir anti - emperyalist mücadelenin Ortadoğu'da başarı şansı yoktur. Anti - emperyalist mücadelede belki bir dönem öncülüğü sürdüren küçük burjuva radikalleri başarılı olabileceklerdir. Fakat mücadele işçi ve köylü kıyımları yerine küçük burjuvaziye dayandığından, bir süre sonra tekrar emperyalizmin kucağına düşülecektir. Bu olgunun Ortadoğu'daki örnekleri çoktur.

Anti - emperyalist mücadele sınıfsal mücadele ile ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır. Marksist - leninistlerin öncülüğünde olmayan, proleter ideolojisinin hakim olmadığı hiçbir anti - emperyalist hareket işçi ve köylü yığınlarının gerçek hareketi olmayacaktır. Özellikle Ortadoğu'da bu tür hareketler çok kolay şovenizme dönüşecek ve halklar arası ortak mücadele sürdürülemiyecektir. Sanıyorum F. D.H.K.C. gibi bir örgütün çıkışı da bu nedenledir.

FİLİSTİNLİ:

— Bilindiği gibi Ortadoğu'da emperyalizmin kendisine bağlı kopmaz işbirlikçileri vardır. Bunlar feodal ve komprador burjuva sınıfları ile temsil olunmaktadır. Bu sınıfların çıkarları emperyalizmin çıkarlarıyla organik bir şekilde bağımlı olup emperyalizmin bölgedeki çıkarlarının korunması ve planlarının yürütülmesi görevini bu sınıflar üzerine alırlar. Arap ülkelerinde emperyalizm ve ona bağlı siyonizm, Arap feodal ve komprador burjuva düzenleriyle özellikle Filistin, genellikle Arap ülkelerindeki çirkin planlarının yürütülmesi için güzel bir ortam bulmuştur. Zira feodal ve komprador burjuvazi gerici rejimleri doğuşundan beri emperyalizmin kucağına düşüp karşı devrim saflarında Arap ve Filistin halklarına karşı emperyalizmle birlikte tek ve de geniş bir cephede yeraldılar.

Bu düzenler yapıları nedeniyle bir yandan 1948 yılında emperyalizm ve siyonizme karşı gelemezken, diğer yandan da halktan korktukları için halkı örgütlendirip silahlandırmamışlardır. Ve vatanı korumak için çağdaş bir ordu kuramamışlardır. Çünkü bunlar emperyalizm ve siyonizmden çok halkın kendi çıkarları yolunda örgütlenmesinden korkmaktadırlar. Bu tutum aslında salt Arap uluslarının gerici düzenlerinin değil, tüm Ortadoğu, Asya, Afrika ve Latin Amerika düzenlerinin ortak karakteridir. Gerici Arap düzenleri Filistin ve Arap Milli Kurtuluş hareketine karşı politik ve sınıfsal milli devrim güçlerine karşı sürekli olarak abluka ve terör politikasına girişmişlerdir. Bu politikanın sonucunda şehir proletaryası ve köylülükten meydana gelen öz halk ayaklanmasıyla başlayan 1936 devriminin tasfiye edilmesi, Filistin'in dinsel feodalizmi ve komprador burjuvazisi ile gerici Arap başkanları, krallarından meydana gelen güçler tarafından sağlanmıştır.

Bunda ayrıca, bu devrimin başında tutarlı, etkili devrimci «ideoloji» sahibi öncülerin bulunmaması da rol oynamıştır.

1948 yılı yenilgisi de, Filistin'in gasbedilmesi de, sömürgeci emperyalizmle işbirliği halinde olan bu sınıfsal yapıdan doğmuştur.

Buna göre, milli kurtuluşçu her hareket dünya tekel-

ci kapitalizmiyle bütünleşen komprador yapıyı yıkmayı hedef almalıdır. Bu hedef alış, dünya pazarından ayrı, bağımsız ve çağdaş bir ekonomi kurulması hedefini de içerecektir. Yine bu nedenlerden Ortadoğu'daki ve Filistin'deki milli kurtuluş hareketinin kaderi, milli çatışma hareketiyle bir bütünlük içerisinde yeralır. Ve onun tarafından kararlaştırılır. Bu da somut maddi gerçekler açısından Arap ve Filistin toprağı üzerinde milli kurtuluş bloku ve milli kurtuluş bloku düşmanları (Emperyalizm - Siyonizm ve bunlarla işbirliği halinde olan gerici Arap yönetimleri) arasında sınıfsal bir çatışmadır.

KIBRISLI:

— Ben genel olarak, Filistin'li arkadaşın görüşlerine katılıyorum.

4. Ortadoğu'daki uluslar meselesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

TÜRK:

— Ulus, dil, toprak, ulusal kurtuluş, ulusal bilinç, ortak iktisadi yaşantı gibi çeşitli özelliklere dayanan bir oluştur. Ortadoğu'da bu özelliklere sahip çok sayıda topluluk vardır. Ve bunlar varlıklarını sürdürmektedirler. Ortadoğu uluslar meselesi, Marx'ın «başka bir ulusu ezen bir milletin hür olamayacağı» görüşüne ve Lenin'in «ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı» ilkesine dayandırılmalıdır.

Ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı, hemen bütün ulusların ayrılıp, ayrı devlet kurmaları anlamına gelmez, hele hele emperyalizmin Ortadoğu'daki bugünkü durumunda. Ortadoğu'da çelişkiler halklar arasında değil, halklar ile emperyalizm ve onun maşaları siyonizm ve helenizm arasındadır. Ortadoğu'da uluslar meselesinde devrimciler, proleter enternasyonalizmini benimsemelidirler.

FİLİSTİNLİ:

— Bu soruya, F.D.H.K.C.'nin Siyasi Büro Üyesi Nayif Havatmeh'nin, devrimci bir Fransız gazetecisinin benzer bir sorusuna verdiği cevabı tekrarlayarak cevap vermek istiyorum.

F.D.H.K.C., örgütsel, siyasal, ideolojik ve askeri bağımsızlığını ilan ettikten sonra, programında Filistin ve İsrail meselesinin çözülmesi için, siyonist varlığın askeri, idari, sendikal ve kültürel müesseselerinin bütünüyle tasfiye edilmesini ve yerine gelecekte kurtarılmış Filistin Demokratik Halk Devleti'nin kurulması için mücadele edilmesini şart koşmuştur. F.D.H.K.C. yalnız bu sloganla yetinmeyerek, yığınlara halkçı Filistin devleti için bir proje açıklamış, bunu 1969 Eylül başında toplanan 6. Filistin Milli Konseyi'ne sunmuştur. Bu projede F.D.H.K.C., Filistin ve İsrail meselesinin çözülmesi için Yahudilerin tasfiye edilmesi veya denize atılması önerilerine karşı çıktı-

ğı gibi, siyonizmin varlığının kalmasına dayanan her türlü ırkçı çözüme de karşı olduğunu açıkça belirtmiştir.

Yine aynı gazetecinin Kürt halkı ile ilgili bir başka sorusuna karşılık, Havatmeh, Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi'nin görüşünü şu şekilde kısaca izah etti: Marx'ın dediği gibi, «Diğer halkları sömüren bir halk hür olamaz.» Demokratik Cephenin enternasyonalist tutumu, herhangi bir sınıfsal veya milli baskıyı reddeden tutumu ışığında Kürt Meselesi açıklık kazanmıştır. Bu tutum, Kürt halkının kendi toprağı üzerinde kendi kaderini tayin etme hakkına tam sahip olmasının gerekliliğidir.

Cephe, Kürt halkına kendi toprağı üzerinde kendi kaderini tayin etme hakkının verilmesini önermişti. Aynı zamanda, CEPHE, devrimci kurtuluşçu Kürt hareketine siyasal, ideolojik ve gerekirse hatta maddi yardımı da yapmaya hazırdır.

CEPHE Irak'ta Kürt halkına bir federasyon içinde muhtar yönetim verilmesi gerekliğini açıklamış ve Kürt milli kurtuluş hareketinin bastırılması için kendisine yapılan her türlü teklifleri reddetmiş ve Kürt meselesinin terör ve milli baskı metodlarıyla değil, Kürt halkının muhtar yönetimde yaşama hakkının tanınmasıyla çözümlenebileceğini bildirmiştir. Bu arada benim ilave edeceğim husus da. Kıbrıs halkları meselesinin çözümü de, ancak bu çerçeve içinde olabilir. Yani Kıbrıs Rum ve Türk halklarının, verecekleri müşterek mücadele sonucunda kuracakları sosyalist nitelikte Kıbrıs Halk Devleti içinde, iki halk da, eşit haklara, iki halkın proletaryasının kardeşliğine dayanarak müştereken yaşayacaklardır. Bu, her türlü terör ve milli baskıdan uzak bir halkçı ve devrimci devlet olacaktır.

KIBRISLI:

— Daha önceki sözlerime ek olarak, genellikle Kürt meselesini de proleter enternasyonalizmi çerçevesinde ele almakta ve Kürt halklarının da kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip olması gerektiğine inanmaktayız.

KÜRT:

— Ortadoğu'da çemberin mikrakını teşkil eden devletlerin hemen hemen hepsi çok uluslu, yani birden fazla uluslu devletlerdir. Filistin Yahudi ve Arap; Lübnan Arap, çeşitli hristiyan etnik topluluklar, kısmen Ermeni ve Kürt; Suriye Arap, Kürt ve az bir kısım Türk; Irak, Arap, Kürt ve kısmen Türk; İran Fars, Kürt ve Türk; Türkiye Türk ve Kürt uluslarından oluşmuşlardır.

Filistin'in durumu hepimizce malumdur. Emperyalistlerin koruyucu kanatlarına sığınan yahudiler, Arap halkını yurdundan kovarak bugünkü durumun meydana gelmesine sebebiyet vermişlerdir. Irkçı yahudi haydutluğuna ve onun koruyucusu emperyalizme karşı verilen devrimci mücadelenin başarıya ulaşacağına olan inancımız tamdır. Ortadoğu'daki Arap, Kürt, Türk ve Fars halklarının bağrından çıkan devrimci güçlerin Filistin'de buluşup omuz omuza kavgaya girişerek zafere ulaşacağı günler uzak değildir. Nitekim böyle bir oluşumun ilk belirtileri görünme-

ye başlamıştır. Barzani'nin emperyalizme karşı mücadelede verdiği son beyanat bunun kesin kanıtıdır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sarsıntılı günlerinde İran'da, ulusal devrim kavgasına girişerek kısa zamanda başarı sağlayan Kürt ve Türk halkları, Azerbaycan Türk Cumhuriyetini ve Mahabat Kürt Cumhuriyeti'ni kurarken, karşılarında gerici Fars Devleti'yle birlikte Amerikan ve İngiliz emperyalistlerini bulmuşlardır. Sovyetlerin zorlanarak çekilmesinden sonra, emperyalistlerin himayesinde harekete geçen gerici merkezi devlet kuvvetleri, kısa zamanda ortalığa dehşet ve vahşet saçarak bu halkların örgütsel hürriyetlerine son vermişlerdir. O günden bu yana, İran'daki tüm halklar koyu bir faşizmin pençesinde can çekişmekteler. 1936'daki Sadabad Paktı'nın birer devamı olan Bağdat ve Cento paktları, bölgedeki halkların ulusal haklarıyla birlikte insanca yaşama haklarına daimi bir ambargo koymak gayesiyle teşkil edilmişlerdir.

Bu mihverin halkalarından birinin emekçi halk iktidarıyla kırılması, şüphesiz en başta İran'daki faşizmi yokedecektir.

Suriye ve Irak'taki baasçı yönetimlerin -ki bu yönetimler başından beri küçük burjuva öncülüğünde sosyalist olduklarını taslamaktadırlar- şoven ve ırkçı tutumları, ulusal hakları gaspedilmiş Kürt toplumuna kan kusturmuşlardır. Irak'ta yıllardan beri haksız bir savaşı sürdüren ve halklara ıstırap çektiren baas yöneticileridir.

Kısa bir süre evvel Irak'ta Kürt halkının ulusal haklarının tanınması hususunu, emperyalizme karşı mücadelede halklar arası dayanışmayı sağlayacak müsbet bir gelişme olarak değerlendiriyoruz.

Burada bir hususu açıklamak istiyorum. Hemen belirtelim ki, kendi küçük burjuva şovenlerinin tutumundan Arap devrimcilerini ve emekçi Arap halklarını asla sorumlu tutmuyoruz. Buna rağmen onlar, kendi küçük burjuva şovenlerinin cürümlerini meşru göstermeye yeltenirlerse, bu, onların sosyalist olmadığının belgesi olacaktır.

Türkiye'ye gelince, burada durum kısmen değişik bir platformda gelişmiştir. Ülkede Kürt halkının yokolduğu görüşünden hareket eden küçük burjuva ırkçı yönetimleri, sonu gelmeyen ulusal baskıları terörizme vardırarak sürdürmüşlerdir. Kürt vatandaşların Kürtçe konuşmalarına para cezaları da uygulamış olan asimilasyoncu - ırkçı yönetimler, gülünç duruma düştükçe, işi kıtale kadar vardırmış ve halklar arası dostane ilişkileri bozmak için elinden gelen her şeyi yapmaktan geri kalmamıştır.

Proletarya devriminin zaferine inanmış devrimciler olarak bölgedeki halklar sorununa karşı tam devrimci tavır almak kaçınılmaz görevimiz olacaktır. Temel şiarımız, hiçbir ulusal imtiyazı kabul etmiyerek, ulusların eşitliğini savunmaktır. Sosyalist devrimciler için tabu yoktur. Tam aksine, önyargıların yaratmış olduğu tabuları ve mitleri yıkarak küçük burjuva çıkmazlarından kurtulmak vardır.

Ulusal hakları gaspedilmiş bir halkın sosyalist devrimcileri olarak tavrımız açık ve kesindir: Anti - emperyalist mücadelenin sınıfsal mücadeleyle bütünleştirilerek başarı-

ya götürülebileceğine, emperyalizmin yerli sermaye sınıfı ve onun işbirlikçisi olan bürokrasiden soyutlanamıyacağına, emekçi kitlelerin politik ve ideolojik öncülüğündeki devrimin zaferine inanıyoruz.

FİLİSTİNLİ:

— Barzani Meselesi'ni biraz daha açık anlatır mısınız?

KÜRT:

— Kuzey Irak'taki Kürt hareketi milli bir harekettir. Yalnız milliciliği değişik yorumlarda farklı biçimlerde tahlil etmek zorundayız. Bu farklılık şudur: Ulusal gelişimini tamamlamış bir ulus için millicilik genellikle gerici bir muhteva taşır. Fakat ulusal hakları kısıtlanmış, gaspedilmiş bir ulus için milliciliğin karakteri gerici değil, tersine devrimci bir öz taşır. Yakın örnek olarak Cezayir'i gösterebiliriz.

Fransız ulusunun bir parçası olarak resmi görüş halinde nitelenen Cezayir ulusunun milli hareketi devrimci nitelikli bir hareket olmuştur. Cezayir'de Fransa'ya karşı gelişen ilk hareketler, Cezayir halkının ulusal haklarının kısıtlanmasından doğmuştur. Resmi dilin Fransızca olması, tedrisatın Fransızca yapılması, arap dilinin konuşulmasına izin verilmemesi gibi etkenler, başkaldırmanın ilk faktörleri olmuştur.

Bunun gibi Kuzey Irak'taki Kürt hareketi de, Kürt halkının öncelikle ulusal haklarının alınması şiarıyla başlamıştır. Bölgenin sosyo-ekonomik yapısının gereği, olarak talepler sermayeci bir burjuva sınıfının istekleri şeklinde ortaya çıkmamıştır.

Bu nitelikleri taşıyan hareket şu sonuçları doğurmuştur: Ulusal hak istekleri giderek ekonomik isteklerle bütünleşmiştir. Bunlar bir bölgede çıkarılmakta olan petrolden bölge halkının yararlanması, sonuçta emekçi kitlelerin gelişmesini temin edecek diğer isteklerle birleşmesi sonucuna bağlanmıştır. Şimdiye kadar zaman zaman ileri sürülen emperyalistlerin Kürt bölgesinde ikinci bir İsrail yaratabileceği kuşkusu kanımca yersizdir. Çünkü bu toplumun finans-kapital bünyesinde yer alan bir sermaye bünyesi mevcut değildir. Bunun gibi emperyalist ideolojinin temellerini tezgahlayabilecek bürokrat sınıf yoktur. Hareketi proleter enternasyonalizmin menfaati ile çatışıp çatışmadığı durumuyla değerlendirmek gerekir. Ulusal baskıların son bulması, buna bağlı olarak iktisadi kaynakların bölge halkı yararına kullanılması, emekçi kitlelerin maddi ve manevi gelişmesini sağlayacak faktörler olacaktır.

İsteklerin bu açıdan haklılığı haksızlığı söz konusudur. Uygulanan ulusal baskılar son bulursa, Kürt halkın isteği emekçi kitlelerin zararına değil, yararına olacak bir istektir. Emperyalizmin ileride, petrol kaynaklarından dolayı, büyük güç sarfederek Kürt hareketini kontrol altına alması ihtimaline karşı, ulusal Kürt hareketinin, bu yönden açıkladığı gibi, İsrail karşısında savaşta fiilen yerini alması gerekecektir. Bu, bugünkü kuşkulu düşüncelerin önüne set çekecektir.

Hemen belirteyim ki, Kuzey Irak'taki Kürt milli hareketiyle diğer ülkelerdeki Kürt halkları arasında fiili bir bağ yoktur. Diğer ülkelerdeki Kürt halkının, korkunç ulusal baskıların biriktirdiği özlemin tabii sonucu olarak Kuzey Irak Kürt hareketine sempati duyması kadar tabii bir şey olamaz. Barzani'nin beyanatlarından da açıkça anlaşılabileceği gibi, Kuzey Irak'taki hareketin diğer ülkelere (Türkiye, İran, Suriye) tevcih edilmiş bir hedefi yoktur.

Türkiye, İran ve Suriye'deki Kürt halklarının şu anda milli devrim hareketini ilk hedef olarak amaçlayan bir girişimleri yoktur. Bu ülkelerdeki (Türkiye, İran, Suriye) Kürt halkları arasında gelişen devrimci hareketler, ulusal hak taleplerini de kapsıyan sosyalist devrim şiarını benimsemiş bulunmaktadırlar. Genel gidiş, kurulu düzenle en fazla çelişki halinde bulunan Kürt emekçi halk kitlelerinin, bahsi geçen ülkelerdeki (Türkiye, İran, Suriye) sosyalist devrimci hareketlerle süratle bütünleşmekte olduğunu göstermektedir.

Bu gerçeği sezen İran Şahı, emekçi Kürt halkının devrimci harekete kanalize edilmesini önlemek için Kürt toplumuna ulusal özerklik vermiştir. Buna rağmen, İran'daki Kürt marksistleri bu taktiği tersyüz etmek üzere harekete geçerek silahlı mücadeleye girişmiş bulunuyorlar.

Türkiye'de de söz konusu çelişkiyi törpülemek ve emekçi Kürt halk kitlelerinin sosyalist devrimci hareketle bütünleşmesini önlemek gayesiyle Kürtlere İran tipi ulusal haklar tanınması, yakın bir gelecekte ihtimal dahilindedir.

FILISTINLI:

— Ben bu konunun daha sonra etraflıca tartışılması gerektiği kanısındayım.

IRANLI:

— Ortadoğu sorunu içerisinde değinilmesi gereken bir konu da Kürt hareketidir. Bu mesele Molla Mustafa'da, yani Kuzey Irak'ta düğümlenmektedir. Molla Mustafa, Kürt sorununa ideolojik ve sınıfsal bir açıdan bakmamaktadır. Bu nedenle Kürt halkının temel çelişkilerini yerine oturtamamıştır. Kürt meselesinde, bizim görüşümüze göre, Kürt halkının kurtuluşu bir bayrak ve bir marş gibi basit yollarla çözüme ulaşamaz. Kürt Demokrat Partisi içerisindeki sol muhalefet Mustafa Barzani'nin gerici politikasıyla mücadele etmektedir. Kürt halkı ancak bu franksiyon tarafından temsil edilir duruma geldiğinde gerçek kurtuluşa yönelebilecektir.

5. Şu anda Ortadoğu'da emperyalizme karşı savaşan devrimci güçlerin genel olarak ve özel olarak sorunları nelerdir? (Stratejik meseleler, taktik meseleler, örgütlenme, propaganda, kitle çizgisi meseleleri...)

TÜRK:

— Şu anda Ortadoğu'da emperyalizme karşı savaşan güçlerin en büyük sorunu sanırım küçük burjuva sosyalizmi ve proleter sosyalizmi arasındaki çatışmada yatmak-

tadır. Küçük burjuva sosyalizmi ve proleter sosyalizmi arasındaki bu çatışma herzaman süregidecektir. Bunu islam sosyalizmi adı altındaki belirsiz bir ideoloji ve şovenist tutumların ortaya çıkardığı engeller izler. İslam sosyalizmi genel olarak proleter sosyalizmi karşısında ciddi bir tehlike teşkil etmektedir.

Proleter sosyalistleri için konuşursak, devrimci örgüt kurarak bu örgütün doğru strateji ve taktikler doğrultusunda ilerlemesini sağlamak, etkili propaganda ve ajitasyon yapmak, eylemlerde geniş işçi ve köylü kitlelerini politik sahneye bir güç olarak çıkarabilmek, ortak cephe meselelerinde sağ ve sol sapma tehlikelerine düşmemek, Filistin gibi cephelerde en geniş silahlı örgütlenmeyi gerçekleştirebilmek, özellikle çok sık sözü edilen askeri darbeler karşısında doğru bir tutum takınmak, proleter enternasyonalizmini yaymak ve korumak en önemli meseleler olarak belirmektedir.

FİLİSTİNLİ:

— Direnme hareketinin iç çelişkilerini ortadan kaldırmak için yığınlarla demagojiden uzak, açıkça bir ilişki kurulması gerekir. Bu köklü değişikliğin yapılmasına Filistin ve Arap Milli Kurtuluş Hareketlerinin (36, 48 ve 67 yenilgilerini) eleştirisiyle başlanmalı, bunlardaki yanlışlara sebep olan bütün programlar reddedilerek gerçek kurtuluş yolunu sağlayacak programın temel kanunları çıkarılmalıdır.

Filistin ve Arap ülkelerindeki deneylerle, gelişmemiş ülkelerdeki (Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki) milli kurtuluş hareketleri somut olarak bazı gerçekleri ispat etmiştir. Bunlardan biri gelişmemiş ülke halklarını, milli kurtuluş meselesinin çözümü için devrimci silahlarla donatmaktır. Ancak bu halkların silahlandırılması, emperyalizmin teknik üstünlüğüne karşı galip gelecektir.

Bu deneyler bize öğretmiştir ki,

1. Emperyalizme, siyonizme ve gericiliğe karşı, devrimci ideoloji ile, bilimsel bir ideoloji (proletarya ideolojisi) ile silahlandırılan yığınlar toplumda en devrimci ve köklü güçler olacaktır. Milli kurtuluş hareketi küçükburjuva ideolojileriyle çözülmezliği kesinlikle ortadadır.

2. Demagojiden uzak yığınların bilinç seviyelerinin yükseltilmesi, Filistin ve Arap Milli Kurtuluş hareketinin yenilgi sebeplerinin açıkça ortaya konarak tartışılması,

3. Yenilgi programlarının reddedilmesi, halk kurtuluş savaşı programının sunulmasında ısrarlı bir şekilde direnilmesi, halkı silahlandırma, halk birlikleri içinde örgütlendirme (ki bu düzenli birlikler geniş bir cephede İsrail ve gerisindeki güçlere karşı doğru ideolojiyi hakim kılacaktır) gereklidir.

4. Gerilemeyi reddeden ve geniş cephe içerisinde yeralmayı gerektiren milli kurtuluş programını gerçekleştirme ile direnme hareketinin Arap Milli Kurtuluş güçleriyle diyalog kurarak yürüteceği bir politikayla devrimci ideoloji harekete hakim olacaktır.

Bu öncülük, proletaryanın sahip çıkması ile, karşı - devrime karşı olan bütün sınıfsal ve siyasal güçlerin milli

birliğini gerçekleştirecektir. (İşçiler, yoksul köylüler, göçmenler, küçük burjuvalar.)

Şüphesiz, Ortadoğu'da şu anda silahlı mücadeleye girişen devrimci güçler, Demokratik Cephe'nin içinde bulunduğu Filistin direnme hareketiyle temsil olunmaktadır. Ayrıca, Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi'nin siyasi ve ideolojik birliğinde yeralan Arap Körfezi Halk Kurtuluş Cephesi vardır. Haziran yenilgisi akabinde başlayan bu hareketler, Ortadoğu haritasında bir umut ışığı yaratmıştır. Bu umut verici hareketler içinde yeralan güçler, Filistin ve Arap milli kurtuluş hareketi deneyini kesin eleştirip bunları sınıfsal olarak değerlendirerek bu deneylerden temel kanunlar çıkarıp bölgedeki tüm mücadele veren halkların sorunlarını köklü devrimci, millici politik eylemlerle yönlendirmelidir.

Ortadoğu'daki Arap sahasında 1936 yılındaki devrimde Filistin'li feodal ailelerin yöneticileri devamlı olarak Devrim'e karşı durmuşlardı. Bunu bir yandan kısmi istek lerin kabulü ve barışçı müzakerelerle çözüm arama mantığı yolunu tutma, beri yandan devrime karşı silahlı direnme ile gerçekleştirmişlerdir. Devrimin temel materyalini teşkil eden işçi ve köylüye yönelme yerine kendi tutumları ve çıkarları gereğince Hitler nazizminden medet ummuşlardır. Gerici burjuvazi ve feodal Arap yöneticileri de, İngiliz emperyalizmi ile işbirliğine yönelmişlerdir.

1948 yılındaki yenilginin de temelinde emperyalizm ve siyonizmle işbirliği yapan gerici Arap rejimleri yatar ve bu şekilde başlatılan hareket, Filistin kurtuluşu ve vatanın korunması yolunda iflasla son bulmuştur. Bu rejimlerin başarısızlığından sonra Filistin ve Arap kurtuluş hareketleri, karşı - devrim safları yanında tamamen yeralan gerici burjuvazi ve feodal yapılı düzenlerin öncülüklerinin iflası ışığında yeni siyasi, ideolojik, sınıfsal bir aşamaya girmiştir. Zira, milli çatışma hareketi, yeni politik, ideolojik ve sınıfsal bir içeriği, Arap ülkelerinde başa geçen yeni yönetimlerle kazanmaya başlamıştır.

Filistin ve Arap milli kurtuluş hareketlerine öncülük eden küçük burjuva sınıfı, milli kurtuluş meselelerini çözme yönünde küçük burjuva nitelikli ideolojik, siyasi ve sınıfsal bir program sunmuştur. Bu programın amacı, dünya kapitalist pazarlarından bağımsız bir ekonomi sağlamak için, Filistin'in kurtuluşu, vatanın korunması yolunda çağdaş ordu kurulması ve emperyalizm ve siyonizme karşı milli, sosyal, siyasal bir üssün mevdana getirilmesini öngörmekteydi. Bu sınıf, bunun gerçekleştirilmesi yolunda kendi ideolojisini öncü kılarak hareket etmiştir.

Dolayısıyla 22 Kasım 1967 tarihindeki Güvenlik Konseyi'nin kararının kabulüne de, bu yenilgi zemin hazırlamıştır. Bu da, Filistin meselesiyle beraber, Arap direnme hareketinin tasfiyesini esas alan bir karardır. Ve Arap direnme hareketini bir yandan siyonizme, diğer yandan emperyalizme karşı ve ayrıca İsrail ve arkasındaki güçlerle birlikte siyasi çözümler arayan Arap düzenlerine karşı bırakmıştır.

Bu durum karşısında, Arap direnme hareketinin çoğunluğu, bütün bu cephelerde alınması gereken tedbirlerin sağlanması yolunda gereken açıklamayı göstermeyerek sus-

Istorii» Dergisi'nde çıkan «Asya Üretim Tarzı Konusunda» adlı makalesi hem ATÜT tartışmalarını en iyi bir yorumla sergileyen, hem de tartışmalara metodolojik ilkeler getiren bir yazı olması bakımından adı anılmaya değer. Yazar için en önemli ve Asya Tipi tartışmalarına ışık getirecek sorun «Asya Biçimlenmesi»nin evrensel bir aşama olup olmadığı sorunudur. Şu halde kısır tartışmaların ötesinde yapılması gereken Doğu'da yapılmakta olan çalışmalar yanında, Batı toplumlarının, örneğin eski Yunan, Roma, Rus, Alman toplumlarının da en eski tarihlerine sınıfsız toplumdan sınıflı topluma geçiş çağlarına eğilmek ve buralarda ATÜT modelini aramaktır. Youri Garouchiantz, belli bir sosyo-ekonomik biçimlenmeye «Asya Tipi» adını verirken Marx'ın bir coğrafi sınırlandırmayı düşünmediğini, evrensel bir aşama'yı kasdettiğini ileri sürmektedir. Konuyla ilgili çalışmalar yapanların çoğu da aynı kanıdadır. Yani «Asya adından hareketle bir coğrafi determinizme ve sınırlandırmaya saplanmamalıdır. Y. Garouchiantz aynı makalede şöyle diyor: Genel olarak, Marx'ın araştırmaları boyunca, köleci rejimden farklı bir ilk sınıflı toplum ve rejimin kuruluşu sorunuyla karşıkarşıya geldiğini biliyoruz. Ama daha ileriye gitmek bize imkansız gibi geliyor. Marx tarafından kabataslak çizilmiş «ikinci dereceden göstergeler»den (komünote, devlet mülkiyeti ve toprak, sulama, despotizm, vd.) hareketle özel bir üretim tarzı kurma girişimleri, Marx'ın üretim ilişkileri tipleri üzerine söylediklerleyle ters düşer.(15) Y. Garouchiantz, yazısında Y. Semenov'un görüşüne yer ayırarak bunun bir varsayım olabileceğini söylüyor. Bu görüşe göre ATÜT' köleci toplumdan önce gelen antagonist bir üretim tarzıdır. Yani eski Doğu'da (yalnız Doğu'da mı?) kölecilliğin, feodalizmin, ücretli işin özelliklerini içinde barındıran ve çeşitli derecelerde, çeşitli antagonist üretim tarzlarını kapsayan bir sömürü biçimi çok yaygındı. Bunun yanında da «ilkel feodal» bir yapı vardı ki, bu yapı iki ayrı üretim tarzının karşılıklı etkileriyle kurulmuştu.(16)

türkiye'de gelişen tartışmaların son durumu

Türkiye'de gelişen tartışmaların son durumu nedir?

Bu soruya sorduğunuzda, bir yanda marksist olmayan tarihçilerin özellikleri belirten ve tipolojiden kaçınan çalışmalarını öte yandan konuyla ilgili olarak çeşitli görüşler ileri süren, marksistlerin görüşlerini sayabiliriz.

Şimdilik bu son kümede 3 ayrı görüş ayırmak mümkün görünüyor:

a) Asya tipi kavramını bilmeden, bir zamanlar Türk toplumunun özellikle üzeride duran ama artık bu görüşü sonuna kadar götürerek Osmanlı toplumunun sınıfsız toplum olduğunu ileri süren ve marksist öğretiden tümüyle kopmuş olan bazı sosyal bilimciler. (İslam sosyalizmi, Türkiye'ye özgü sosyalizm, sınıfsız Türk toplumu görüşleri bu kümede yer almaktadır.)

b) Asya tipi'ne ve marksist tipoloji'de her çeşit yenilemeye karşı olanlar. (Bu küme klasik 5 aşama görüşünü sürdürmekte ve feodalite kavramının sınırlarını genişleterek - feodalitenin özel bir türü olduğunu kabul etmekle birlikte - Osmanlı toplumunu da klasik tipolojiye sokmaktadır.)

c) «Asya» Tipi kavramını Osmanlı ve Türk toplumlarının bazı özelliklerini ve genel olarak azgelişmişliği açıklamada yararlı bir varsayım kabul edenler (Bunlardan marksist metoda sadık kalanlar 1965 çalışmalarındaki bazı yanlış anlamaları düzeltme ve Asya toplumunun da sınıflı özelliği, sınıfların kazandığı özel biçimler üzerinde durmaktadır.)

Önceden belirttiğimiz gibi, tipoloji ve özellikle Asya tipi

(15) **Youri Carouchiantz: A.g.m. (Aynı dergi, s: 137)**
(16) **Youri Garouchiantz: A.g.m. (Aynı dergi, s: 140)**

gütlerinin emperyalizm ve siyonizm tarafından tasfiye edilmek istendiği döneme rastlamaktadır.

F.D.H.K.C., bu konuya, Duygusallık ve Teori adlı kitabında şöyle açıklık getirmektedir: «Duygusallığın kutsanması, devrimci hareketi geciktirecektir. Zira Filistin direnme hareketinin duygusal hareket çerçevesi içinde bırakılması, egemen olan gerici Arap burjuva ideolojisinin etkisi altında bırakılması anlamını taşır. Çünkü, devrimci Arap ve Filistin ideolojisini yansıtacak propaganda araçları sınırlı olup, çocukluk dönemini yaşayan örgütlerin elindedir. Buna karşı, sağ Arap ideolojisi, daha çok ve güçlü propaganda silahlarına sahiptir.»

6. ANT'ın çeşitli sayılarında geliştirilen Ortadoğu halklarının emperyalizme karşı ortak mücadelesini amaçlayan Ortadoğu Devrimci Çemberi'nin güçlendirilmesi yolunda somut olarak ne yapılabilir?

TÜRK:

— Ortadoğu Devrimci Çemberi, Ortadoğu'daki politik yapının ortaya çıkardığı fiili bir durumdur. Ortadoğu'daki devrimcilerin anti-emperyalist mücadelesi, Ortadoğu çapında ele alınınca gerçek hedefine yönelik olacaktır. Ortadoğu'da emperyalizmi kendine bağlı bütün unsurlarıyla birlikte yoketmek, ancak, Ortadoğu halklarının dayanışmalı mücadelesi sonunda gerçekleşecektir. Bu bakımdan fiili olarak gerçekleşen Ortadoğu Devrimci Çemberini güçlendirmek başlıca görevimiz olmalıdır.

Bir yandan genel olarak kısa bir zaman içinde Ortadoğu ülkeleri hakkında bütün ekonomik, politik ve kültürel bilgilenmeye girişmek, emperyalizmin Ortadoğu'ya girişini, şu andaki taktiklerini, geçmişteki ve şimdiki anti-emperyalist mücadelelerin hatalı yanlarını ortaya koymak, öte yandan Ortadoğu'daki gerçek solcu örgütler ile temas kurmak, o örgütün ideolojik, politik, örgütsel bütün sorunlarını öğrenmek, aramızda yaptığımız bu tartışmayı Ortadoğu ülkelerinin devrimci politik liderleri arasında gerçekleştirmeye çalışmak, maddi yardımlaşma ve deneyleri aktarma ilk akla gelen öneriler oluyor.

FİLİSTİNLİ:

— Emperyalizmi, sömürgeciliği ve dünya gericiliğini hezimete uğratmak için bu güçlere karşı bütün devrimci güçler bir araya gelmeli ve aralarında bir dünya halkları cephesi teşkil etmelidirler. Enternasyonalist tutum bunu gerektirmektedir. F.D.H.K.C., dünyanın her tarafındaki sol devrimci hareketlerle en iyi ilişkilerin kurulmasını amaçlar ve bu yönde mücadele eder. Çünkü bizim davamız, sömürgeciliğe, emperyalizme ve Arap ülkelerindeki uzantısı siyonist harekete karşı yapılan evrensel mücadeleden ayrılamaz, onun kopmaz bir parçasıdır. Filistin halkının mücadelesi, bütün devrimci enternasyonalist hareketlerin desteğini sağlamağa başlamıştır. Bir çok ülkelerde fiilen

F.D.H.K.C.'ne dayanışma komiteleri kurulmuş ve sol devrimci hareketlerle gün be gün gelişen ilişkiler sağlanmıştır. İşte bu açıdan emperyalizme karşı ortaya atılan Ortadoğu Devrimci Çemberi'nin değerlendirilip güçlenmesi yönünde böyle ilişkilerin kurulmasının gerekli olduğu kanaatindeyim.

KIBRISLI:

— Ortadoğu'da devrimci kavganın mihverini teşkil etmekte ve bunu günümüzde en keskin biçimiyle yürütmekte olan Arap halklarının meselesinin en iyi kavranılarak kendi halkımıza intikal ettirilmesine, siyonizmin ülkelerimizdeki basına hakimiyeti nazarı itibara alınarak ağırlık kazandırılmalıdır. Arap halklarının tecrübelerinin kendi halklarımıza aktarılması da demek olan bu tür eylemler, maddi yardımlarla da genişletilmelidir.

Emperyalizm'in dünya çapında bir sistem olduğu nazarı itibare alınırsa, ancak dünya çapında açılacak bir cephede yok edilecektir. Ortadoğu Devrimci Çemberi. bu dünya antiemperyalist cephesinin bölgemizdeki en önemli bölümüdür.

IRANLI:

— Ortadoğuda devrimci hareket en belirgin görünümüne Filistin'de ulaşmıştır. Bu hareketle ilişkimiz ancak proleter enternasyonalizmi çerçevesinde olabilir. «Her devrimcinin görevi, dünyada olan devrimci hareketleri az bile olsa desteklemektir.» Filistin kurtuluş savaşı yalnız Filistin halkının kurtuluşu için değildir. Dünya halklarının ve bilhassa Ortadoğu halklarının kurtuluş savaşlarının zincirinin bir halkasıdır. Ortadoğu'da verilen devrimci mücadelede ve halk savaşında bizce en önemli olan önderlik ve sınıflararası ittifak meselesidir. Önder olan örgütler proletaryanın öz örgütleri, marksist - leninist ve Mao düşüncesiyle silahlanmış örgütler olmalıdır. Ancak bu şekilde savaş zafere ulaşır. Ortadoğu'daki savaşlara bizim bakış açımız ideolojik olmalıdır. Mesela Filistin'de savaş veren birçok örgütü ideolojik görüşle değerlendirmeliyiz. Filistin savaşından tecrübe edinerek dost ve düşmanlarımızı iyice tanımalıyız. Sovyetler'in Ortadoğu'daki politikası bu noktada değerlendirilmeğe tabi tutulmalı ve kitlelere anlatılmalıdır. Devrimci örgütler arası haberleşme ağının kurulması olumlu bir adımdır. Fakat asıl amaç, sorunları geniş kitleler arasına götürmek ve bu sonsuz kuvvetten halk savaşları için büyük bir destek kazanmaktır.

Dünyamızda bugünkü koşullar altında Ortadoğu, büyük çapta halkların devrimci hareketlerinin merkezi haline gelmiştir. İstisnar ve zulüm altındaki Ortadoğu halkları ayaklanmışlardır. Ve gün geçtikçe bu gerçeği, yani «Siyasi güç tüfeğin namlusundan çıkar» gerçeğini daha da kavramaktadırlar.

Günümüzde Ortadoğu'nun çeşitli bölgelerinde halkların kurtuluş savaşları alevlenmektedir. Filistin Halk Kurtuluş hareketlerinin silahlı savaşları bu hareketlerin odağındadır.

KÜRT:

— Ortadoğu'da halkların kendi kaderlerini tayin hakkına sahip olabilecekleri, emperyalizmin, kapitalizmin, şovenizmin, siyonizmin yokedilmesine yönelik bütün hareketler desteklenmeli; ve halkların mutlu ve bir arada yaşayacağı bir Ortadoğu kurulması için Ortadoğu Devrimci Çemberi güçlendirilmelidir.

ANT'IN BELGESEL KİTAPLARI

- **DOĞU'DA ULUSAL KURTULUŞ HAREKETLERİ** V. İ. Lenin, 416 sayfa, 15 Lira.
- **27 MAYIS VE YÖN HAREKETİNİN SINIFSAL ELEŞTİRİSİ,** Dr. Hikmet Kıvılcımlı, 12,5 Lira
- **DEVRİM AÇISINDAN KÖY ENSTİTÜLERİ VE TONGUÇ,** Engin Tonguç, 20 Lira
- **KEMALİST DEVRİM İDEOLOJİSİ,** Emin Türk Eliçin, 15 Lira.
- **SOSYAL DEVRİMLER, ULUSAL SAVAŞLAR,** Nehru'dan Indra Gandhi'ye hapishane mektupları, 15 Lira.
- **OSMANLILARIN YARI SÖMÜRGE OLUŞU,** Tevfik Çavdar, 7,5 Lira.
- **GİZLİ BELGELERLE BARIŞ GÖNÜLLÜLERİ,** Müslim Özbalkan, 10 Lira.
- **PENTAGONİZM,** Juan Bosch, 5 Lira.
- **GERİ BIRAKTIRILMIŞ TÜRKİYE,** Dr. Sedat Özkol 5 Lira.
- **HİLAFET VE ÜMMETÇİLİK SORUNU,** Mehmet Emin Bozarslan, 12,5 Lira.
- **OSMANLI TOPLUM YAPISI.** Dr. Muzaffer Sencer, 10 Lira.
- **ZAPATA,** Robert P. Millon, 5 Lira.
- **MAVİ GÖZLÜ DEV** (Nazım Hikmet ve sanatı) Zekeriya Sertel, 10 Lira. (Tükendi)
- **DİNLE YANKEE,** Wright Mills, 10 Lira.
- **TÜRKİYE'DE İLERİCİ AKIMLAR** Yıldız Sertel, 15 Lira
- **ÇİZGİLİ DÜNYA** Ferruh Doğan, 5 Lira.
- **MİLLİ KURTULUŞ CEPHESİ,** Douglas Bravo, 5 Lira.
- **DÜZENİN YABANCILAŞMASI,** İdris Küçükömer, 7,5 Lira. (Tükendi)
- **ANARŞİZM** Duclos — Cohn Bendit 7,5 Lira.
- **ROMAN GİBİ** Sabiha Sertel, 15 Lira.
- **SİYAH İKTİDAR** Stokely Carmichael 7,5 Lira.
- **YAŞANTIM** Yevtuçenko, 5 Lira.
- **NAZIM HİKMETİN POLEMİKLERİ** Kemal Sülker, 7,5 Lira.
- **SABAHATTİN ALİ DOSYASI** Kemal Sülker, 7,5 Lira.
- **GERİLLA NEDİR** Alberto Bayo, 5 Lira.
- **SAVAŞ ANILARI** (3. Baskı) Che Guevara, 10 Lira
- **LİDERLER DİYOR Kİ,** Abdi İpekçi, 10 Lira.
- **MARKSİZMİN TEMEL KİTABI** Emile Burns, (Toplatıldı)
- **GERİLLA GÜNLÜĞÜ** Che Guevara 10 Lira (Toplatıldı)

Genel Dağıtım: **ANT YAYINLARI - P.K. 701 - İSTANBUL**

---

ant
SOSYALİST TEORİ VE EYLEM DERGİSİ

ENTERNASYONAL

Uyan artık uykundan uyan,
Uyan, esirler dünyası.
Zulme karşı hıncımız volkan,
Bu ölüm dirim kavgası,
Yıkalım bu köhne düzeni,
Biz başka alem isteriz.
Bizi hiçe sayanlar bilsin,
Bundan sonra her şey biziz.

Bu kavga en sonuncu
Kavgamızdır artık,
Enternasyonalle
Kurtulur insanlık.

Tanrı, paşa, bey, ağa, sultan,
Nasıl bizleri kurtarır?
Bizi tüm kurtaracak olan,
Kendi kollarımızdır.
Yükselt kurtuluş bayrağını
Zulmü rüzgarlara savur.
Körükle devrim ocağını
Tavı gelen demire vur

Bu kavga en sonucu
Kavgamızdır artık,
Enternasyonalle
Kurtulur insanlık.

Hem fabrikalar hem de toprak,
Her şey emekçinin malı.
Tufeyliye tanımayız hak,
Dünya emeğin olmalı.
Cellatların döktükleri kan,
Birgün kendilerini boğacak.
Bu kan denizinin ufkundan,
Kızıl bir güneş doğacak.

Bu kavga en sonucu
Kavgamızdır artık,
Enternasyonalle
Kurtulur insanlık.

5 lira